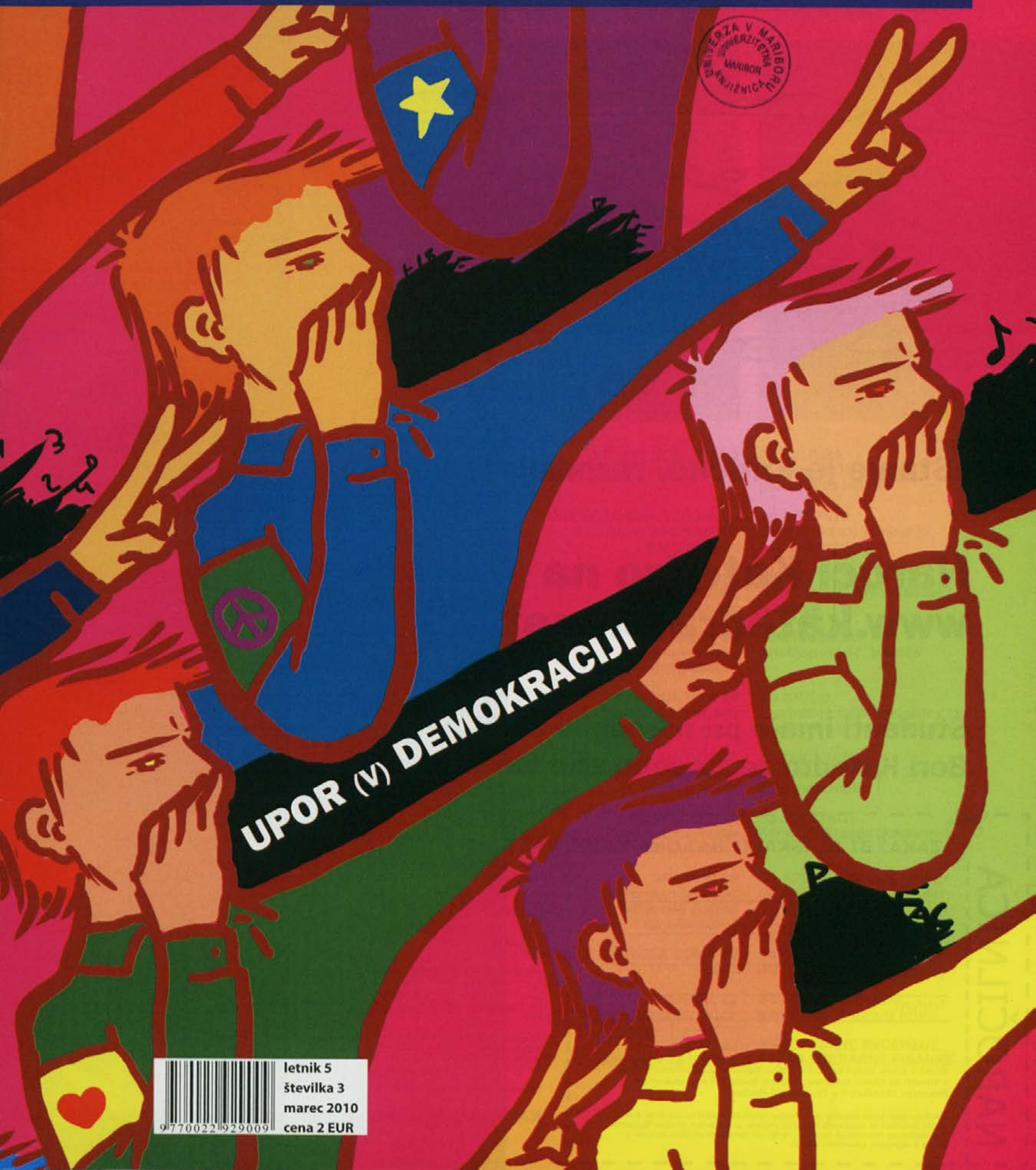

Katedra

V zapor zaradi boja za pravice živali | Komentar: Dr. Boris Vežjak | Poplava političnih afer | Izhodna strategija ali doktrina šoka? | Intervju: Elvis Jackson

letnik 5
številka 3
marec 2010
cena 2 EUR

Oblast političnih strank

Politične stranke so se zedinile, da bodo prevzele Oblast v Sloveniji. Sklenile so zavezo, da bodo onemogočile nastanek novih strank, ki bi lahko omajale njihovo Oblast, zadušile civilnodružbena gibanja, ki bi jih preveč kritizirala in prepovedala proteste, ki bi jih lahko spodnesle z Oblasti.

Svojo Oblast med drugim utrjujejo tudi z mediji, ki ustvarjajo apolitično vzdušje med Slovenci. Peščico »nevarnih« kritičnih posameznikov pa nadzorujejo s tajno službo. Vendar pozor, v Sloveniji je še vedno »demokracija«, saj se Slovenci vsake štiri leta v majhnem številu odpravijo na volitve.

»Stanje je kritično, razmišljaj kritično!«

Naroči Katedro na www.katedra-on.net

Študenti imajo pri naročnini 30 % popusta.
Beri Katedro že za ceno ene kave na mesec.

KOLOFON

Slovenski akademski in študentski časopis Katedra

Založnik in izdajatelj

Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor

Vodja projekta

Dr. Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo

GSM: 031 731 192
info@katedra-on.net

Odgovorni urednik

Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Glavni urednik

Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net

Izvršna urednica

Daša Purgaj

Sodelavci

dr. Boris Vezjak, dr. Samir Osmančević, Igor Mekina, Igor Bašin, Andrej Adam, Karolina Babič, Gregor Kosi, Milan Lazarevič, Rok Kralj, Samo Bohak, Gregor Kuhar, Sami Al-Daghistani, Simon Rajbar, Lior Volinejc, Maja Kaučič, Kristijan Jejič, Aljaž Selinšek, Almira Čatović in Gregor Lozar.

Ilustracije

Jernej Žumer

Fotografije

Matic Štojs

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek, Tina Sovič

Marketing

Peter Vrtič
GSM: 064 116 740
info@katedra-on.net

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS.

ZAKAJ BI JO ISKALI? NAJ ONA NAJDE VAŠ NABIRALNIK.

*Ime in priimek:

*Ulica in hišna številka:

*Poštna številka in kraj:

E-pošta:

Telefon:

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja drugo sredo v mesecu. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Naročam se na mesečni časopis Katedra.

5 številk - 8,5€

10 številk - 15€

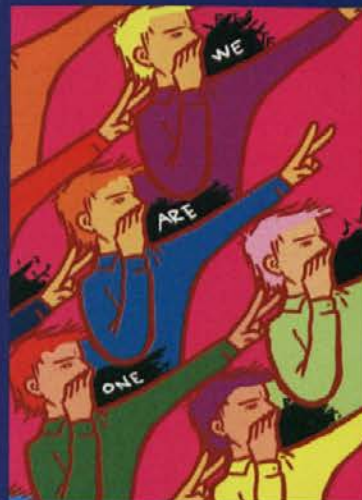
Študenti imajo 30 % popusta pri naročnini.

Sem študent/ka.

Za upoštevanje popusta morajo študentje z naročilnico poslati tudi potrdilo o vpisu. Upoštevam tudi skenirane študentske izkaznice, ki bodo poslane na info@katedra-on.net

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

KATEDRA, MOČ BESED

Naslovnica: Jernej Žumer

Tekma življenja ali življenje kot tekma

Aleš Kustec

Prah, ki se je dvignil zaradi dosežka Petre Majdič, se kar noče in noče poleči. Zato je njen »neverjetni« dosežek vreden tudi naše analize. Glede na poročanje medijev in vesplošno navdušenje se zdi, kot da smo vsi osvojili to medaljo. Čeprav se je Majdičeva sama odločila, ali bo starala ali ne, se vsi spomnimo, kakšna pričakovanja so glede njene kolajne krožila v javnosti pred olimpijskimi igrami. Morda je Majdičeva tekla tudi za nas, morda nas ni hotela razočarati. Če je res tako, potem bi bili tudi vsi odgovorni za njeno še hujšo poškodbo, ki bi se lahko pripetila med njenim »tekom življenja«. Komentatorica na tretjem programu nacionalke je v skladu s tem ugotavljala, kakšna sreča je bila, da zdravniki pred startom niso ugotovili, kako resna je bila njena poškodba. Bojim se, da njene ugotovitve izražajo pripravljenost naroda, da se za medaljo žrtvuje zdravje, morda tudi življenje tekmovalca. Predsednik države, ki je že požel precej kritik zaradi enega odlikovanja, je s odlikovanjem Majdičeve z zlatim redom za zasluge le še potrdil moj sum. Tudi sicer nisem navdušen nad tem odlikovanjem. Ne oporekam dosežku Petre Majdič, vendar menim, da gre za dosežek, ki je podkrepjen z motivom lastnega uspeha. Odlikovanja si po mojem prej zaslužijo ljudje, ki ne delujejo predvsem za lastno korist, temveč dajejo na

prvo mesto korist drugih. V Sloveniji je eden izmed takih ljudi zagotovo Tomo Križnar, ki je na svojih humanitarnih potovanjih že večkrat tvegjal življenje. Tudi Martin Balluch, s katerim smo naredili intervju v tej številki, spada med takšne ljudi. Martin je namreč avstrijski aktivist za pravice živali, ki je zaradi uspešnosti svojega boja več mesecev preživel v zaporu. S tem ko se nekomu podeli državno odlikovanje, se poda tudi določeno sporočilo narodu. Tako je predsednik s tem odlikovanjem postavil Majdičovo za vzgled. Glede na ta vzgled bi se morali biti vsi pripravljeni žrtvovati do zadnje kaplje moči (ne glede na svoje zdravje), da bomo nekaj dosegli in bomo v družbi spoštovani. Tako bi se slovenski delavci morali žrtvovati, da bodo podjetja uspešna, oni pa »pridni delavci«. Kot v športu bi morali vsi tekmovalci, da bomo zmagali. In če bomo zmagali, bomo junaki. Če ne bomo zmagali, bomo poraženci. Na ta način bo (ali že ni?) naše življenje postalo konstantna tekma drug z drugim za priznanje in spoštovanje v družbi. Kaj bi bilo, če Petra Majdič tistega dne ne bi odšla na start? Še vedno bi bila samo človek in kot taka bi morala biti vredna našega spoštovanja. Tako bi tudi vsak izmed nas moral ne glede na svoje uspehe ali neuspehe biti vreden član družbe, že zato, ker preprosto je.

PROMETEJEV DNEVNIK

Samo Bohak:
Upor (v) demokraciji

V zahodnem svetu je demokracija danes prevladujoča oblika vladavine ali vsaj ideal, h kateremu se stremi. Obstoje demokracije predpostavljamo, kot zrak, ki ga dihamo. Vendar tako kot marsikdo, ki zrak sicer diha, ne pozna njegove kemične sestave, marsikdo, ki v demokraciji živi, pravzaprav ne ve, kaj demokracija v resnici pomeni.

INTERVJU

Dr. Martin Balluch: V zapor zaradi boja za pravice živali
Petinšestdeset let kasneje so namreč vlade za svoje specifične cilje pripravljene resno prekršiti temeljne svoboščine in pravice. Javnost pa ob tem ni dovolj zgrožena. Našo vlogo v vsem tem vidim kot možnost, da prisilimo vlade, da popravijo storjeno škodo in umaknejo te represivne zakone. Sedaj moramo rešiti demokracijo.

KRASNI NOVI SVET 4
Nedejavnost kot način upora?

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 10
V podporo informacijski pooblaščenki

KOMENTAR 11
dr. Boris Vezjak:
Fantomi in fantazme

MEDIJI 12
Kaos novinarske
»samoregulacije«

POLITIKA 14
Poplava političnih afer

D(N)O DNA 15
Dario Svetelj: Na psu

KRIZNI IZHOD 16
Izhodna strategija
ali doktrina šoka?

INTERVJU 18
dr. Sudarshan Iyengar:
Gandijevski pogled
na ekonomijo

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA 20
Capax

IZRAEL 22
Blagovne znamke in laži

NIGER 23
Nekje bogu za hrptom

24 KULTURA
Maribor 2012 – privatna
prestonica kulture

26 INTERVJU
Elvis Jackson: Takšno je
pač življenje!

29 TIHA IHTA
Maja Kaučič: Brezčasnost
kroženja

29 DIAGNOZA
Kristijan Jejčič: Interes

30 ŠTUDIJ
Zanimanje tujih študentov za
študij pri nas narašča

32 FAKULTETA
Intelektualni
spoj duhovnosti

33 VREDNOTE
Komericalizacija duhovnosti

34 ŠPORT
Olimpijska kolajna ali smrt

35 FILM
Bistvo »nadomestkov«
oziroma svet »po izbiri«

36 KULTURNI BRLOG
Igor Bašin: Poprava krivic

36 GLASBENE RECENZIJE
37, 38 LITERARNE PISANKE

Nedejavnost kot način upora?

Glede na to, da lahko kapitalistični gospodarski sistem nesporno prepoznamo kot fleksibilen sistem, ki se je zmožen napajati iz vsakršne človekove dejavnosti, ki je zmožen vsako človekovo dejavnost takoj inkorporirati, se povsem smiselno zastavlja vprašanje, ali radikalna nedejavnost ostaja edini možni način upora.

Karolina Babič

Fleksibilnost kapitalističnega gospodarstva

V zadnjih desetletjih tako teoretikom kot laikom vse bolj postaja jasno, da ta, vsaj navidezna neuničljivost kapitalizma, temelji na njegovi neverjetni zmožnosti prilagajanja, zmožnosti, da vsako človekovo dejavnost, pa naj bo še tako kritična in celo »anti-kapitalistična«, preusmeri kot vodo na svoj mlin. Kapitalizem kot fleksibilen gospodarski sistem je zmožen inkorporirati praktično vse človekove vzgibe, želje, aktivnosti, odzive, preobrazbe. Najbolj očitno se je to pokazalo maja 2008, ko so ob 40-letnici »pomladne revolucije« maja 1968 povsod poskušali obeležiti ta dogodek. Ob tem sta se oblikovali dve različni verziji spomina: prvi, povsem nekritični spomin, so manifestirali določeni nosilci bojev iz 60-ih, ki so se z veliko meri resentimenta spominjali svojih študentskih let in pri tem kritizirali politično apatičnost današnje študentarije. Drugi, vsaj v določeni meri kritičen spomin, so oblikovali določeni teoretiki, ki so izpostavili predvsem resnico posledic uporov iz leta 68. Ta resnica morda resda pokaže, da je maj 68 pripomogel v določeni meri »humanizirati« kapitalizem, a še bolj pokaže, da se je kapitalizem več kot uspešno prilagodil novim razmeram ter iz zahtev takratnih študentov izoblikoval nove načine mobiliziranja in izkoriščanja delovne sile, tokrat predvsem višje izobražene in prekerne delovne sile, hkrati pa na svoj mlin v polni meri preusmeril tudi samo kreativnost, znanje in komunikaci-

jo ljudi. Problem je torej v tem, da je maj 68 dosegel to, kar je želel. A vendar tu ne gre za situacijo »volk sit in koza cela«, temveč za situacijo »volk sit, koza pa ni vedela, kaj si zares želi«. Zgodilo se je torej to, da je kapitalizem v zadnjih desetletjih inkorporiral celo svojo lastno kritiko, ki je temeljila na zahtevah študentov in mladih nasploh po kreativnem in samoiniciativnem delu ter po avtonomiji.

Podobno opažamo v zadnjih letih,

Problem je torej v tem, da je maj 68 dosegel to, kar je želel. A vendar tu ne gre za situacijo »volk sit in koza cela«, temveč za situacijo »volk sit, koza pa ni vedela, kaj si zares želi«.

ko se je na Zahodu pričel razvijati t.i. »zeleni kapitalizem«. Če so se gibanja okoljevarstvenikov v zadnjih desetletjih pojavljala izključno kot anti-pod kapitalizmu, lahko danes nesporno rečemo, da so okoljevarstvena načela pričela prevzemati funkcijo samega temelja nadaljnega razvoja kapitalizma, vsaj v določenih njegovih segmentih. In podobno lahko opazimo na področju t. i. HR (human reseurses), ki se je kot eden ključnih elementov razvoja sodobnega kapitalizma razvil prav iz zahtev kritike po polnejši vključitvi zaposlenih v delovne procese. Podobno je kapitalizem inkorporiral zahteve po zdravstvenem varstvu ljudi, zahteve po stalnem izobraževanju, zahteve po skrbi za nemočne in tako smo dobili industrijo rekreacije in skrbi za telo, obsežno ponudbo zasebnih šol, dobili smo zasebne domove za starostnike in še bi lahko naštevali.

Asketizem družbe kot upor?

A si torej še upamo kaj zahtevati, želiti, kritizirati? A ne bodo naše zahteve na koncu koncev vselej hrana kapitalizmu? Povsem smiselno torej nekateri danes predlagajo, da je edini še preostali način upora pravzaprav v popolni nedejavnosti ljudi, kar bo v končni fazi tako rekoč izstradala sam kapitalizem. Kapitalizem kot gospodarski sistem je namreč povsem brez lastne domišljije in brez lastne

vsebine in morda ga je mogoče izstradati tako, da mu človek odtegne vsebino, s katero ga že dve sto let napaja. Tako kot nekateri onkološki bolniki poskušajo raka premagati s presno prehrano, ko se po več mesecev stradajo z nekakšnimi zelenjavnimi napitki prav z namenom, da izstradajo svoje telo in s tem tudi parazita, ki se napaja v njihovih telesih.

Vendar pa v tem načinu razmišljanja obstajata vsaj dve nevarni zanki. Prvič, kako pravzaprav razumeti nedelovanje, nedejavnost, da ne bo prešla v pasivno resignacijo in podpiranje sistema, ter drugič, koliko, do katere mere je mogoče izstradati samo družbeno telo z namenom, da se izstrada njegov parazit, koliko nekakšnega asketizma prenese družba kot taka in še vedno ostane družba.

Kadar torej v tej zvezi govorimo o nedelovanju oziroma nedejavnosti, moramo imeti v mislih pred-

vsem delovanje na dveh področjih, prvič delo ter drugič potrošnja. Smiselno si je zamisliti upor proti kapitalizmu po principu »manj delaj in manj troši«. Kapitalizem namreč po eni strani potrebuje intenzivno angažiranje posameznikov v delo ter po drugi strani potrebuje masovnega vsakodnevnega potrošnika. Na tem mestu ne bi bilo primerno kot tisto pravilno oziroma ta pravo delovanje navesti prostovoljno delo kot nadomestilo za plačano delo, saj je kapitalizem tudi pojav prostovoljnega dela primerno inkorporiral. S tem, ko sta področje skrbi in področje kulture v veliki meri prepuščeni prostovoljnemu delu, tj. civilni družbi, se je država razbremenila dodatnih javnih izdatkov, zasebni sektor pa dodatnih obdavčitev. Prostovoljno delo je več kot kompatibilno s sistemom kapitalizma in zato ne more predstavljati alternative tistemu delovanju, ki ga želimo v imenu upora opustiti. Ne delovati v tej zvezi mora zato predvsem pomeniti »ne biti produktiven« in »ne biti potrošen«. Vendar pa se tukaj pokaže prava razsežnost fleksibilnosti kapitalizma, namreč njegova zmožnost, da že človekovo življenje kot tako prepozna kot produktivno in torej vselej kot delovno življenje. Človek, ki živi v družbi, ki komunicira in sooblikuje družbeno življenje, je vselej že produktiven, vselej že ustvarja presežno vrednost. Dejanska nedejavnost, ki bi izstradala kapitalizem, lahko namreč nastopi le, če se človek odpove svoji vlogi tvorca družbenega življenja, če se torej umakne

v popolno izolacijo nekakšnega samotarja, ki se zgolj še minimalno prehranjuje. Težava, ki se pojavi pri poskusih iskanja upora v nedejavnosti človeka, je torej v nekakšni iluzornosti te ideje, oziroma boljše, v praktični protislovnosti te ideje. O ne-delu sta resno govorila npr. Koýre in Nancy, nedejavnost kot upor je nemalokrat omenjal Žižek, vendar je očitno, da so ti avtorji že v samem izrekanju te ideje v protislovlju s samim seboj, saj je njihovo mišljenje in pisanje prav tako produktivna družbena dejavnost, ki jo izvajajo z namenom kritiziranja in spreminjanja družbe, a hkrati predlagajo nedejavnost kot upor. Vsak od njih in mnogih drugih, ki razmišljajo v tej smeri, bi moral torej v duhu svojih besed takrat enkrat za vselej utihniti.

Dejavno sooblikovanje namesto umika

S tem se dotaknemo še drugega omenjenega problema, kolikšno mero človekovega asketizma družba kot taka sploh prenese. A ni družba, če naj bo vredna svojega imena, vselej že družba dejavnih

ljudi? Vsekakor lahko kot del upora razumemo tisto nedejavnost »manj dela in manj trošenja«, ki smo jo prej omenili, a vendar pri tem ne gre pozabiti, da gre tudi minimalna družbena angažiranost ljudi, kot je recimo moderno politično udejstvovanje na internetnih forumih, kot voda na mlin kapitalizmu visokih tehnologij. Če bi se želeli upreti z nedejavnostjo, potem bi morali preprosto nehati živeti, saj že samo življenje človeka v družbi z drugimi pomeni prav tisto dejavnost, ki hkrati omogoča vsebine in surovine novodobnemu kapitalizmu. Hkrati pa vsakršno človekovo zamišljanje boljšega in drugačnega sveta kapitalizmu prisrbi gradiva za lastno transformacijo. Po Boltanskem in Chiapellovi se prav v tem nahaja točka optimizma, saj menita, da človek morda ne more zaobiti kapitalizma, a ga lahko dejavno spreminja.

Tukaj se nam pokaže razlika med dvema možnima načinoma spreminjanja sveta, med aktivnim poseganjem v evolucijo sveta na eni strani in revolucioniranjem sveta

na drugi. Pogosto se tisti, ki razmišljajo na drug, bolj revolucionaren način, znajdejo pred nemogočo alternativo: ali s prevratom spremeniti svet ali pa se umakniti v nedejavnost. Zato se kot izhodiščna pozicija zdi bolj primerna prva možnost, namreč drža postopnega, aktivnega soustvarjanja družbe, ki pomeni predvsem dejavno uvajanje majhnih in lokalnih sprememb, ki pa lahko dolgoročno bistveno vplivajo na strukturo sveta. Gledano s tega vidika, se nam radikalna nedejavnost ne ponuja več kot edini preostali možni način upora. Če namreč sledimo ideji, da kapitalizem inkorporira vsakršno človekovo dejavnost, tudi kritično dejavnost, in se na podlagi tega transformira, potem lahko povsem smiselno privzamemo, da se je kapitalizem zmožen spreminjati po meri človeka in konec koncev ni izključeno, da se je zmožen spremeniti do te mere, da bo izgubil svoje bistvene poteze tega določenega gospodarskega sistema in se torej transformiral v nek nov in drugačen gospodarski sistem.

Čeprav je torej povsem sprejemljivo opustiti revolucionaren način spreminjanja sveta in se tako posvetiti postopnemu dejavnemu poseganju v evolucijo družbe, pa nikakor ne gre opustiti revolucionarnega mišljenja, tj. radikalno drugačnega in novega na ravni misli in domišljije. Če je namreč smiselno postopno spreminjati prakse, pa mora misel, če želi zaobiti ideologijo, vselej preskakovati samo sebe, biti mora revolucionarna, če sploh hoče biti dejavna misel. Postopno dejavno poseganje v prakse družbe bo lahko dolgoročno učinkovito le, če ga bo spremljala avtonomna, radikalna in predvsem drzna in brezkompromisna misel. Če se vrnemo k našemu začetnemu problemu: nedejavnost tako na ravni prakse kot na ravni misli bo na koncu koncev delovala kot umik in resignacija, zato moramo namesto razmisleka o možnosti nedejavnosti kot upora prej vzeti v premislek nove možnosti dejavnosti, tako možnosti praktičnega delovanja kot tudi možnosti same dejavne misli.

Upor (v) demokraciji

»Vrednost demokracije se meri po obsegu svobode, ki jo ta nakloni svojim disidentom, ne svobodi, ki jo da njenim najbolj asimiliranim konformistom.« **Abbie Hoffman**

»Odločitve so zares vredne, če izhajajo iz osebne vesti.« **Taras Kermauner**

Samo Bohak

Winston Churchill je za demokracijo dejal, da je najboljša od najslabših oblik vladavine. V zahodnem svetu je demokracija danes prevladujoča oblika vladavine ali vsaj ideal, h kateremu se stremi. Če nekoga označimo za nedemokratskega, je to huda obsodba. Zdi se, da vsi razumejo, kaj demokracija pomeni. Obstoj demokracije predpostavljamo, kot zrak, ki ga dihamo. Vendar tako kot marsikdo, ki zrak sicer diha, ne pozna njegove kemične sestave, marsikdo, ki v demokraciji živi, pravzaprav ne ve, kaj demokracija v resnici pomeni.

Najboljši vseh možnih svetov

Pred kratkim preminuli ameriški komik George Carlin naj bi bil v enem izmed svojih nastopov izrazil naslednjo misel: »Vsaka štiri leta obkrožite številko pred imenom in temu pravite demokracija?« Filozof Herbert Marcuse je podobno idejo izrazil z mislijo: »Svobodne volitve naših gospodarjev ne odpravijo ne gospodarjev ne sužnjev«. Iz omenjenih citatov ne sledi nujno, da je demokracija popolna farsa in nam kot možna ureditev življenja skupnosti ne ponuja več kot totalitarizmi, ampak da demokracija ni nekaj, kar je dano vnaprej, ampak nekaj, za kar si je treba vedno znova prizadevati. Če državljani ne sodelujejo aktivno pri javnih zadevah in v dobri veri prepustijo upravljanje svojega življenja oblastnikom, lahko demokracija zares prav hitro postane le črka na papirju.

Nelagodje v demokraciji

Ne bomo se spuščali v razpravo o vseh problemih demokracije, saj bi to zahtevalo več prostora, ampak bomo navedli dva pereča problema, ki se danes kažeta tudi v Sloveniji. Začenši s pomanjkanjem

politične kulture.

Pred kratkim je Janez Janša vložil ustavno obtožbo proti predsedniku Danilu Türku zaradi odlikovanja Tomaž Ertla. Odlikovanje lahko označimo kot sporno, vendar se zdi, da je aparat ustavne obtožbe treba uporabljati premišljeno. Obtožba, ki jo podaja Janša, pa je milo rečeno smešna. Predsednika Türka obdolžuje kršitve nekaj ducatov členov ustave. Razumnemu državljanu se postavi vprašanje, kako točno lahko človek sploh prekrši toliko členov ustave. Če si dovolim

Sredi noči so policijski specialci vdrli v stanovanje avstrijskega aktivista za pravice živali, ga zvelkli iz postelje, strpali v samico in ga več kot 20 dni zadrževali brez obsodbe ali kakršnekoli razlage.

karikaturu: tudi če bi predsednik zažgal slovensko zastavo, preklel Slovenijo in Slovence ter organiziral orgijo z bulmastifi, bi bilo to sicer popolnoma nesprejemljivo, dvomim pa, da bi mu uspelo prekršiti toliko členov ustave.

Drugi problem so tožbe proti novinarjem. Novinarji naj bi predstavljali četrto vejo oblasti, ki služi kot neformalni nadzor dela drugih. Da lahko novinarji to nalogo uspešno izpolnjujejo, potrebujejo pri svojem delu avtonomijo in zagotovilo, da jih nezadovoljen politik ne bo tožil, ko bodo poročali o neprijetni resnici o določenem politiku. Zadnji eklatantni primer je Zmago Jelinčič, ki toži tujega novinarja Jamesa Smoota; ta naj bi bil z opozorilom na ekstremistična dejanja in besede Zmaga Jelinčiča »škodoval podobi ugledne javne osebnosti«. Pri Janezu Janši so tožbe postale že navada. Toži domače kritike, na primer Vlada Miheljaka, in tudi tuje, na primer finskega novinarja

Berglunda. Agencija International Press institute je Slovenijo na lestvici svobode tiska uvrstila blizu Turčije. Uvrstitev, ki bi se je demokratska Slovenija morala sramovati. O Jelinčičevi tožbi v februarški Tribuni podrobneje piše Simon Tretnik, o limonadi s patriami pa lahko berete praktično v vseh medijih.

A očitno nas sramotna uvrstitev na lestvico svobode tiska in igra skrivnic bivših in sedanjih voditeljev ne skrbi, saj lahko s ponosom povemo, da smo na indeksu ekonom-

uniji prijazno zaprosimo za nasvet o tem, kako (so)vladati zreli demokraciji.

Predlog se mi je zdel zanimiv in uporaben, dokler nisem pred kratkim slišal zgodbe Martina Ballucha, avstrijskega aktivista za pravice živali, doktorja matematike, fizike in filozofije. Zgodba se sliši kot scenarij kakšnega filma. Sredi noči so policijski specialci vdrli v njegovo stanovanje, ga zvelkli iz postelje, strpali v samico in ga več kot 20 dni zadrževali brez obsodbe ali kakršnekoli razlage. Spustili so ga šele, ko je množica protestnikov zahtevala, da ga v imenu spoštovanja pravne države in človekovih pravic izpustijo ali pa naj proti njemu vložijo obtožnico. Kasneje je izvedel, da so njemu in njegovim kolegom prisluškovali in mu sledili. Prav tako so jih ovirali na vsakem koraku in jim posredno grozili.

Predpostavimo, da je Balluch res nevaren terorist, kot ga obtožujejo, čeprav za to, kljub trdemu delu tajnih služb, nimajo nobenega dokaza. *Habeas Corpus* in človekove pravice veljajo za kogarkoli, tudi za vojne ujetnike, zločince in pedofile. Postopanje države je sporno tudi v tem primeru. Dejstvo, pa je, da Balluch sam zastopa načela nenasilne direktne akcije, priznava državi monopol nad nasiljem in se je pripravljen proti nepravilnemu sistemu boriti po pravilih in v duhu demokracije, kar teoretično podkrepi v svojem delu *Widerstand in der Demokratie* (Upor v demokraciji). Zdi se, da teroristične dejavnosti tukaj ne izvaja Balluch, ampak država Avstrija. Pojem terorizma prevečkrat omejimo na posameznika, ko pa je jasno, kot v svojem delu *Terorizem* zapiše dr. Igor Pri-

morac, da je teroristična lahko tudi država. Ali obtožujem Avstrijo, da je teroristična? Ne, zadeva je dosti bolj kompleksna.

Denar demokracije grobar

Čeprav se zdi, da moj dramatični in parcialni (čeprav resničen) opis primera nakazuje, da smo v Avstriji priča koncu pravne države in se tako Slovenci od Avstrijcev nimamo ničesar naučiti, je resnica ravno nasprotna. Iz tega primera se lahko veliko naučimo. Čeprav ne moremo vedeti zagotovo, je najbolj verjetna razlaga ta, da se je sistem spravil na aktivista, ne ker ga želi zatreti, ampak zaradi pritiskov kapitala, ki zlorablja vzvode sistema demokratične pravne države, da bi dosegel svoje cilje. Balluchu je v okviru njegove organizacije uspelo doseči prepoved baterijske reje jajc (prepoved, da bi kokoši vso svoje življenje živele v zelo majhnih kletkah in posledično zelo trpele). In s tem je industriji, ki je s takim načinom gojenja jajc zniževanjem stroškov povečevala profit, vzela kos kolača. Greh, ki ne more iti mimo nekaznovan, in Ballucha je treba križati, da nikomur več ne pride na misel kaj podobnega. Njegov greh ni le, da se je uprl, naglavni greh je, da mu je uspelo.

Tako pridemo do srčike problema. V demokraciji velja načelo enakopravnosti. Vsak glas šteje enako. Skupaj s pravico vsakega državljanca, da kandidira za predstavnika sodržavljanov, naj bi to zadostilo pogojem za izražanje skupne volje. Pozablja pa se, da je moč s tem teoretično res dostopna vsakomur, vendar ima posameznik, ki ima v lasti več kapitala, tudi več moči. Za kapital pa posamezniki v kapitalizmu tekmujejo na prostem trgu,

kjer demokracija, pravičnost in druge vrednote nimajo prostora. Tako kot v vojni na trgu ne zmagata tisti, ki ima prav, ampak tisti, ki je močnejši ali zvitejši. To ne pomeni, da nujno vedno zmagajo ljudje, ki jim ni mar za skupno dobro, vendar nas zgodovina uči, da je temu pogosto tako.

Uporna vitalnost in vitalnost upora

O problemih, ki sem jih nakazal, so politični filozofi skozi zgodovino že razpravljali in do zdaj še nobenemu ni uspelo najti popolne reši-

Delni povzetek bi se glasil takole: demokratična politika je borba različnih interesov za prevlado po pravilih demokracije, ki izključujejo nasilje, saj monopol nasilja ostaja pri državi.

tve. Večina teoretikov demokracije pa se strinja, da se lahko pritiskom kapitala zoperstavimo z močno civilno družbo. Kljub problematičnosti definicije menim, da je v demokraciji civilna družba nujno potrebna. Balluch v svoji knjigi razvije teorijo upora v demokraciji.

Delni povzetek bi se glasil takole: demokratična politika je borba različnih interesov za prevlado po pravilih demokracije, ki izključujejo nasilje, saj monopol nasilja ostaja pri državi. Moč je v praksi demokracije neenakomerno porazdeljena. Posamezniki, ki posedujejo več kapitala, imajo več moči kot tisti, ki ga ne. Posamezniki z več moči lahko vplivajo na medije, lobirajo pri politikih in svoj kapital na različne načine uporabijo za uveljavljanje lastnih interesov. V demokraciji ima vsak posameznik ali skupina pravico do enakovredne zastopanosti svojih interesov. Povprečni državljani morajo najti načine, da za uveljavljanje svojih

interesov pridobijo moč. Edina realna možnost, da lahko konkurirajo posameznikom ali skupinam z močjo kapitala, je medijska moč. Zato imajo državljani pravico do nenasilnih protestov in direktnih akcij, s katerimi pridobijo pozornost medijev in poskušajo vplivati na oblast. Ker so se ti posamezniki odrekli nasilju, mora država biti do njih strpna in ne zlorablja monopola nad nasiljem. Če ti posamezniki ali skupine prekršijo zakon, sprejmejo posledice in plačajo kazen. Posamezniki so torej pripravljeni

dosegati svoje cilje po pravilih demokracije in država se mora do njih obnašati kot do državljanov in ne kot do teroristov.

Balluch nadalje navaja primere Martina Luthra Kinga in drugih zastopnikov državljanske neposlušnosti, ki so za svoja prepričanja pristali tudi v zaporu. Balluchu se lahko kaj hitro zgodi kaj podobnega, saj proti njemu trenutno teče sodni proces, in če bo spoznan za krivega, mu grozi 5 let zavora. Zaradi nepravilnosti in kršitev človekovih pravic so se v Avstriji že združile različne skupine, nevladne organizacije in posamezniki, ki ostro nasprotujejo travestiji pravne države, ki se dogaja v Avstriji. Nazadnje so mi sporočili, da se je na policijski postaji zglasilo več ljudi, ki zahtevajo, naj jih obtožijo istih »zločinov« kot Ballucha. Med njimi tudi duhovnik, znani avstrijski kantavtor, nuna in več drugih posameznikov.

Priča smo praktični izvedbi teorije,

ki jo Balluch razlaga v svojem delu, kar ni naključje, saj je navdih za teoretično delo črpal iz svoje aktivistične prakse.

Demokratično sojenje ali sojenje demokraciji?

V začetku sem omenil, da si je treba za vitalno demokracijo vsak dan znova prizadevati. V primeru Balluch v resnici ne sodimo samo njemu, ampak je na preizkušnji moč avstrijske demokracije, da se upre pritiskom kapitala. Poleg tega gre za pravni precedens, saj bi lahko uspešna obsodba Ballucha služila kot vzor za nova preganjanja aktivistov po svetu. Civilna družba v Avstriji in po svetu se tega zaveda in se je že zbudila in se postavila v bran demokraciji. Voltairu pripisujejo naslednji citat: »Gospod, ne strinjam se z vami, ampak do smrti bom branil pravico, da svoje mnenje izrečete.« Ni nam treba biti vegani, da bi branili Balluchovo pravico, da si v duhu demokracije in nenasilja prizadeva za pravice živali, saj je od njegove pravice dolgoročno odvisna tudi naša pravica, da si prizadevamo za naše vrednote. Sklenem lahko s Hemingwayem: Komu zvoni? Tebi.

V članku v prejšnji številki Katedre sem zagrešil nekaj netočnosti. V članku sem pozabil eksplicitno navesti, da ideja o interpretaciji novele Hlapca Jerneja ni moja, ampak jo je izrazil Srečo Dragoš na srečanju ŠPP v četrtek, 21.1. 2010, ob 18.00 v Pekarni, kjer je predstavil svoj prispevek z naslovom Odnos religije do države in hlapca Jerneja. Prav tako je ruskemu znanstveniku, ki ga navajam, ime Valerij Legasov in ne Lavrov in dokumentaristu Adam Curtis in ne Alan Curtis. Za napake oz. netočnosti se opravičujem.

V zapor zaradi boja za pravice živali

Dr. Martin Balluch je, kljub temu da je doktor matematike in filozofije, goreč borec za pravice živali. Od leta 2002 je predsednik avstrijske organizacije za pravice živali Verein gegen Tierfabriken (Zveza proti živalskim tovarnam). Zaradi uspešnosti svojega boja za pravice živali se je zameril določenim interesnim skupinam in preživel dobre tri mesece v zaporu. Leta 2008 pa je po izpustu iz zapora na predlog Zelene stranke kandidiral za poslanca na parlamentarnih volitvah.

Aleš Kustec

Veliko ljudi verjetno težko razume, da ste zapustili akademsko kariero na univerzah na Dunaju, Heidelbergu in tudi Cambridgeu ter posvetili življenje boju za pravice živali. Bi lahko pojasnili to odločitev?

V svoji akademski karieri sem deloval na področju matematike in teoretične fizike. Vsekakor je bilo zelo zanimivo, vendar je bilo zame vseeno preveč teoretično. Imel sem občutek, kot da bi živel v izoliranem svetu, ter da ne prevzemam odgovornosti za to, kar se dogaja v družbi tudi v mojem imenu. Ko sem videl, kako trpijo živali, sem začutil, da moram zapustiti ta izolirani svet in postati aktiven v praktični politiki.

Kaj pa je etično ozadje vašega boja za pravice živali?

Drugi doktorat sem naredil iz filozofije, in sicer o vprašanju pravic živali. Svoje poglede pa sem nato objavil tudi v knjigi. V bistvu verjamem, da zavest – zmožnost zaznavanja in čutenja nečesa – hkrati zagotavlja zavedajočemu organizmu avtonomijo, četudi le posredno. Če je bitje subjekt, ima subjektivno percepcijo in svoj pogled na svet, potem lahko tudi sprejme odločitve in na podlagi njih deluje. Iz etičnega vidika je avtonomijo treba spoštovati. Vsako avtonomno bitje bi moralo imeti možnost, da deluje, kot želi, če ne posega v avtonomijo drugega bitja. Pravice pravzaprav odražajo zahtevo družbe, da se zaščiti avtonomija bitij. Tudi živali imajo zavest, zato imajo tudi avtonomijo in pravico, da se njihovo avtonomijo zaščiti.

Ko se v družbi poudari potreba po izboljšanju pravic živali, mnogi ljudje temu nasprotujejo in trdijo, da moramo najprej poskrbeti za pravice ljudi. Kako bi se odzvali na ta ugovor?

Nikoli se ne bo zgodilo, da bodo vsi ljudje srečni in da ne bodo več imeli problemov. Ali to pomeni, da sploh ne smemo delovati zunaj okvirja človeških interesov? Tudi »nečloveške« živali imajo ravno tako kot ljudje avtonomno željo, da bi živele in bile srečne. Tako da težko razumem, zakaj njihova želja ne bi bila deležna enake skrbi.

Najbolj me šokira to, da lahko policija deluje na način, da te zapre za več mesecev brez pravega razloga in da kljub temu nimaš možnosti, da bi temu oporekal, ter da tistih, ki so za to odgovorni, ni mogoče pripeljati pred sodnika. To je resnično strašljivo.

Avstrija naj bi bila ena izmed najbolj naprednih držav na svetu glede pravic živali. Lahko razložite, zakaj je tako?

Do nedavnih dogodkov v zadnjih letih je res bilo tako. Dosegli smo namreč prepoved vzreje živali za krzno, prepoved nastopov eksotičnih živali v cirkusu, prepoved baterijske vzreje kokoši, prepoved eksperimentov na opicah in nazadnje prepoved vzreje zajcev v kletkah. Nadalje pa nam je uspelo tudi vpeljati sistem živalskih pravnih zastopnikov, ki lahko v sodnem postopku, ki zadeva zlorabo živali, delujejo v skladu z interesi te živali.

Kaj je potem šlo narobe, da so vas in vaše sodelavce 21. maja 2008 aretirali?

Narobe je šlo to, da smo bili preveč uspešni. Uspelo nam je doseči resnični napredek, ki pa je omejil gospodarsko pomembne iniciative. To smo dosegli, kljub jasnemu nasprotovanju vladajoče konservativne stranke. Očitno je bilo to dovolj, da so se močne vplivne skupine tako silovito spravile nad nas.

Kakšne izkušnje ste imeli z represivnimi organi med aretacijo in potem v zaporu?

Zamaskirani in oboroženi policisti so sredi noči vdrli skozi moja vrata in me obsijali s svetilkami v postelji. Nagega so me izvlekli iz postelje,

me potisnili ob steno in nastavili pištolo na zadnji del moje glave. Nato so temeljito preiskali moj dom in me za več mesecev zaprli v majhno zaporniško celico. Sočasno so na enak način vdrli še v 30 domov in 8 pisarn skupin za živali ter zaprli še devet ljudi poleg mene. Nikoli nam niso povedali, zakaj so nas aretirali. Policija nam je le dejala, da smo osumljeni tvorjenja kriminalne organizacije, vendar nam niti do danes niso povedali zakaj. Najbolj me šokira to, da lahko policija deluje na način, da te zapre za več mesecev brez pravega razloga in da kljub temu nimaš možnosti, da bi temu oporekal, ter da tistih, ki so za to odgovorni, ni mogoče pripeljati pred sodnika. To je resnično stra-

šljivo. Prepuščeni smo na milost ali nemilost policije. Dejansko je tako. **Sodba proti vam se je začela 2. maja. Kakšne so obtožbe proti vam in kakšna kazen vas lahko doleti?**

Obtoženi smo opravljanja zakonitega dela za našo kampanjo, ker smo s tem morda posredno koga nam neznanega navdihnili, da je storil nezakonito dejanje. To zveni kot nora šala, vendar je res. Npr. obtožnica pravi, da sem organiziral konferenco o pravicah živali s 400 ljudmi, ki bi lahko navdihnili meni neznane ljudi, da bi na povsem drugi dan in na drugi lokaciji vrgli smrdečo bombo v trgovino s krznom. Dejansko smo zakonsko odgovorni za ljudi, ki jih ne poznamo, ki pa imajo približno iste cilje kot mi ter so storili nezakonita dejanja. Največja kazen lahko znaša pet let v zaporu.

Prej ste dejali, da vam je policija dejala, da ste osumljeni tvorjenja kriminalne organizacije. Ali ni absurdno, da se enači civilno gibanje za pravice živali s kriminalno ali celo teroristično skupino? Ali menite, da bi zaradi tega morali spremeniti antiteroristični zakon, ki omogoča takšno ravnanje policije?

Seveda je absurdno. Vendar se policija in državno tožilstvo poslužujeta tega, ker nimata ničesar drugega. Takšen zakon je prikladno nerazločen, da omogoča obsodbo ljudi brez kakršnih koli dokazov. Jasno je, da se takšen zakon lahko zlahka zlorabi za politične namene.

Dogajanje v zvezi z nami je dokaz, da je tako. Na podlagi tega zakona lahko politični aktivizem postane zelo nevaren za aktivista. Vsekakor je zakon treba spremeniti, sicer se ne bo nihče več počutil varnega.

Kakšno je avstrijsko javno mnenje o vsej zadevi?

V tem trenutku avstrijsko javno mnenje v celoti stoji za nami. Dejansko se je 240 ljudi samih uradno prijavilo na sodišče, ker so v prekršku zaradi zakona o organiziranem kriminalu, saj so delovali tako kot mi, organizirali so namreč [civilnodružbene] kampanje, hkrati pa so vedeli, da je morda kdo drug, ki ga niso poznali, zaradi istega kampanjskega cilja naredil nekaj nezakonitega.

Ker ste torej obsojeni tudi za nezakonita dejanja drugih borcev za pravice živali, me zanima, kakšno je vaše mnenje o uporabi

nasilja v aktivizmu?

Nasilje nikoli ni dobra ideja. S pravicami živali moramo politično napredovati na demokratičen način. To je edina uresničljiva in učinkovita pot. Svojih mnenj ne moreš vsiliti drugim. Večino moraš prepričati. Pri tem pa se moraš uporabljati kampanjo nenasilnih dejanj, dokler ne dosežeš svojega cilja. Vendar pa to nima nič skupnega s kriminalno organizacijo.

Demokratične družbe so v nasprotju z nekaterimi drugimi političnimi sistemi v preteklosti znane po spoštovanju temeljnih svoboščin, še posebej svobode govora. Iz vaših izkušenj pa lahko vidimo, da politični in družbeni aktivizem kot oblika svobodnega izražanja nista vedno tolerirana niti v demokratičnih družbah.

Prav imate. Po drugi svetovni vojni

so se v nasprotju s tem, kar se je dogajalo v fašističnih režimih, vsi zavedali, kako pomembne so temeljne svoboščine in pravice. Vendar pa se zdi, da ljudje pozabljajo na ta pomemben nauk. Petinšestdeset let kasneje so namreč vlade za svoje specifične cilje pripravljene resno prekršiti temeljne svoboščine in pravice. Javnost pa ob tem ni dovolj zgrožena. Našo vlogo v vsem tem vidim kot možnost, da prisilimo vlade, da popravijo storjeno škodo in umaknejo te represivne zakone. Sedaj moramo rešiti demokracijo. Konec koncev so se naši predniki za njo močno borili in ob tem tudi izgubili življenje.

Kako potemtakem vidite vlogo aktivizma v demokraciji?

Je življenjskega pomena. Brez borbe ni napredka. Vsakdo, ki je udeležen v civilnodružbenih gibanjih, bo to potrdil. Aktivizem zagotavlja

konflikt, ki temelji na tej borbi. Samo nenasilni aktivizem lahko zagotovi, da bo ta konflikt ostal konstruktiven ter tako omogočil rešitev, s katero vsi vključeni lahko živijo.

Se je možno izogniti zaostrenim konfliktom z državo pri aktivistični borbi za izboljšanje družbe? Vaš primer kaže, da ne.

Kot kaže, bodo močne interesne skupine uporabile vsa razpoložljiva sredstva, tudi zlorabo in nasilje policijskih sil, da bi utišale in uničile vitalna in učinkovita gibanja. Naša edina zaščita pri tem je javnost. Moramo imeti simpatijo javnosti, da nas ščiti. V avstrijskem primeru bomo lahko videli, ali je to dovolj. Ljudje se morajo zavedati, kako pomembne so temeljne svoboščine in pravice. Po navadi jih pogrešajo, ko jih več nimajo. Vendar je takrat že prepozno.

Foto: Arhiv Martin Balluch

V podporo informacijski pooblaščenki

Prispevek je podpora informacijski pooblaščenki v boju zoper farmacevtsko korporacijo GlaxoSmithKline. Ozadje poznamo. Država, v našem primeru Slovenija, kupi zdravilo pri farmacevtski korporaciji, državljani pa, četudi kot davkoplachevalci, legitimni plačniki zdravila, nimamo pravice do vpogleda v določbe pogodbe; zlasti nimamo pravice do informacij, kako varno je cepivo in kakšne obveznosti je v našem imenu prevzela država.

Andrej Adam

Problemov, ki se ob tem porajajo, je več. Omenimo dva. Prvi je, da podpisniki pogodbe na državni strani poznajo informacije, ki so drugim državljanom neznane. Ali je to mogoče upravičiti? Menim, da ne. Zdravje je pravica slehernega državljana in informacije, ki zadevajo njegovo zdravstveno stanje, mu morajo biti dostopne. Poleg tega bi se morala trenutna vladajoča garnitura zavedati, da je njena naloga tudi nadaljnje razvijanje demokracije, njeno širjenje na čim širši krog državljanov in ne zgolj reprodukcija ter krepitev sedanjih oblik. Če namreč trenutna vladajoča garnitura ne bo razvijala procesov demokratičnega odločanja natanko tedaj, ko nastopi priložnost (in opozorila informacijske pooblaščenke kažejo to priložnost), se bo znašla v sporu s samo seboj. Poglejmo, zakaj. Ta ista garnitura se namreč na šolskem področju živo in z nemajhnimi vložki zavzema za državljansko pismenost, za aktivno državljanstvo itd., kar ne pomeni nič drugega, kakor vzgojo ljudi za življenje v demokraciji – in ker je demokracija pač vladavina ljudstva, za soodločanje o resnih zadevah (kamor sodi tudi zdravje). Kaj naj sedaj učitelji, ki se v šolah ukvarjamo s političnim opismenjevanjem, odgovorimo učencem, ko v danem primeru sprašujejo, zakaj se država plazi pred korporacijo, ki očitno krši zakonodajo države in državljanom oporeka povsem običajno pravico do obveščeniosti ter s tem

vsakršno možnost, da bi v tej resni zadevi lahko kakovostno odločili? Ali to, da je šolska učna snov ena stvar, medtem ko so pravila igre v resničnem svetu nekaj povsem drugega?

Drugi problem je povezan s prvim in se nanaša na simptomatično gesto, da se država, ki je v lasti državljanov, obnaša kakor pes čuvaj, ki laja na lastnega gospodarja, medtem ko ropar odnaša drago-

Drugi problem je povezan s prvim in se nanaša na simptomatično gesto, da se država, ki je v lasti državljanov, obnaša kakor pes čuvaj, ki laja na lastnega gospodarja, medtem ko ropar odnaša dragocenosti iz hiše.

cenosti iz hiše. Ker že pravimo, da je gesta simptomatična, velja razmisliti o bolezni, ki jo simptom izdaja. Če bi šlo za človeško bitje, bi rekli, da je bolezen, ki se skriva za takšnim podrejanjem in nedejavnostjo, nekakšna melanholija. No, očitno so lahko melanholične tudi države. Naša je že vse manj dejavna, vse manj servis državljanov, vse manj ohranja njihovo svobodo ter blaginjo in se vse bolj uklanja interesom vlagateljev in korporacij – pa naj gre za znižanje cene dela, urejanje fleksibilnosti delovne sile, tihega legitimiranja honorarnih zaposlitev in zaposlitev za določen čas, nemogočih razmer v podjetjih, pritiska na sindikate, uvajanje tržne logike na področja, kjer je ta logika dokazano škodljiva itd.

Ker se torej izvoljeni zastopniki obnašajo vse preveč melanholično,

bi jih veljalo opozoriti, kam vodijo poskusi razvrednotenja države kot zaščitnice civilne družbe in javne sfere. O tem v knjigi *Doktrina šoka* piše Naomi Klein. Evropske države resda še niso dosegle skrajnega roba melanholije, tako kot denimo ZDA, vendar je uspešen pritisk farmacevtske korporacije na državo Slovenijo znanilec nič kaj zdravlja polne prihodnosti in vprašujemo se, kje se bo končalo. V ZDA se je –

tako trdi Naomi Klein – končalo pri povsem votli državi, ki več nikogar ne ščiti, katere glavna naloga je le še pretakanje javnih sredstev v zasebni sektor. To se je jasno pokazalo ob naravni katastrofi, ki je zadela New Orleans, kjer so nekatere ključne reševalne in celo varnostne funkcije prevzela zasebna podjetja. V tem primeru se država ni le bolešno umaknila (kakor zaenkrat naša), temveč je trajno prepustila prostor zasebnikom, in to na najbolj državotvornih področjih.

In posledice? Navedimo odlomek: »Posledice odločitve sedanje garniture politikov, da sistematično predajo svoje izvoljene odgovornosti zunanjim virom, bodo segale onstran ene same administracije. Ko je enkrat ustvarjen trg, ga je treba zaščititi.« Država, celo ko deluje v imenu dobrobiti

Foto: www.jp-rssi

državljanov, postane konkurenca, ki odžira korporativni dobiček. Ko pa logika dobička zmaga na vseh področjih, pričnejo posamezne družbene skupine izstopati iz »kolektivnega sistema« in se odločajo za najem zasebnih varnostnih služb, vojsk itd. Kleinova pravi, da je elita (se pravi lastniki korporacij, ki pritiskajo tudi na Slovenijo) že izstopila, poznavalci pa napovedujejo, da jim bo sledil srednji sloj, »tako da bo sestavljal predmestne skupnosti, ki si bodo delile stroške varnosti. Ta oklepna predmestja bodo uporabljala in vzdrževala dodatne generatorje in komunikacijske zveze, v njih bodo patrolirale zasebne milice, ki so bile deležne korporativnega šolanja ...« Je potemtakem jasno, čemu velja podpreti nekoga, ki si v interesu državljanov prizadeva za javni dostop do informacij, in to še preden stopimo na spolzko strmino?

Fantomi in fantazme

V svojih dosedanjih zapisih sem večkrat poudaril, kakšno je mesto »videza« in navideznosti v politiki. Konkretno sem ju opisal kot eno izmed metod trenutne opozicije, ki je do potankosti razvila logiko ustvarjanja fantazem – prepričuje nas, da se nam marsikaj od tega, kar vidimo, zgolj dozdeva.

Dr. Boris Vežjak

Recimo: če si politika podreja medije, smo nekoliko usekani. Ne drži, bo dejala, ona jih zgolj uravnatežuje, da bomo bolje videli. Če si politika podreja gospodarstvo, velja isto: želi mu zgolj pomagati, s tem pa nam. In če posega v šolstvo in javno sfero, velja enako. Težava je, pravijo, na naši strani – nasedli smo svojim umislekom in zablodam. Delajo v našo korist, toda mi vidimo stvari, ki so neresnične. Treba bo k zdravniku. Ob tem je treba izrecno povedati, da »logike navideznosti« ne gre čisto enačiti ali zamenjevati z običajno in razširjeno metodo manipulacij in zlorab. Češ, igrajo se skrivnice, vlečejo nas za nos, kake posebne navideznosti in loščenja podob pri tem ni. Fantazmatski okvir delovanja (»phantasma« je pač starogrški izraz za videz), bodi zavestno ali nezavedno proizveden, namreč premore tudi točke, kjer se sprevača v svojo fantomskost. Tudi ta izraz prihaja iz prvega. V čem je torej razlika? V tem, da je druga korak dlje, je konkretizacija videza. O fantomskem sem prvič spregovoril v času, ko smo dobili slavne predvolilne brezplačnike – prvega med njimi pravzaprav že devet mesecev pred volitvami. Slovenski tednik in Ekspres sta nedvomno nekaj, kar ustreza opisu fantomskega medija – ne vemo, kdo ju je financiral, kdo natanko urejal, kdo so bili novinarji. Parlamentarna preiskava se je te tedne namenila odkriti naštetih tanchice skrivnosti njunega političnega propagandizma – očitnega razloga,

zaradi katerega sta sploh nastala. Na izrazit primer fantomskega delovanja kot novega prijema smo znova naleteli te dni. Finski novinar Vanti Vaatti, nekakšen specialen sodelavec spletne garaže SDS, po vseh indicijah sodeč sploh ne obstaja. Kdo je torej Vaatti? Nekdo, ki mu novinarske izdelke objavljajo na spletni strani največje opozicijske stranke, kjer prizadevno brani Janeza Janšo pred obtožbami o prejemu podkupnin v aferi Patria. Brani ga tako, da ekskluzivno poroča o neprofesionalnosti finskih novinarjev, o njihovih zamenjavah, slabem delu in porazni medijski situaciji na Finskem. A tu nastopi težava. Veliko ljudi se namreč sprašuje, ali ta novinar sploh obstaja. Finski kolegi ga ne poznajo na podoben način, kot nihče ni poznal slovenskih, pišočih v brezplačnike. Njegovi zapisani stavki so nerodni, vsebujejo slovenske fraze in v njih finski novinar dela iste tipkarske napake, kot jih delajo politiki v SDS. Originalnega besedila ne želijo objaviti. Zelo veliko razlogov torej obstaja, da je Vaatti izmišljen. Da je junak iz kronike brezplačnikov. Da je, če njegovo ime in priimek prevedemo iz finščine, nekdo, ki sliši na ime Janez Brezplačni. Obstoj fantomskih novinarjev pomeni kajpak konec novinarske svobode in neodvisnosti. Njihovo pojavljanje na spletni strani stranke in »sodelavska« funkcija nam povesta, kako si Janša predstavlja samostojnost medijev. Po svoje legitimirata vse naše sume o tem, da je tudi za

brezplačniki stal prav on, s svojimi številnimi maskami. Če kje, potem je zdaj jasno, da fantomskost ni neka posebej nedolžna »fantazmatska« dimenzija podtalnega delovanja. Je nekakšna medijska gverilska taktika, ki bi morala biti prepovedana. Pa ni. V tej luči postane tudi razumljivejša, zakaj logika produkcije videzov nima nič opraviti z umisleki, ampak s preišljeno zvijačo. Seveda je oblika zlorabe, ampak je posebna oblika. Ko imamo opravka s fantomi, nas nekdo prepričuje, da finski novinar obstaja, na podoben način pa tudi, da obstajajo zainteresirani financerji, izdajatelji in novinarji, ki nimajo nič opraviti s politiko. Da se nam torej zgolj dozdeva, če mislimo, da za tem stoji on, Janez Janša. Fantomskost ima potemtakem dve funkciji: da se pretvarja glede resničnosti nekega stanja, denimo glede obstoja neke osebe, nato pa nas mora še prepričati, da z izmišljanjem ni povezana in da se nam to le dozdeva. Ko se je razkrilo, da ga na Finskem ne poznajo, je dvome Janša hitel zavrniti s podatkom, da se je Vaatti »iz razumljivih razlogov podpisal s psevdonimom«. Uporaba fantomskosti v političnem boju nam hkrati pove, da se je paranoja protagonistov povnanjila. Izmišljajo si natanko identične duhove, ki jih preganjajo, jih projicirajo v realnost, nato uporabijo in jim dodajajo fimska imena. Le zato, ker nek finski novinar po imenu Magnus Berglund v nočni mori res preganja lastnika črke »J«.

Na izrazit primer fantomskega delovanja kot novega prijema smo znova naleteli te dni. Finski novinar Vanti Vaatti, nekakšen specialen sodelavec spletne garaže SDS, po vseh indicijah sodeč sploh ne obstaja. Kdo je torej Vaatti?

Kaos novinarske »samoregulacije«

Nihče ne more biti »sodnik v lastnem primeru« – in to bi moralo veljati tudi za medije in novinarje.

Igor Mekina

Dr. Boris Vežjak je v prejšnji številke Katedre odprl zanimivo in aktualno temo. V članku »Mediji, propaganda in blažena nevednost« je opisal, kako je nek novinar nacionalne televizije v svoji oddaji interpretacijo medijskega lastništva dobesedno prevzel iz ust predsednika vlade in ob tem v nasprotju z novinarskim kodeksom ni navedel vira. Ko se je dr. Vežjak zaradi omenjene zlorabe (kršitve zapovedi, da novinar vedno ko lahko, navede svoj vir) pritožil novinarskemu častnemu razsodišču (NČR) pri Društvu novinarjev Slovenije (DNS), ga je čakalo novo presenečenje – NČR je »razsodilo«, da novinar ni storil kršitve kodeksa, ker naj bi bil vir te informacije pač splošno »znan«.

To je res »mizerna razlaga«, kot je sodbo NČR komentiral dr. Vežjak, toda istočasno je še več od tega – je napaka, ki temelji na zgrešenem razumevanju pravice novinarja, da »zaščiti vir«. Toda prava težava je še nekje drugje. Skrita napaka je »sistemska«. Tudi v tem primeru se je pokazala veljavnost prastarega načela, po katerem »nihče ne more biti sodnik v lastnem primeru«. Novinarji, ki poskušajo sami soditi svojim kolegom, se pogosto znajdejo v situacijah, ko – podobno kot zdravniki in njihova zbornica v primeru Nekrep – izgubijo nepristranskost. Da se novinarji tega zavedajo, kaže nedavna odločitev, da se NČR razširi z devetih na enajst članov, torej za še dve »ugledni osebnosti«, ki ne bi bila novinarja. Predlog je skupščina Sindikata novinarjev Slovenije (SNS) že podprla. Toda to je samo droben popravek zastarele in na propad obsojene mašinerije. Celoten sistem medijske »samoregulacije« na slovenskem medijskem trgu je namreč povsem zgrešen, korumpiran in absurden.

Razsodbe brez objav

Vseh primerov ni mogoče navesti, to-

da ni dvoma, da so številne razsodbe NČR-ja zelo pogosto enako tako »mizerne«, kot je bila opisana v primeru dr. Vežjaka. Tudi v primeru formalno »neodvisnega« razsojanja ni vseeno, kdo sodi in kdo je obsojen. Novinarji, ki sodijo kolegom, ki jih iz raznih vzrokov ne marajo, ali pa sodijo novinarjem konkurenčnih medijev ter novinarjem z drugačnimi »pogledi na svet«, se praviloma seveda ne izločajo iz sojenja. NČR se še zmeraj obnaša, kakor da se od časov socializma pa do danes ne bi spremenilo popolnoma nič. Lahko pa bi opazili, da obstaja še eno podobno društvo – Združe-

Novinarji, ki sodijo kolegom, ki jih iz raznih vzrokov ne marajo, ali pa sodijo novinarjem konkurenčnih medijev ter novinarjem z drugačnimi »pogledi na svet«, se praviloma seveda ne izločajo iz sojenja.

nje novinarjev in publicistov (ZNP). Objektivnosti razsojanja škodijo tudi protesti obsojenih, dejstvo, da NČR ne presoja o napakah medijev, pač pa o napakah novinarjev, tudi takšnih, ki niso člani DNS. Problematičen je tudi položaj »sodnikov«. Ne le da člani NČR pogosto amatersko delajo v tem organu brez podpore svojih podjetij in jim »zmanjkuje časa« za kvalitetno presojanje (vsak drugi teden obravnavajo po deset in več zadev), razsodbe kršilci praviloma sploh ne objavljajo. Demoralizirani člani NČR se zato v zadnjem poročilu znova pritožujejo, da so večinoma »na meji sklepčnosti« in prosijo za »simbolično sejnino«. Kot urednik na Dnevniku sem tudi opazil, da je odgovorni urednik Dnevnika predloge za objavo razsodb NČR objavljaval zelo selektivno – sodbe, ki so kritizirale »naše« novinarje, niso bile objavljene, zato pa so bile objavljene napake novinarjev konkurenčnih medijev. Prav tako se v časniku niso objavljali niti popravki napak, ki smo jih uredniki odkrili sami – z izgovorom, da morajo biti »napake bolj hude«, da

bi bile sploh vredne popravkov.

DNS obenem še zmeraj vztraja na monopolnem položaju pri presoji vseh medijskih kršitev, po drugi strani pa ima za to vse manj sredstev in pristojnosti. Tipičen primer je nedavni komentar oziroma vnaprejšnja obdoba predsednice NČR v Dnevniku o primeru, ki ga »obravna« prav NČR – o vse bolj »tabloidnih« televizijskih prispevkih. Netočni televizijski prispevki so karikatura novinarstva, toda v razvitih, civiliziranih državah procesov, ki so v teku, sodniki javno ne komentirajo, z etiko televizijskega poročanja pa se ukvarjajo povsem

drugi organi. Če si člani nekega prostovoljnega novinarskega združenja, zgolj enega od več takšnih združenj v državi, jemljejo pravico presojsati delo vseh medijev in novinarjev v državi (in celo članov tujih združenj), ne da bi za to imeli podlago v nekem zakonu ali predhodnem dogovoru teh istih medijev, potem seveda ni nenavadno, da članom NČR zmanjkuje časa za kvalitetno delo.

V razvitem svetu se takšni problemi rešujejo povsem drugače. Že sredi devetdesetih let sem po obisku Pritožbene komisije za tisk (PKT) v Veliki Britaniji predlagal ustanovitev podobne komisije ali tiskovnega (oziroma medijskega) sveta tudi v Sloveniji. Takšne organe v Evropi večinoma ustanavlja sama industrija ob sodelovanju novinarjev in strokovnih organizacij, financira pa jih preko posredniških organizacij. Gre za »samoregulacijo«, kjer za posredovanje ne plačujejo niti tisti, ki se pritožujejo, niti davkoplačevalci, pač pa mediji, katerih interes je hitro in učinkovito razreševanje konfliktov. Toda, zakaj bi

se ljudje pravzaprav odločali za razreševanje sporov v takšnem organu, ne pa na sodišču?

Janet Anderson iz PKT me je v zelenim steklom preobloženem nebotičniku na obrobju londonskega Salisbury Squara na to zastavljeno vprašanje pričakala z zelo enostavnim odgovorom: »Stroški sodnih sporov so v Veliki Britaniji tako veliki, da velikokrat, tudi če uspete zmagati na sodišču, nimate nikakršnih možnosti, da bi vam druga stranka povrnila stroške. Postopki trajajo dolga leta. Prav zato se prizadeti velikokrat obrnejo na nas. Nepristranska komisija njihov primer obravnava, odloči, kdo ima prav, in predlaga rešitev. Seveda ne moremo določiti denarnih kazni za zlorabe svobode tiska, vendar to tudi ni naš namen. Naša prednost je hitrost, prizadeti pa velikokrat ne želijo denarja, pač pa želijo javno opravičilo, objavo popravka ali pa bi novinarju želeli povedati še svojo stran zgodbe. Tu lahko pomagamo mi. Najprej posredujemo v medijih, nato presojava.« Komisija je kljub kritikam relativno uspešna. Do leta 2008 se je število primerov povzpelo že na 4698 pritožb. Komisija je razsodila v 1420 primerih. Pomemben je tudi podatek, da se je število kršitev povečalo samo za 4 odstotke, čeprav se je število pritožb povečalo za 8 odstotkov. In še bolj pomemben je podatek, da je kar 80 odstotkov uporabnikov te storitve v Veliki Britaniji z njo zadovoljnih.

PKT je pri delu povsem neodvisna. Sestavlja jo sedemnajst članov, ki večinoma nimajo zveze s tiskom, izbira pa jih druga neodvisna komisija. Med sedemnajstimi člani komisije morajo biti tisti, ki zastopajo tisk, uredniki, zastopniki javnega interesa (deset članov) pa ne sme imeti nobenih zvez s tiskom.

Komisija pripravlja tudi letna poročila

la, ki pa seveda niso prosti spisi, kot v primeru slovenskih poročil NČR, pač pa z lekarniško natančnostjo izmerjene študije, ki kažejo, kje je bilo pritožb več in kje manj, po posameznih kategorijah, časnikih in celo člankih. In ne samo to – komisija ne samo, da je neodvisna, pač pa njeno delo nadzoruje poseben nadzorni odbor, ki ga trenutno vodi generalpolkovnik Michael Willcocks, ki je svoj čas služboval tudi v BiH oziroma v SFOR-ju. Leta 2008 je nadzorni odbor dobil 52 pritožb zoper PKT in je v treh primerih ugotovil napake.

Boljše od sodišč

Najnovejše raziskave kažejo, da si 68 odstotkov vprašanih v Veliki Britaniji še zmeraj bolj želi imeti opisani sistem, ki omogoča hitra opravičila v medijih brez finančnih kazni, ne pa »finančno-kaznovalni« sistem dolgih pravnih pred sodišči. Največja »sankcija«, ki jo Pritožbena komisija za tisk (televizije v Veliki Britaniji obravnava drugo telo) zaradi v medijih zapisanih neresnic lahko izreče, je res »samo« kritična razsodba proti določenemu časniku. Toda za razliko od slovenskega kaotičnega »sistema« so časniki to sodbo dolžni objaviti na »primernem mestu« na svojih straneh. Čeprav se sankcija ne zdi posebej težka, ima v

resnici velik učinek – ne le da uredniki in novinarji (ter lastniki medijev) v svojih časnikih ne marajo objavljati lastnih napak, tega ne počnejo radi tudi zato, ker imajo v svojih pogodbah večinoma zapisano obveznost, da se držijo kodeksa, ki ga uporablja tudi komisija. Kršitev kodeksa ima lahko zato resne posledice, saj lahko ponavljajoče se kršitve s strani novinarjev ali urednikov pomenijo tudi kršitev delovne pogodbe, kar lahko privede do zmanjšanja plače, premestitve ali celo odpovedi delovne pogodbe kršitelja. Ob tem se lahko komisiji pritoži dobesedno vsak (več kot 95 odstotkov je prizadetih državljanov), komisija pa lahko seveda rešuje tudi druge profesionalne spore, tudi med uredniki in novinarji ter upravami, ki se v Sloveniji sedaj največkrat preprosto končajo na sodiščih.

Sodna pot, ki je edina zveličavna v Sloveniji, pa je pogosto slaba tako za novinarje kot za medijsko industrijo. Za lastnike medijev je slaba zato, ker so sodni spori zelo dragi. Za navadne državljane, pa tudi urednike in novinarje, pa ni najboljša zato, ker jim dolgotrajnost postopkov povzroča posredno škodo, saj novinarjem nerazčiščene obtožbe in sumi onemogočajo normalno delo, prizadetim pa

objavo popravkov v razumnem času, ko so popravki še medijsko aktualni. Komisija namreč najpogosteje odloči že v 35 dneh. Pritožba je za vsakega pritožnika ob tem popolnoma zastoj, ukvarjajo pa se z objavami, ki praviloma niso starejše od dveh mesecev. Velika Britanija ob tem sploh ni edina država s tem sistemom. V Evropi je v združenju AIPCE že 22 članic s takšnim ali podobnim sistemom.

V Sloveniji je bilo doslej že veliko predlogov o ustanovitvi podobnega tiskovnega ali medijskega sveta, toda zaradi samega odpora DNS in NČR (saj bi jim nov organ odvzel moč, prestiž in vpliv), zaradi dejstva, da so idejo o tem najbolj podpirali izven novinarskih vrst (v Mirovnem inštitutu), zaradi sporov med Združenjem novinarjev in publicistov (ZNP) in Društvom novinarjev Slovenije (DNS) ter nezanimanja medijskih podjetij (ki zaradi neobstoja tega telesa »pripobivajo« kratkoročne ekstra profite s kršitvijo medijskih standardov, hkrati pa dolgoročno izgubljajo ugled in drage sodne spore) ostaja ta pobuda še zmeraj mrtva črka na papirju.

V tej navidezni »svobodi« oziroma kaosu brez medijske etike na koncu izgubljam vsi, predvsem pa novinarji sami, mediji in javnost. Javnost ima

kot korektiv še vedno na voljo nekoliko bolj liberalen Zakon o medijih (vsaj kar se tiče popravkov), ki pa naj bi bil kmalu znova spremenjen. In če bodo spremembe šle v smer omejevanja popravkov (za kar že leta lobira večina medijev), potem bo položaj še slabši, potreba po tiskovnem svetu v Sloveniji pa še večja.

V Sloveniji se je uveljavilo stališče, da »ustanovitev tiskovnega sveta spodbuja predvsem tisti, ki nasprotujejo Društvu in sindikatu novinarjev nasploh oziroma z enim ali drugim niso zadovoljni, zato bi morda tiskovni svet prinesel neko dodatno obliko nadzora in ocenjevanja medijskega prostora,« kot je o tem nekoč zapisal Rajko Gerič. Vendar pri ustanovitvi tiskovnega sveta ne gre samo za ustanovitev »zdrave konkurence« NČR, pač pa gre resnično za nujno potrebo po ustanovitvi organa, ki bi resnično nepristransko in avtoritativno presojal o medijski etiki. Z njegovo ustanovitvijo bi odpadli vsi današnji problemi – neobjektivnost NČR, drago pravljanje, preobremenjenost novinarjev »sodnikov«, nezmožnost pritožb neodvisnemu organu zoper delo NČR ter že tradicionalno neobjavljanje njihovih, včasih precej absurdnih »razsodb«.

Fotomontaža: Matic Štojs

Poplava političnih afer

Ena izmed stvari, ki jih v Sloveniji ne primanjkuje, so politične afere, za katere bi se lahko reklo, da prihajajo na dan kot gobe po dežju. Težko bi sicer trdili, da Slovenija v pogostosti in številu afer izrazito odstopa od večine drugih držav ali da so politične afere nekaj novega v našem prostoru, kljub temu pa se zdi, da je slovenski prostor nasičen z njimi.

Gregor Kuhar

Omenimo le najodmevnejše. Afera z vrnitvijo bulmastifov je v središču pozornosti postavila ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Milana Pogačnika, zoper katerega je vložena interpelacija. Pomemben del te zgodbe pa je domneven vpliv politike oziroma t. i. centrov moči na delovanje pravne države in na prilagajanje zakonskih predpisov glede na interese vplivnih. V zgodbi se pojavlja ime ministrice za notranje zadeve Katarine Kresal, ki jo opozicija poziva k odstopu, zoper njo pa se pripravlja že druga interpelacija v tem mandatu. Razlog za drugo interpelacijo je vpliv na politiko, ki naj bi ga imel njen partner, odvetnik Miro Senica, natančneje odločitev ministrstva, ki naj bi koristila predvsem njegovemu poslovnemu partnerju. Ta očitek ni nov, saj se ministrični stranki LDS že nekaj časa pripisuje, da zastopa interese določenih lobijev. Zaradi afere z bulmastifi pa je javnost celo nekoliko pozabila na Karla Erjavca, sedaj že nekdanjega ministra za okolje in prostor v sedanji vladi in ministra za obrambo v Janševi vladi – »glavno zvezdo« političnih afer meseca januarja, ki si jih je nakopal z delom v prejšnji in sedanji vladi. Ko govorimo o političnih aferah, ne moremo mimo Gregorja Golobiča, ministra za visoko šolstvo in znanost, javnosti zamolčanega lastništva deleža podjetja Ultra SUM in očitkov, da politični vpliv izrablja v prid podjetja Ultra. S klicem dekanu Ekonomske fakultete v Ljubljani, katerega namen je bil vplivanje na sestavo komisije pri zagovoru doktorskega dela sodelavke, pa si je afero nakopal tudi minister za finance France Križanič, sicer minister, ki je bil zaradi svojih nepremi-

šljenih izjav že velikokrat kritiziran. Politične afere ne pestijo samo ministrov in ministric sedanje ampak tudi predstavnike prejšnje vlade. Ne moremo mimo afere Patria, ki naj bi po nekaterih domnevah segala celo do nekdanjega mandatarja Janeza Janše, mimo afere z brezplačniki, ki naj bi bili financirani med drugim tudi s podkupniki, mimo t. i. tajkunskih poslov, ki naj bi se sklepali v Janševi pisarni, ali mimo različnih afer ministrov in ministric prejšnje vlade (zoper mnoge od njih so vložene tudi kazenske ovadbe).

Skratka, politične afere tako sedanje kot prejšnje vlade (in seveda vseh predhodnih) bi lahko

naštevali v nedogled, kakor bi v nedogled lahko razpravljali tudi o upravičenosti očitkov in o teži posamezne afere. Lahko celo rečemo, da obstaja povezava med številom političnih afer in med časom vladanja oziroma časom, ki ga stranka preživi v vladi. Tako recimo pri stranki SNS, ki je bila vedno opozicijska stranka, ne najdemo velikega števila političnih afer – da ne bo pomote, v mislih imam afere, povezane z zlorabo položaja, klientelizma in korupcije, v katere se običajno zapletajo oblastniki. Je

torej čar oblasti tako zahrbtnen, da nujno vodi v delovanje za lastno materialno korist in v delovanje, katerega cilj je ohranitev oblasti za vsako ceno?

Po drugi strani pa je res, da so mnoge afere prenapihnjene. To je v interesu medijev in seveda v interesu političnih nasprotnikov. Afere so priročno sredstvo za diskreditacijo. Zdi se celo, da so postale bolj učinkovito sredstvo političnega boja kot izgradnja lastne konstruktivne politike. So odličen način odvrčanja pozornosti od bolj perečih

Je torej čar oblasti tako zahrbtnen, da nujno vodi v delovanje za lastno materialno korist in v delovanje, katerega cilj je ohranitev oblasti za vsako ceno?

Foto: Matic Stojs

Na psu

problemov in od političnih afer v lastnih vrstah. Tako smo v (slovenski) politiki priča tekmovalju med strankami v prikazovanju političnih nasprotnikov kot pokvarjenih, skorumpiranih in nemoralnih, če ne drugega vsaj občutno bolj pokvarjenih od njih samih. Politični uspeh je nemogoč, če imamo na grbi odmevno afero, naš nasprotnik pa je nima. Znašli smo se sredi verižnega odgovarjanja na afero z novo afero – te metode se, kot kaže, poslužujejo vsi akterji naše politične srenje. Tako se zdi, da so politične afere neizogiben del (tudi slovenske) politike, saj imperativ političnega preživetja stranke prisili v iskanje in po potrebi tudi ustvarjenje afer. Najdemo lahko tudi afere, temelječe zgolj na laži, kakršna je bila obtožba prepovedi približevanja lastnim otrokom, ki je je bil deležen Matjaž Hanžek s strani poslanke SNS. Za diskreditacijo je očitno dovolj že zavestna laž ali širjenje nepreverjenih govoric, priročen način za to pa je zloraba instituta poslanskega vprašanja. Posebej zanimivi so primeri izmota vanja iz lastnih afer, kjer politiki

tikanj, retoričnih telovadb in na podlagi raznih afer iz preteklosti si ni težko ustvariti skeptičnega pogleda in nejevere do vsega političnega. Težko se je izogniti predstavi, da imamo prej kot s tekmovaljem različnih političnih konceptov opraviti s tekmovaljem politično-gospodarskih elit za moč in oblast. Gre za razmišljanje, pogosto ubesedeno v frazi »vsi so isti«. Ljudje politiko vse bolj dojemamo v makiavelističnem smislu, vse manj pa v platonskem smislu kot spoštovanja vredno dejavnost, katere cilj je služiti skupnemu dobremu. V tej luči lahko različne politične spopade in z njimi povezane afere razumemo zgolj kot poskus uveljavljanja lastnega nadzora nad državnimi institucijami (npr. spori med RTV Slovenija in ministrstvom za kulturo, spor med vrhovno državo tožilko in pravosodnim ministrom, boj za nadzor nad NLB).

Še pomembnejše vprašanje pa je, ali vse skupaj vodi k splošnemu nezaupanju do političnih elit, k nezaupanju v sam politični sistem in pravno državo ter k politični apatičnosti prebivalstva – ali morda k

Afere so priročno sredstvo za diskreditacijo. Zdi se celo, da so postale bolj učinkovito sredstvo političnega boja kot izgradnja lastne konstruktivne politike. So odličen način odvratanja pozornosti od bolj perečih problemov in od političnih afer v lastnih vrstah.

obtožbo na svoj račun označijo kot podtikanje druge strani oziroma kot zaroto. Tako se nedokazani očitki lahko uporabijo kot začetek nove afere, ironično pa je afere tem večja, čim večja je bila teža prvotne afere, saj gre tako za večjo zaroto oziroma »za večjo in bolj neslano predrznost«. Tipičen primer je afera Patria, ki se jo je poskušalo prikazati kot mednarodno levičarsko zaroto. Teorija zarote pa je pridih absurdnosti dobila ob namigovanju na homoseksualno usmerjenost glavnih akterjev domnevne zarote. Omenjena metoda deluje na »politične vernike«, ki verujejo v nedvomno pravičnost lastne stranke, seveda pa pravičnost že vnaprej odrekajo politikom drugih strank. Vprašanje pa je, kako se na različne interpretacije zgodbe odziva t. i. kritična javnost. Na podlagi vsestranskih obtožb, izmikanj, pod-

iskanju sveže, »neumazane« politike, ki bi ji namenili svoje zaupanje. Mogoče ni odveč pripomba, da je bil pomemben element Berlusconijevega z mediji podprtega političnega vzpona ozračje splošnega nezaupanja in razočaranja nad v aferah utaplajočimi se uveljavljenimi političnimi strankami. Tako smo spet prišli do medijev, ki jih nikakor ne smemo zanemariti, ko govorimo o političnih aferah. Dokaj različno, lahko bi rekli subjektivno poročanje o različnih aferah in boj političnih elit za nadzor nad mediji nas opominjata na moč medijev in na njihov vpliv na soustvarjanje javnega mnenja. Nič od naštetega pa ne daje slutiti, da bi se razburkan in z aferami nasičen spopad med političnimi tabori umiril in pustil prostor konstruktivni politiki, ki problemov ne ustvarja, temveč jih rešuje.

Brez skrbi, z zgornjim sugestivnim naslovom psi nimajo nobene zveze. Čeprav so se v slovenskih medijih zaradi razvpitega primera Baričević nedavno omenjali v vseh mogočih vlogah, kombinacijah in povezavah, nikakor niso tema tokratne zgodbe. V njej namreč nastopajo ljudje. Tisti, ki so vedno znova priče medijsko-političnemu spektaklu zmeraj novih afer, škandalov in pranja umazane perila, ter tisti, ki ves ta cirkus pod Alpami ustvarjajo hote ali nehote. Medtem ko prve spričo tega (in še zlasti zaradi zavedanja o pogubnosti omenjenega) že krepko mineva potrpljenje, drugi očitno ne dojamajo, da si s takšnim početjem le ožijo svoj manevrski prostor ter izgubljajo verodostojnost in podporo. Produciranje površnih teorij zarot ali stihijsko odzivanje nanje namesto poglobljenih analiz in predvsem dobrih rešitev se na daljši rok vsekakor ne obnese. Na koncu je stvari namreč vendarle treba pomenovati s pravimi imeni in povleči ustrezne poteze.

Ko se skorajda z vsakim novim dnevom pri nas razkrivajo nove klientelistično-nepotistične zgodbe, ko sleherno afero še pred njenim epilogom preglašajo nova afere in gredo reči večinoma le še na slabše, je najbrž že skrajni čas za drugačne pristope. Ultra, Erjavec, Patria, ustavna obtožba predsednika, falcon, interpelacije ... so seveda pomembne štorije, a bistvo problema je po moje popolnoma drugje. V bolj ali manj kilavem delovanju vladajočih, v njihovem kroničnem zanikanju neprijetne resnice, da je država v globoki krizi oziroma na psu predvsem po njihovi krivdi. Da je temu tako, lepo dokazuje tudi aktualno, večinoma prazno besedičenje

predsednika vlade, ki v teh usodnih časih ne zna ali ne zmore ponuditi kaj več od prodajanja megle in političnih floskul, značilnih že za njegovega predhodnika.

A najprej k slepilnim manevrom, k speljevanju pozornosti javnosti drugam. Ob primeru Baričević je na primer iz središča javnega zanimanja naenkrat izginila famozna izhodna strategija, dokument, ki naj bi z napovedanimi oziroma sprejetimi ukrepi (krčenje javnega sektorja, zdravstvena reforma ...) pomenil temelj za uspešen spopad z globalno krizo in vsem tistim, kar naj bi ta povzročila. Kje so sedaj te učinkovite izhodne strateške poteze, ki naj bi nas, prosto po Pahorju, naredile za konkurenčne, prilagodljive, najboljše, skratka za zmagovalce v boju s krizo? Odgovor je na dlani: nadomestile so jih nove in stare afere. Skupaj z novimi primeri zapravljanja davkoplačevalskega denarja. Ja, medtem ko nas vlada vneto pripravlja na še večje zategovanje pasov, sama mirno nadaljuje s spornimi investicijami. Spomnimo samo na nedavni razpis za novo policijsko specialno vozilo z vodnim topom. Ali gre v tem primeru v bistvu za pripravo na morebitne socialne nemire? Za pripravo na represivno-varnostne ukrepe, s katerim se vladajoči utegnejo lotiti nezadovoljstva državljanov? Se nam torej kmalu obetajo časi, ko bodo vladno iskanje soglasja nadomestili kordoni policije in vodni topovi? Nedavni televizijski posnetki iz Grčije so bili vsekakor zelo zgovorni. Tudi tam je ljudstvo slednjič spregledalo. In ni vrag, da na koncu ne bi tudi v deželi, kjer so politiki pogosto edine prave medijske zvezde.

Izhodna strategija ali doktrina šoka?

Naša izvršna veja oblasti nam je v začetku februarja pripravila načrt za izhod iz krize s pomenljivim naslovom: Slovenska izhodna strategija 2010–2013.

Rok Kralj

V Snojevem Etimološkem slovarju lahko preberemo, da izraz *strategija* izhaja iz grške besede *strategos* »vojskovodja«, ki je zloženko iz besede *stratos* »vojska, truma vojakov«; *strateg* pa je »vojaški strokovnjak, ki načrtuje velike vojaške operacije«. Premier Pahor je kot »vrhovni vojskovodja« skupaj s svojim ministrskim »generalštabom« izdelal načrt za veliko vojaško operacijo reševanja države oziroma predvsem njene ekonomije. So vojaški izrazi naključje? Morda pa so simptomatični in izražajo realnost oziroma pravo naravo današnjega ekonomskega sistema?

Militantna ekonomija in njeni poraženci

Že pred »lansiranjem« izhodne strategije na nedavni konferenci SD na gradu Jable pri Mengšu (23. 1. 2010) je premier Pahor več kot jasno povedal, kako si predstavlja ekonomsko politiko: »Slovenija se bo morala v prihodnje odločiti, ali bomo dolgoročno zdrsnili na rob razvoja modernega sveta ali pa želimo v boju ekonomij biti zmagovalci.« Tudi na novinarski konferenci (4. 2. 2010) po seji vlade, na kateri je bila nova izhodna strategija potrjena, je premier poudaril, da je razvojni preboj za Slovenijo mogoč samo z »ofenzivo na vseh frontah in določitvijo prioritet, kjer se okrepi naše sile« in »z ukrepi, ki so bistveni za to, da Slovenija konec tega leta pride iz recesije kot zmagovalka«. Strategija, boj ekonomij, zmagovalci, ofenziva na vseh frontah, naše sile? Smo v vojni? S kom smo v vojni?

Že indijski voditelj Gandhi, ki je svojo deželo v neodvisnost popeljal z nenasilnim bojem, je opozoril, da »so oboroženi konflikti med državami strašljivi. Toda ekonomska vojna ni nič boljše. Njene uničevalne posledice niso nič manjše od tistih, ki jih povzroča klasična vojna.« Posledice

klasične so hitro vidne: bomba raznese ljudi in njihovo imetje, ekonomska vojna pa ima podobne učinke, le da je njeno delovanje počasnejše. A nič milejše.

»Leto 2010 je čas, ko imamo možnost in dolžnost okrepiti vse elemente konkurenčnosti, ker je to edini način, da voz razvoja popeljemo naprej,« pravi premier Pahor. Ekonomska vojna je danes vsesplošna – med posamezniki, med podjetji, med državami in znotraj njih –, čeprav se zanjo uporablja drugačen izraz: konkurenčnost. In ta vojna se bo z novo strategijo očitno samo še okrepila. »Jasno je, da

Premier Pahor je kot »vrhovni vojskovodja« skupaj s svojim ministrskim »generalštabom« izdelal načrt za veliko vojaško operacijo reševanja države oziroma predvsem njene ekonomije. So vojaški izrazi naključje?

neka dežela ne more dobiti, ne da bi druga izgubila,« je pred več kot dvema stoletjema zapisal filozof Voltaire. Druga plat ekonomske vojne je zato rej poraz mnogoterih: držav, lokalnih skupnosti in posameznikov. In teh poražencev bo vedno več.

Razumeti moramo, kakšne so posledice določenih ekonomskih ukrepov. Vsak ekonomski ukrep ima lahko drastične posledice znotraj neke države ali tudi zunaj nje, zato je treba vsako ekonomsko strategijo temeljito premisliti. Danes vemo, da kmetijske subvencije v razvitih državah in uvozne omejitve za prehranske proizvode iz revnejših držav povzročajo v teh državah obsežno brezposelnost, revščino in lakoto, predvsem med podeželskim prebivalstvom. Mark Malloch Brown, bivši vodja Razvojnega programa Združenih narodov, ocenjuje, da revne države zaradi nezmožnosti izvažanja svojih proizvodov letno izgubijo 50 milijard dolarjev: »Gre za izjemno motnjo v globalni trgovini, v kateri razvit Zahod

letno nameni 360 milijard dolarjev za zaščito svojega kmetijstva s subvencijami in uvoznimi dajatvami, kar za revne države pomeni 50 milijard dolarjev manjši potencialni dohodek. 50 milijard dolarjev ustreza današnjemu obsegu razvojne pomoči.«

Tudi »zelena ekonomija« je lahko katastrofa za številne ljudi po svetu. »Žitarice, vzgojene za proizvodnjo goriva v ZDA [v letu 2009], bi zadoščale za prehrano 330 milijonov ljudi letno,« pravi Lester Brown, direktor inštituta Earth Policy iz Washingtona. To sta samo dva primera sodobne ekonomske »zmagovalnosti« in konkurenčnosti.

Ekonomske zmage nekaterih so katastrofalen poraz za številne druge. Samo v letu 2009 se je število kronično podhranjenih v svetu dvignilo z 852 milijonov na 1,02 milijarde. Hkrati pa se številne ameriške »krave« na štirih kolesih vozijo »zeleno«.

Naša strategija izhoda

V tem kontekstu lahko tudi o naši ekonomski strategiji (nabor načrtovanih ukrepov) govorimo kot o zaostrovanju ekonomske vojne, ki bo imela precejšnje posledice predvsem za domače prebivalstvo; precej večje kot jih bodo čutili zunaj naših meja, glede na našo majhno ekonomijo. [Bistveno drugače pa je, ko ekonomske ukrepe sprejmejo na primer Nemčija, ZDA ali celotna EU, to je bilo opazno že pri avtomobilskih subvencijah.] Poglejmo si samo nekaj elementov naše izhodne strategije, predvsem tiste, ki bodo imeli neposreden vpliv na prebivalstvo:

JAVNA UPRAVA: Kaj pomeni »zmanjšanje števila zaposlenih v javnem sektorju za po 1 %, to je približno 1600

javnih uslužbencev letno«, kar lahko preberemo v izhodni strategiji (str. 9)? Bodo ti javni uslužbenci preprosto odpuščeni? Kaj bo država s tem pridobila? Ker ni pričakovati naglega okrevanja gospodarstva, bodo številni od njih postali prejemniki različnih oblik pomoči države. »Brezposelnost in slab finančni položaj ljudi velikokrat spremljajo tudi zdravstvene težave,« pravijo na Rdečem križu, kar pomeni, da bo javni zdravstveni sistem še dodatno obremenjen. Poleg tega slabši finančni položaj zmanjšuje kupno moč prebivalstva, kar še dodatno slabi ekonomski sistem. Bo država s tem ukrepom res kaj pridobila in kdaj se bo ta ukrep nehal izvajati? Ko bo število javnih uslužbencev 0?

ZAPOSLOVANJE/ODPUŠČANJE:

Ukrep 10 z naslovom Posodobitev ureditve trga dela v prvi fazi predlaga, da »se sprejmejo najnujnejše spremembe glede stroškov prenehanja pogodb o zaposlitvi za nedoločen čas, s ciljem izenačevanja vseh vrst delovnih razmerij ter v povezavi s pokojninsko reformo dvig starosti, ki definira starejšega delavca.« (str. 27) Ukrep lahko razumemo kot ponostavitev odpuščanja zaposlenih za nedoločen čas z znižanjem zakonsko določenih odpravnin; izenačevanje vseh vrst delovnih razmerij pa pometakem pomeni, da to izenačevanje ne bo šlo v smeri večjih pravic kot v primeru zaposlitve za nedoločen čas, temveč v smeri manjših pravic kot v primeru pogodb za določen čas. V ta kontekst gre še reforma študentskega dela, ki ga omenjamo v naslednjem odstavku. Posodobitev trga dela torej z drugimi besedami pomeni lažje odpuščanje zaposlenih ljudi z že tako manj pravicami.

ŠTUDENSKO DELO: »Dosedanja ureditev študentskega dela in obseg uporabe te oblike dela sta presegla

svoj namen, zato ga je potrebno v sklopu drugih sprememb (npr. v visokem šolstvu, ureditev obdavčitve drugih oblik aktivnosti) na novo urediti. Ključni cilj je področje študentskega dela urediti v kontekstu priznavanja delovnih izkušenj, vštevanje takega dela v pravice socialnega zavarovanja in priznavanje delovne dobe.« (str. 27) Torej, študentsko delo je preživeto. Ne gre za njegovo reformo, temveč za njegovo ukinitve, saj naj bi bilo vključeno v »normalni« sistem socialnega zavarovanja in upoštevanja delovne dobe. Ali bo tako »zaposlen« študent potemtakem sploh še imel pravico do statusa študenta (in vseh drugih pravic, ki iz tega izhajajo) ali pa bo preprosto postal »normalna delovna sila«, ki bo poleg tega še študiral? Na to vprašanje nam strategija ne odgovori?

POKOJNINSKI SISTEM: Med ukrepi na področju pokojninskega sistema (ponovno) najdemo »povišanje polne in minimalne starosti ter izenačitev pogojev za pridobitev pravic moških in žensk; vzpostavitev večje fleksibilnosti in odprtosti instituta delne upokojitve; »vsako delo šteje« (za vsa dela sorazmerno enaki prispevki glede na višino dohodka); izločitev čistih socialnih transferov iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja« (str. 28) in druge ukrepe za »modernizacijo« po-

kojninskega sistema. Kar pomeni, da bo tudi pokojninski sistem podvržen večji »fleksibilnosti« in »odprtosti«, kar v jeziku sodobne (neoliberalne) ekonomije pomeni pot do zmanjševanja težko pridobljenih pravic. Nov pokojninski sistem naj bi temeljil na načelu večštebrnega sistema, pri čemer bi »ničelni steber (prispevki PIZ in državni proračun) vsakomur zagotavljal univerzalno pokojnino v obsegu, ki preprečuje revščino«. Poleg tega stebra avtorji strategije predlagajo še I., II. in III. steber, ki naj bi se polnili z različnimi prispevki in premijami delavcev in delojemalcev. Ne vemo pa, ali bi šlo za obvezno ali prostovoljno zavarovanje, in ne vemo, kdo bi te stebre upravljal in kdo nadzoroval. Torej bi moderniziran pokojninski sistem s strani države jamčil zgolj za preživetje »iztrošene« delovne sile, kar pa je spet zelo raztegljiv pojem.

SISTEM SOCIALNIH PRISPEVKOV: Ukrej 7 govori o Omejitvi zgornje meje zavarovalnih osnov za socialne prispevke, kar avtorji strategije zelo slikovito opisujejo kot »kapica zavarovalne osnove za pokojninsko in zdravstveno varstvo«. »Omejitev zavarovalne osnove navzgor bo okrepila konkurenčnost gospodarstva z znižanjem stroška dela delodajalcev in bo neposredno spodbujala zaposlovanje na delovnih mestih, kjer za-

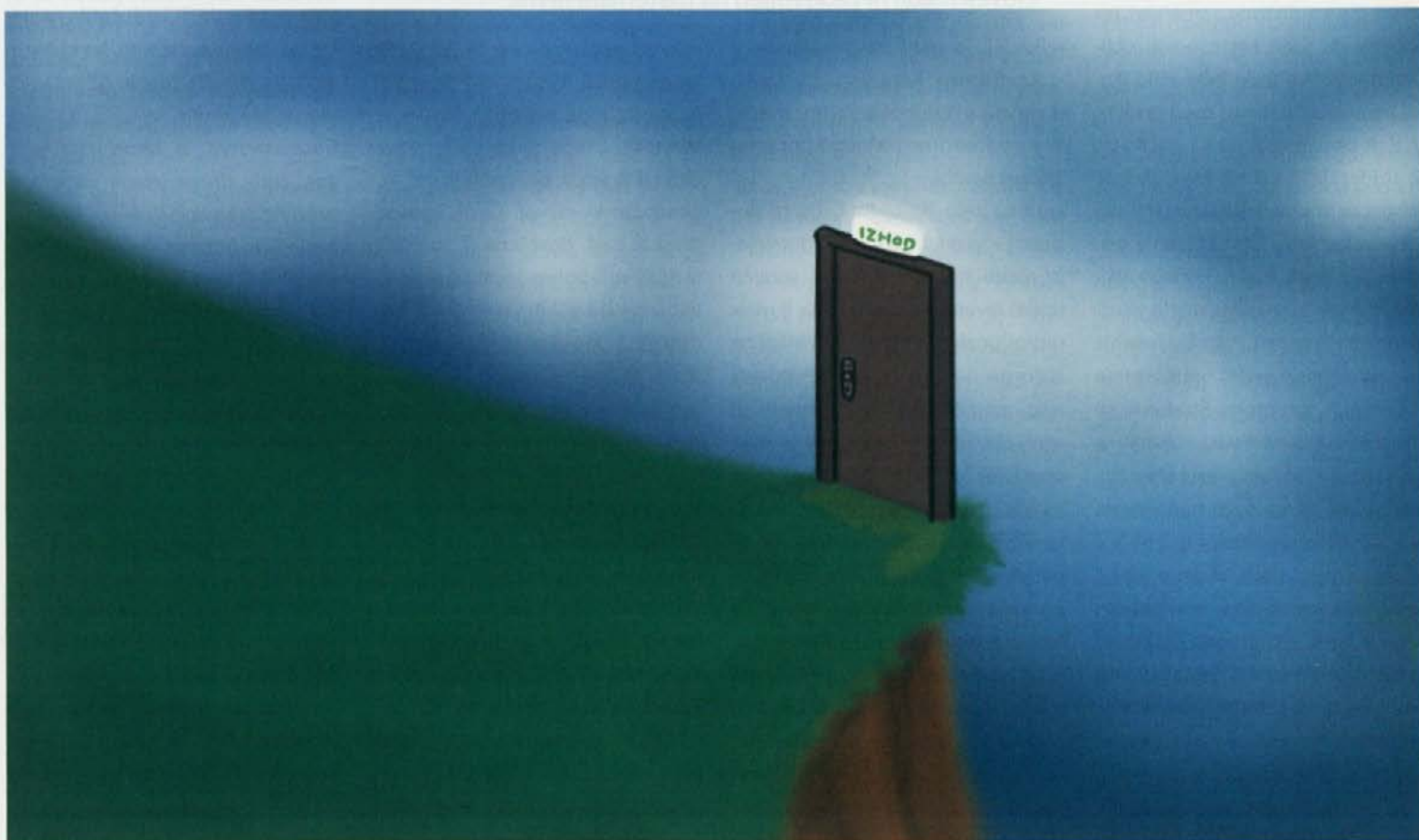
posleni z znanjem in veščinami lahko ustvarjajo višjo dodano vrednost.« (str. 24) To dejansko pomeni, da plače, višje od določene meje, ne bodo sorazmerno obremenjene s prispevki za skupne socialne potrebe. Zveni lepo, a kdo jamči, da bodo delodajalci denar, ki je bil doslej namenjen za socialne prispevke, namenili v neposredne investicije in v nova delovna mesta. Po zdajšnjih izkušnjah se višji dobički prej namenjajo za špekulativne nakupe vrednostnih papirjev, nepremičnin ali obstoječih podjetij, pogosto pa celo za zasebne luksuzne dobrine. Celoten socialni sistem pa bo zaradi tega ukrepa posledično postal še bolj podhranjen, hkrati pa se bo družba še bolj razslojila.

ZDRAVSTVENI SISTEM: Med predlaganimi spremembami na področju zdravstvene dejavnosti najdemo naslednje ukrepe: »izvzetje kritja stroškov za nekatera tveganja za zavarovance; prenos nekaterih stroškov na zavarovance (hotelski del, bivanje v negovalnih bolnišnicah) in znižanje nadomestila plače v času bolniške odsotnosti nad 25 dni«. Iz zapisanega vsekakor ni niti približno jasno, kateri stroški bodo izvzeti iz sistema osnovnega zdravstva. Dolgotrajno bolni pa bodo odslej kaznovani za svojo bolezen, ki so si jo morda »prislužili« v številnih letih že tako slabo plača-

ne službe. Ti ukrepi so lahko izjemno boleči za široko populacijo, ki jo bodo »povozili« že prej omenjeni ukrepi za »izhod« iz krize.

Teh nekaj ukrepov, ki smo jih našli v 33 strani dolgi vladni strategiji, je vsekakor povsem na liniji zloglasnih strukturnih sprememb, ki so v zadnjih desetletjih preobrazili številne države in celotne kontinente v »svobodni« trg, ki deluje po pravilih in v interesu velikih mednarodnih korporacij ter finančnih konglomeratov. Za uresničitev strukturnih sprememb je najbolj učinkovita doktrina šoka, kar je v istoimenski knjigi več kot jasno prikazala znamenita kanadska aktivistka Naomi Klein. Najradikalnejše ekonomske ukrepe je mogoče izvesti v času, ko so široke množice v šoku – bodisi zaradi naravne katastrofe, gospodarske krize bodisi zaradi terorističnih ali pandemičnih groženj.

Nikjer v izhodni strategiji pa nismo opazili razmišljanja v smeri različnih alternativnih ekonomskih pristopov in principov, kot so univerzalni temeljni dohodek, časovna banka, kooperative, mikrokreditiranje, demokratična podjetja, medsebojna delitev dobrin itd. Zato ta strategija vodi prej v zaostrovanje ekonomske vojne, v še večji šok za večino prebivalstva kot pa v smer izhoda iz krize oziroma k splošni družbeni blaginji.

Gandijevski pogled na ekonomijo

Dr. Sudarshan Iyengar je namestnik rektorja na Univerzi Vidyapeeth v Guđaratu v Indiji. Pred tem je bil direktor Inštituta za razvojne študije v Guđaratu. Ker je po izobrazbi ekonomist in hkrati poznavalec in slednik učenja Mahatme Gandija, si je prislužil vzdevek Gandijev ekonomist.

Aleš Kustec

Katere so glavne značilnosti Univerze Vidyapeeth v Guđaratu, ki jo je ustanovil Mahatma Gandhi?

Univerza je bila ustanovljena leta 1920 z namenom izobraževanja mladih za konstruktivno delo v obdobju miru, ko ni bilo nobenega političnega upora proti Britancem, ter za učenje in prakticiranje nenasilnih metod (*Satyagraha*), da so se lahko pridružili političnemu uporu. Največji poudarek so dajali naslednjim vrednotam: dostojanstvu dela (*Jat mehnat*); enakovrednemu obravnavanju vseh ljudi ter posledičnemu odrekanju nedotakljivosti [najnižji kasti] in diskriminaciji na podlagi kast in veroizpovedi (*Asprushyata nivaran*); spoštovanju vseh religij (*Sarva dharma sambhav*) ter ljubezni do vseh kot osnovni obliki vedenja. Vse to je pomenilo izobraževanje srca. To so med drugim skušali doseči tudi na ta način, da so študentje in učitelji živeli skupaj. Skupaj so pripravljali hrano ter čistili sobe in kampus. Izobraževanje glave je potekalo preko visokošolske izobrazbe v humanističnih in družboslovnih vedah. Izobraževanje rok pa je pomenilo pridobivanje življenjskih spretnosti. Študente so poučevali v kmetijstvu, tesarstvu, kovaštvu in trgovini. Izobraževanje srca, glave in rok se je nadaljevalo tudi po osamosvojitvi leta 1947. V 70. letih prejšnjega stoletja pa je pod vplivom organa za kontrolo univerz tako kot drugod izobraževanje glave pridobilo prednost pred ostalima dvema vrstama izobraževanja. Od leta 2003 se je na univerzi ponovno oživilo izobraževanje rok. V naslednjih petih letih pa bodo življenjske spretnosti postale tudi

integralni del študijskih programov na Univerzi Vidyapeeth.

Zakaj je tako pomembno izobraziti študenta kot celovito osebnost?

To je zelo globoko vprašanje. Mantra Vidyapeetha je *saa vidyaya vimuktaye* – izobrazba, ki osvobaja. Kaj to pomeni? Osvoboditev od česa? Osvoboditev je v indijskem etosu povezana z osvoboditvijo duše. Telo in njegove strasti ovirajo osvoboditev duše. Izobrazba ima vlogo razvijanja sposobnosti kritičnega razmišljanja, kar pomaga pri samo-

Cel svet sledi enakim ali vsaj podobnim ciljem – doseganju dolgotrajne gospodarske blaginje za vse. Ta cilj je nemogoče doseči zaradi preprostega razloga, ker človek nikoli ni zadovoljen na materialni ravni.

refleksiji. To meji na duhovnost. V »zemeljskem« kontekstu pa lahko damo aspekt duhovnosti na stran in se osredotočimo na vlogo posameznika v družbi.

Ljudje s celovito osebnostjo so potrebni v vsaki družbi, saj zagotavljajo njeno trajnost. Splošno sprejeti izobraževalni sistem vzgaja ljudi v profesionalce, ki pa so naravnani na željo po dobičku. Pri tem sredstva niso pomembna, pomemben je zgolj cilj. Tudi pri izobrazbi se daje poudarek le na doseg cilja. Vendar pa ker imajo sredstva vpliv na cilj, to vodi v razkrajajoči proces [družbe]. Kot drugo pa splošno sprejeti izobraževalni sistem daje na prvo mesto osebno svobodo. To vrednoto se dobesedno časti, vendar pa svoboda brez odgovornosti vodi k problemom v družbi. Prav tako slabo vpliva na posameznikov odnos do samega sebe. V tem kontekstu je pomembno izobraževati ljudi na

način, da negujejo celovito osebnost. Na ta način bodo dosegli mir s samim sabo, z ostalimi ljudmi in nenazadnje tudi z naravo.

Morda lahko potegnemo vzporednico s preteklim razvojem sveta. Največ pozornosti se je dajalo gospodarskemu razvoju, veliko manj pa dobrobiti celotne družbe. Kako v tem kontekstu vidite sedanjo globalno krizo?

Veliko je debat na temo, kako je prišlo do finančne krize. Večinoma so zaključki teh debat bili, da so finančne institucije postale pohlepne, če-

prav so vedele, da bo ta balon slej ko prej počil. In tudi je. Pohlepa se ne moreš lotiti s politiko gospodarske rasti. Druga tema pa je razvoj človeških virov, kar pomeni več kot gospodarski razvoj. Če je [gospodarska] rast dosežena s pravično razdelitvijo, potem je omogočen tudi razvoj človeških virov. Zadnji dve desetletji gospodarskega razvoja nista prispevali dovolj k pravični razdelitvi. Zaradi tega bi človeštvo moralo razmisliti o alternativnih razvojnih politikah.

Indija se razvija zelo hitro tudi zaradi globalizacije. Kakšno je vaše mnenje o globalizaciji?

Globalizacija je dejansko pomagala rasti indijskemu gospodarstvu hitreje, vendar pa to ni edini razlog. Prav tako je namreč Indija od leta 1991 sledila procesom liberalizacije in privatizacije. Dejansko pa sta bila ta dva procesa začrtana že leta 1985. Mednarodna monetarna kriza

je namreč vodila do takojšnje spremembe pri odpiranju gospodarstva. Gospodarski princip, ki narekuje te procese, je trg. Trg je najboljši način za zadovoljevanje ponudbe in povpraševanja v družbi, vendar pa ne vpliva na odločitve, kaj ima kdo rad. Na žalost pa v globalizaciji te človeške izbire in preference ne poznajo meja in vplivajo na lokalne potrebe tudi drugje po svetu, kar pa ni nujno zdravo za to družbo. Nove potrebe ustvarjajo nov način življenja, ki pa lahko uniči lokalno kulturo. Kulturna izguba zaradi globalizacije je omejena do obsega, v katerem so vzorci povpraševanja in posledično produkcije odvisni od lokalnih kulturnih temeljev. Indija bo zaradi tega v prihodnjih letih čutila največje izgube na podeželju. Na ta način globalizacija škoduje in razjeda domorodne kulture.

Gospodarstvo, ki temelji na trgu, ima tudi druge resne omejitve. Ustvarja tako socialne kot okoljske posledice. Stroške slednjih pa prevzamejo država in ljudje. Gospodarska učinkovitost se torej dosega na račun drugega. V globalizaciji pa je ta strošek mednarodni, zato zaradi njega večinoma trpijo revne države v razvoju. V procesu industrializacije sta tako privatna kot javna zemlja na voljo industriji za določeno ceno ali celo brezplačno. Industrijska proizvodnja in rudarstvo bosta povzročila onesnaževanje teh in tudi bližnjih območij. Ta proces se dogaja na številnih območjih v Indiji in prizadeva revne. Prav tako tudi odločitev vlad, da javno zemljo namenijo industriji, prizadene revne, saj slednji največ uporabljajo njene dobrine. Za to ne obstaja nobena

kompensacija. To je posredni škodljiv učinek globalizacije na revne in marginalne skupine prebivalstva. **Mahatma Gandhi je dejal: »Na svetu je dovolj [dobrin] za človeške potrebe, ne pa tudi za človekov pohlep.«** Vendar pa današnje gospodarstvo temelji na potrošništvu, ki ga med drugim spodbuja tudi pohlep.

Najprej pojasnilo. Gandhi osebno tega ni rekel. To so besede nekoga drugega, res pa je, da je Gandhi podprl to izjavo. Kakor koli že, srž izjave je vredno preučiti. Pohlepa ne moremo zadovoljiti na nobenem področju. Je neomejen in ga je zato nemogoče zadovoljiti. Današnje gospodarstvo temelji na potrošništvu v smislu, da samo neprestana in vedno večja potrošnja lahko vzdržuje visoko gospodarsko rast. Pohlep je ena komponenta tega, vendar vsekakor ne edina. Večja potrošnja naredi ljudi bolj materialno razvajene. Da pa bi trošili več, potrebujemo večjo kupno moč. Zaradi tega ljudje v družbi postanejo koruptivni. Sredstva se žrtvujejo za cilj. Cilj pa je zaslužiti denar, da se ohrani kupna moč. Na ta način gre

za pohlep po denarju. Kje je konec tega pohlepa? Je na ta način v kateri koli družbi na Zemlji mogoče vsem zagotoviti dovolj?

Mislim, da je Gandhi zelo relevanten tudi danes, ker daje ogromen poudarek na posameznika. To pomeni, da lahko spremenimo svet, če začnemo spreminjati sami sebe.

To je glavna Gandijeva teza in njegov prispevek kot družboslovca svetu. Celotno pomembnost tega bomo šele spoznali. Zahod temelji na tem, da omogoča posamezniku vso osebno svobodo, v kolikor seveda ne krši svobode drugega posameznika. Mišljeno je bilo, da bo tako zastavljen sistem pomagal sprostiti ves kreativen potencial v posamezniku, ki ima svobodo, da sledi ciljem, ki si jih je sam postavil. Ta pristop ni uspel predvideti zmotljivosti posameznika, ki lahko uniči tudi samega sebe in hkrati družbo kljub nadzoru in sistemu upravljanja. Gandhi je dejal, da naj si človek močno prizadeva za individualno svobodo, a se hkrati uri tudi v samonadzoru. Posledica tega bo, da bodo takšni posamezniki tvorili

strukture in sisteme, ki se bodo minimalno vmešavali v posameznikovo življenje, a bodo hkrati tudi zelo učinkoviti.

Svet se spopada tudi s podnebnimi spremembami. V Kopenhagnu ni bil sklenjen zavezujoči sporazum. Na Zahodu se je za ta neuspeh večinoma okrivilo Kitajsko in Indijo.

Vsi se motijo v tem. Tako zlahka vemo naštevati imena. Cel svet sledi enakim ali vsaj podobnim ciljem – doseganju dolgotrajne gospodarske blaginje za vse. Ta cilj je nemogoče doseči zaradi preprostega razloga, ker človek nikoli ni zadovoljen na materialni ravni. Hkrati pa je materialna raven končna in ima očitne okoljske in ekološke omejitve. Človeška bitja se zavedajo nevarnosti lastnega izumrtja ter zato skušajo izkoristiti moč in inteligenco drug proti drugemu. Razvite države so to hitro spoznale. So na navzdolnji strani okoljske Kuznetsove krivulje. Njihova škoda okolju se zmanjšuje ob hkratnem povečanju dohodka. Indija in Kitajsko pa sta na navzgor usmerjeni strani okoljske Kuznetsove krivulje v obliki črke U. To skrbi

tako imenovane vodilne države, ker sta tako Indija kot Kitajsko v fazi hitre gospodarske rasti. To pa pomeni več emisij CO₂, kar vpliva na cel svet! Zaradi tega svetujejo in skušajo vplivati na Indijo in Kitajsko.

Problem je, da večina človeštva govori zgolj o produkciji in produkcijski tehnologiji. To hkrati odraža domišljavost človeštva do svojih zmogljivosti, da bo premagalo krizo povečanih emisij toplogrednih plinov z znanostjo in uporabo tehnologije. Tako se veliko govori o produkciji s tehnologijo, ki bo povzročila majhne emisije CO₂. Poraba pa ni na dnevnem redu. Gandhi je govoril o nadzoru porabe in brzdanju zahtev. Če bi človeštvo delalo na tem, bi se emisije CO₂ zmanjšale same od sebe. V bistvi gre za vprašanje načina življenja in razvite države z nadutostjo pravijo, da »se o našem načinu življenja ne bomo pogajali«. Indija in Kitajsko se upirata, »zakaj bi se potem morali mi?« Človeštvo mora na dnevni red najprej umestiti potrošnjo in šele potem proizvodnjo. Takšne konference, kot je bila v Kopenhagnu, bodo zato vedno naletele na težave.

Capax

Samir Osmančević (Gradec), prevod Darinko Kores Jacks

Dve celini, osem časovnih pasov, 12 regij, 87 mest: mogočni Google je nedavno dal na razpolago sanjačem vseh barv, formatov in motivov ne manj in ne več kot videozapis desetdnevnega potovanja od Moskve do Vladivostoka! 9300 kilometrov transsibirske železnice, Volga, Ob, Irkutsk in Bajkal, oblaki se pomikajo nad stepo, nešteto nestvarnih prizorov se niza ob akustični provokaciji ropotanja vlaka (ob možnosti, da jo utišate in namesto tega poslušate ruski radio, Tolstojevo *Vojno in Mir* ali Gogoljeve *Mrtve duše* - a zakaj bi to počeli?), dialektika »narave in družbe«, ruske nižine in socrealističnih atavizmov, se sintetizira v vseh mogočih asociacijah. A moja prva asociacija, kot kaže ne povsem slučajno izposojena iz kalvinistične dialektične teologije, se je porodila že nekaj ur po izplutju iz Moskve: *finitum non capax infiniti*, torej: končno ne more zaobjeti tistega neskončnega; človek končno mora dojeti svojo majhenost glede na boga in svojo nesposobnost, da bi dojel njegovo skrivnost. *Capax* kot pridevnik pa pomeni razsežno, obsežno, široko, prostrano; a to je očitno edino, kar je v vizualni in pojmovni prtljaji potrebno človeku, ki se pripravlja na takšno mentalno potovanje. Potovanje torej, za katero morajo biti Googlu in Ruskim železnicam hvaležni celo tisti, ki se iz principa protivijo vsakemu vizualiziranju in ki v njem vidijo golo »simuliranje resničnosti«, simuliranje, ki o sebi trdi, da ljudi vodi na pot, a v resnici le boleče daje vedeti, da je še povsem nejasno, kdo in s kakšno prtljago in s kakšnimi sopotniki je treba oditi na potovanje, do katerega nikoli ne bo prišlo, simuliranje, ki osamljenca dela še bolj osamljene, kot bi bili, če se ne bi prepustili zavajajoče neobstoječe-

mu ropotanju transsibirskega vlaka, ex nihilo ustvarjenega iz digitalnega infinituma ničel in enic...

Agorafobija

V vsakem primeru, najsi bomo Googlu in Russian Railwaysu iskreno hvaležni ali ne, celo to simulirano potovanje nikakor ni za tiste, ki se bojijo odprtega prostora, agorafobe v izvornem predpsihoanalitičnem pomenu besede torej, tiste, za katere je ta *capax* ontologija, iz katere smo izšli, preprosto sinonim za purgatorij odprtega

Filozofi zgodovine in kulture so že zdavnaj opazili povezanost konfiguracije tal in podnebja s konstitucijo človeške duše, kolektivne zavesti, mentalitete.

tipa. Ker grožnja s prostranstvo - v psihologiji nekoliko nepredvidno in prehitro pretvorjena zgolj v kompleks nevrotičnih reakcij na prisotnost velikega števila ljudi in naravnost paradoksalen strah, da se človeku prav zaradi tolikih ljudi ne bi moglo pomagati - nikakor niti profana ontoteološka kombinacija niti literarnofilozofska akrobatika, tematsko atraktivna za mojstre filozofskega entertainmenta. Prostranstvo, odprti prostor, *capax* - ni namreč nič, k čemur bi zavest po svoji naravi težila, ker sprejemanje širine podrazumeva samoizpostavljanje, eksistencialno postavljanje sebe na razpolago nečemu neznanemu, nečemu, čemur ni treba biti a priori in nujno mistično plemenito, gnoseološko privlačno, obetavno. Da bi to dojeli, nam kot kontrast ni potrebna nikakršna velika filozofija, kot je Heideggerjevo priznavanje Lichtunga, moderne schwarzwaldske politizirane variante izhoda iz platonovske votline, iz katere se morda vidi le nekaj malega od stvarnega sveta in v kateri zagotovo mora biti zadušljivo in smrdljivo, toda v kateri celo v

pridušeni temi še lahko vidim, kje se nahajam, otipam tla pod nogami, občutim identičen strah pred svetom pri večini zbranih krtov in - se sprijaznim s tem dejstvom. Da človeška zavest torej raje prenaša in potlačuje ontološko klavstrofobijo, kot da bi tvegala Lichtung agorafobijo - za dojetje tega stanja stvari nam zadostuje hiter internetni priključek in, kakopak, Googlova dobra volja, da sanjačem vseh barv, formatov in motivov uniči dan. Ali, da ne pretira-

vamo: morda tudi malo iskrenega samoreflektirajočega uvida v našo socialno, politično in subjektivno vsakdanjost.

Kajti iz perspektive stepe in vseh tistih ultravijoličnih štiridimenzionalnih transsibirskih prostorov brez horizonta, vpriču vseh teh prostranstev, ki se *eksponirajo* na indiferentnem računalniškem zaslonu, ta vsakdanjost dobiva neko novo merilo, tako rekoč svojo kontrastno referenco. Tako se v tem non *capax* infinity zanosu človek nenadoma in za trenutek počuti (in doživi) ne več kot Rafaelov tridimenzionalni sveti Jurij, ki ubija zmaja, ampak - pod povečevalnim steklom naše nove *capax* ontologije - bolj kot tistih par črtic (z nečim kockastim na vrhu), ki naj bi v jamskem slikarstvu signalizirale homo sapiensa, čudno dvonožno kreaturo, ki venomer nekaj dela. Kreaturo torej, ki zapušča poslikano votlino samo iz biološke (nota bene: nikoli iz spoznavnoteoretske!) nuje, prav tisto stvorenje, ki že tisočletja počne eno in isto: se raduje jutranjemu svitu in pred zlohotno razkrinkavajočo svetlobo beži v smrdljiv, toda zašči-

tniški jamski somrak, iz katerega tisto sumljivo svetlobo na vrhu vendarle opazuje samo iz varne oddaljenosti.

Geografija duše

Moja *finitum non capax infiniti* asociacija pa ni bila edini rezultat te Googlove videomeditacije. Nekje pri Irkutsku mi je padla na pamet sintagma znanega ruskega filozofa in teologa Nikolaja Berdjajeva, ki se glasi: »geografija duše«. Filozofi zgodovine in kulture so že zdavnaj opazili povezanost konfiguracije tal in podnebja s konstitucijo človeške duše, kolektivne zavesti, mentalitete. No, za razliko od večine zahodnih filozofov zgodovine, v čigar teorijah gora in ravnina določata človeka, je Berdjajev stvar - rekel bi, da v tipično ruski maniri - preprosto obrnil in na težko dojemljivi metafizični ravni ugotovil, da je človeška duša to, kar oblikuje geografijo, ona, duša, okrog sebe mečka ravnice v planine ali gladi planine v neskončne ravnice že po lastni konstituciji. Ta teza je bila izrečena pred nekaj manj kot stotimi leti, izkoriščana je bila v različnih kontekstih, ni pa mi znano, da bi se kdo uprl proti njeni očitni absurdnosti; drznem si celo reči, da ta Berdjajevov prevrat ni bil niti dovolj opažen. To, na primer, da je ruska duša ustvarila in *oblikovala* (kakopak ne v smislu arhitektonskih, agrarnih ali melioracijskih podvigov!) rusko nižino, to, da se je človeška duša tako rekoč vpletla v geološko-fizikalni faktum nekega prostora, prav v njegovo nevidno kemijo - tega se torej na racionalnih nivojih niti more niti ne sme misliti, enako kot se na nepopularnih metafizičnih nivojih ta ideja Berdjajeva ne more in ne sme preprosto zavreči. Pa naj se zdi šolanemu in samozavestnemu pozitivističnemu ušesu 21. pokristusovskega in 24. poplatono-

vskega stoletja še tako nora. Res je, dobro se spomnim začudenosti nad dejstvom, da Berdjajeva dokazi za njegovo tezo niso niti najmanj zanimali, do nje se je tudi sam obnašal z neko nemarno in nevpadljivo samoumevnostjo, ki je celotnemu kontekstu dajala zares bizaren prizvok.

A prav virtualno potujoč ob sami obali Bajkalskega jezera človek dojame, da je ta Berdjajevov podton (še bolje: meta ton) prav tisti akustični background, ki je edini adekvaten razpoloženju maloštevilnih platonovsko-postmodernih neandertalcev, ki si vendar drznejo, pa čeprav le za hip, pokukati iz votline, ki jim (je mar to poslednja resnica?) ne tako ne drugače pravzaprav ni in nikoli niti ni bila nikakršna zaščita. Kot *homo viator*, torej bitje, ki je na poti, se

človek morda le ob tej orfejski melodiji metafizičnega absurda lahko približa lastni esenci, morda pa celo, kljub vsem strahovom in deviacijam, naštetim v psiholoških katalogih odstopanj od srednje poti - morda, pravim - samemu sebi le ob takšni glasbi lahko vendarle prizna, da je bitje širine, vsem frustracijam navkljub. Da je *capax* bitje, ki samo sebe v upravičenem strahu venomer naganja v podzemlje, vzhičene zapustitve katerega na žalost ni mogel preživeti niti Nietzschejev veseli in zgovorni Zarathustra. Kajti *capax*, kot vemo, ne odpušča, še posebno ne prometejskim predzrnežem, kot je bil na koncu vendarle ponoreli Nietzsche.

Pa Vladivostok? Zdi se - vsaj iz naše virtualne perspektive - povsem nezanimiva vas (ki svojo

novo liberalnokapitalistično in večdesetletno postkomunistično frustracijo očitno in tranzicijsko karakteristično prazni tudi preko neštetih grafitov na zidovih ob progi), v katere železniški kolodvor vstopa transsibirski kolos več kot 20 minut, vendar tako, kot da se vendar ne bo nikjer zaustavil, kot da se ne želi zaustaviti, kot da se je pravzaprav nesmiselno zaustaviti prav tam, kamor se je pravzaprav šlo. Tako je Vladivostok gotovo eno od redkih svetovnih mest, kamor se prispe zgolj in samo zato, ker se je po nekem naključju znašlo na koncu poti, ki je sama sebi namen, in na koncu potovanja, ki mu končni prihod v to mesto ne daje prav nobenega smisla. Vlaki se v tem mestu ustavljajo le fiktivno, ni jim usojeno, da bi kdaj obstali na samem robu

ruske *capax* adimenzionalnosti, morda prav tiste, v katero je pred smrtjo buljil neskončno lucidni in prav zaradi tega tudi neskončno nori Friedrich Nietzsche; ki je, definirajoč Rusijo kot medcesarstvo, v katerem Evropa tako rekoč teče nazaj v Azijo, lahko zapisal tudi takšne besede: »Zli ljudje nimajo pesmi.« Kako torej, da jih Rusi imajo? Morda ima Čaadajev, slavni ruski »norec« iz 19. stoletja, odgovor na Nietzschejevo vprašanje: »Mi živimo,« pravi, »kot da bi bili neprestano na poti.« Morda je Čaadajev mislil prav na to *capax* potovanje, ki za sanjače vseh barv, formatov in motivov hkrati pomeni tako pesem kot zlo. Ker morda omenjena dialektična teologija nima druge izbire, kot da prizna: niti neskončno ne more zaobjeti končnega. Preostane nam torej le - *Capax*.

Blagovne znamke in laži

Je možno ustvariti blagovno znamko države? Izraelski politiki so v to popolnoma prepričani. Pozabite na vojne zločine in etnično čiščenje in si zamislite lifestyle, kulturo in umetnost. V svojih poskusih, da bi Izrael umestili med priljubljene blagovne znamke, kot so Zara, Coca Cola in Madonna, je izraelsko ministrstvo za zunanje zadeve ugotovilo, da madeža okupacije in apartheida ne bo mogoče tako zlahka odstraniti.

Lior Volinejc (Tel Aviv), prevod Špela Gašparič

Leta 2006 je izraelske oblasti prebudila novice, da ima znamka Izrael po javnomnenjski raziskavi, ki je temeljila na Anholtovem indeksu narodnih znamk, najslabši ugled. Ljudje Izrael povezujejo predvsem z nasiljem, diskriminacijo in vojnimi zločini, ne pa z visoko tehnologijo, znanostjo in medicino, kot bi si Izraelci to želeli. Kaj torej storiti? Pričela se je prikrita kampanja, ki vključuje izraelske diplomate, umetnike in judovske skupnosti po vsem svetu, s pomočjo katere naj bi ustvarili novo blagovno znamko *Izrael*. Namesto tradicionalne diplomacije so se na ministrstvu za zunanje zadeve in na pravkar ustanovljenem ministrstvu za propagando odločili, da ne bodo več poskušali odgovarjati na neprijetna vprašanja, ki jih iz dneva v dan postavljajo kritiki Izraela, temveč bodo namesto tega diskusijo preusmerili proti izraelskim uspehom, življenjskemu stilu in kulinaričnemu ponosu. To pa je bilo že od samega začetka obsojeno na neuspeh.

Začelo se je s tem, da je Izrael namenil več denarja za umetnike in glasbenike, ki so se odpravili na gostovanje ali turnejo v tujini, nadaljevalo pa se je s serijo »kulturnih« dogodkov, ki so se večinoma nanašali na praznovanje stoletnice mesta Tel Aviv. Prebivalci Dunaja so se tako nekega dne prebudili in ugotovili, da je obrežje njihove lepe modre Donave okupirano z glasno glasbo in uvoženo mivko ter po novem nosi ime »Tel Aviv beach«. Vendar tudi ponarejena plaža in tramvaj, prekrit s plakati, ki prikazujejo lepote Izraela, nista uspela spremeniti javnega mnenja o Izraelu po napadu na Gazo. Skupina avstrijskih aktivistov se je celo odzvala z odpr-

tjem plaže »Gaza beach« na drugi strani reke, kjer so predvajali filme o izraelski okupaciji ter o napadih na Palestince.

Po besedah predstavnika izraelskega ministrstva za zunanje zadeve, Ida Ahronija, je letošnje poletje v Torontu predstavljalo pravi izziv za promocijo blagovne znamke Izrael: »Toronto je pomembno kulturno in ekonomsko središče in je zato posebej primeren za preizkušanje našega programa znamčenja Izraela.« Da bi pospešil ta postopek, je Izrael vložil veliko denarja in pritiska na odgovorne ter si tako izbral glavno vlogo na priznanem filmskem festivalu v Torontu. Kot osrednjo temo festivala so izbrali Tel Aviv, ki je lani praznoval stoletnico obstoja. To je bila za zagovornike človekovih pravic kaplja čez rob – niso

mogli verjeti, da so za glavno temo izbrali mesto, iz katerega izraelski vojni zločinci izdajajo navodila za ubijanje in pohabljanje civilistov. Več kot 1000 igralcev, umetnikov in režiserjev je objavilo Torontsko deklaracijo s sloganom »No celebration of occupation«. V njej so obsodili vodstvo festivala, ker je podleglo izraelskemu pritisku in jim pomagalo preusmeriti diskusijo od izraelskih zlorab človekovih pravic k bolj zabavnim temam. Med podpisniki so tudi igralci in druge znane osebnosti, kot so Ken Loach in Jane Fonda ter celo slovenski filozof Slavoj Žižek. Kljub temu da je tema festivala ostal Tel Aviv, so vsi neprestano govorili ravno o tem, kar so Izraelci tako vztrajno poskušali prikriti – o izraelski politiki, ki temelji na kraji zemlje in rasni večvrednosti.

Izraelsko ministrstvo za zunanje zadeve dodeli sredstva za nastope v tujini le tistim ustvarjalcem, ki z ministrstvom podpišejo skrivno pogodbo, v kateri se zavežejo, da bodo v tujini predstavljali izraelsko politiko.

Foto: David Shankbone

Z novo izraelsko politiko pa nimajo težav le aktivisti za človekove pravice – zaradi nje trpijo tudi izraelski umetniki. Ministrstvo za zunanje zadeve dodeli sredstva za nastope v tujini le tistim ustvarjalcem, ki z ministrstvom podpišejo skrivno pogodbo, v kateri se zavežejo, da bodo v tujini predstavljali izraelsko politiko, vendar morajo istočasno zanikati, da so za to prejeli navodila s strani ministrstva za zunanje zadeve. Veliko ustvarjalcev, ki nasprotujejo izraelskemu apartheidu, se zaradi tega znajde v moralni dilemi.

Ali je uspeh nove blagovne znamke Izrael sploh možen? Mnogi menijo, da je težava v izdelku, ne v marketingu. Spet drugi bodo opozorili na Cipr in Španijo, ki sta kljub notranjim konfliktom priljubljeni destinaciji. Toda pri tem še zdaleč ne gre za isto stvar – zaradi izraelskih ukrepov lahko konflikt primerjamo s tistim v Južni Afriki ali Vietnamu, ne pa s Španijo in Ciprom.

Izraelski trud, da bi ustvarili novo blagovno znamko, sega žal vse do Slovenije. Kljub temu, da je Slovenija v Generalni skupščini ZN glasovala proti izraelskim »vojnimi zločinom in možnim zločinom proti človeštvu«, se je Mestna občina Maribor odločila, da bo na slavnostni prireditvi mestu Tel Aviv podarila cepič stare trte v znak »miru in prijateljstva«. In če lahko prijateljstvo še razumemo, z ozirom na to, da je bivši mariborski župan Boris Sovič trenutno veleposlanik Slovenije v Izraelu, je *mir* popolnoma neumesten. Pozivamo kogar koli, ki ve za letošnji prispevek mesta Tel Aviv k svetovnemu miru, da pokliče Mesto občino Maribor in jih o tem obvesti. Prav gotovo se temu čudijo tudi oni.

Nekje bogu za hrbtom

Državni udar je sledil že znanemu vzorcu. Streljanje, tanki pred vladnimi stavbami, vojaške patrulje na cestah in ugrabitev predsednika države. Sledil je nastop predstavnika vojaške hunte, ki je po televiziji prebivalcem Nigra naznanil, da je do nadaljnega ustava države razveljavljena ter vse njene institucije razpuščene.

Simon Rajbar

Evropejci imamo ob omembi besede upor ali zrušenje oblasti ambivalentno predstavo. Še s časa kmečkih puntov to pomeni nekakšno romantizirano vstajo za pravice malega človeka proti izkoriščevalskim fevdalcem. Po drugi strani besedna zveza državni udar nosi veliko večjo težo, pod njo pa si navadno predstavljamo oborožene barbabe, ki so z nasiljem prevzeli oblast ter bogaboječim državljanom odvzeli že tako okrnjene pravice in svoboščine. Prav taka podoba je v obdobju hladne vojne prihajala iz Afrike in Južne Amerike, ki si delita nasilno usodo državnih udarov. To nasilje se je lahko manifestiralo tudi skozi več desetletij, ko so razni vojaški voditelji po udaru ostali na položajih. Slednje so velikokrat podpirale, pa tudi na te položaje postavile zahodne države, ki so zaradi svojih geopolitičnih ali ekonomskih interesov potrebovale centralizirano stabilno vlado brez svojeglave opozicije. Ko pa so razni diktatorji sami postali svojeglavi, tujim silam zaradi narave njihovega vladanja ni bilo težko zbrati in oborožiti opozicije, kot tudi ne domači javnosti upravičiti tovrstnega početja. Začaran krog se tako začne znova. A kot nas uči zgodovina, imajo upori proti državi lahko tudi pozitivne posledice za državljane. Kam torej uvrstiti Niger?

Bogati reveži

Bivša kolonija Francije je skoraj na koncu verige najrevnejših držav sveta. Od štirinajstih milijonov prebivalcev jih mora 61 odstotkov preživeti z manj kot enim dolarjem na dan, pismena pa je manj kot tretjina prebivalstva. Takšna žalostna podoba zaobjema večino držav na tem kontinentu in Niger ni pri tem no-

vena izjema. Država ima ogromna nahajališča uranove rude, dosedanji predsednik Mamadou Tandja pa je francoski energetski firmi Areva dovolil izkopavanje v drugem največjem tovrstnem rudniku na svetu. Ta si je projekt zagotovila z 1,5 milijarde evrov vrednim vložkom, od katerega pa civilno prebivalstvo očitno ni imelo veliko koristi. Leta 2008 so v Nigru odkrili tudi nahajališča nafte, pravice do črpanja pa si je za pet milijard evrov, kot tudi drugod po Afriki, hi-

tro prisvojila Kitajska. Oblast in ohranjanje oblasti torej pomeni ogromne zasluge v sicer obubožani državi. Tandja je bil na položaj sicer izvoljen na demokratičnih volitvah, ki so bile po navedbah mednarodnih opazovalcev tudi poštene. A proti koncu drugega mandata, ki je po ustavi tudi zadnji, je Tandja uvajal vedno bolj avtokratične oblike vladanja. Na ponorejenem referendumu je spremenil ustavo in odpravil omejitve zaporednih mandatov ter skušal čim več

moči skoncitrirati v svojih rokah. Ko sta se mu zoperstavila parlament in vrhovno sodišče, ju je preprosto ukinil ter organiziral volitve, ki so mu prinesle veliko bolj poslušno vlado. S tega vidika bi puč proti predsedniku lahko celo podprli, poleg tega pa si je uporna skupina častnikov nadela še visokoleteče ime: Vrhovni zbor za obnovitev demokracije. Obljubili so, da bodo v najkrajšem času spisali novo ustavo ter izvedli poštene volitve. (Pre)veliki optimisti bi lahko celo trdili, da vojska v tem primeru ščiti demokracijo, kot se to dogaja v Turčiji, kjer vojska ostaja zvesta modernim sekularnim reformam bivšega voditelja Atatürka in politično oblast vrača civilni družbi. Prevrat v Nigru so seveda pozdravili opozicijski voditelji, razne aktivistične skupine, v glavnem mestu pa se je zbrala tudi nekaj tisočglava množica podpornikov.

A podobne zgodbe smo v Afriki videli že ničkolikokrat. Ploskali so Aminu v Ugandi, Mobutu v Zairu ter Mugabeju v Zimbabveju. »Nimamo namena ostati večno na oblasti. Organizirati moramo svobodne in transparentne volitve /.../« To niso bile besede vojaških vodij v Nigru, temveč besede Mousse Dadis Camare proti koncu leta 2008, ko je v Gvineji izvedel vojaški udar. Leto kasneje ga je začelo preiskovati Mednarodno sodišče za vojne zločine, ko je njegova vojska pri belem dnevu pobila in posilila okrog 200 protestnikov. Najbrž je ugotovil, da hierarhične zasnove vojaške organizacije pač ni mogoče implicirati na civilno družbo. Tudi v Nigru so prevratniki obljubili vrnitev demokracije, a ostaja vprašanje, če demokracija lahko vznikne izza cevi puške.

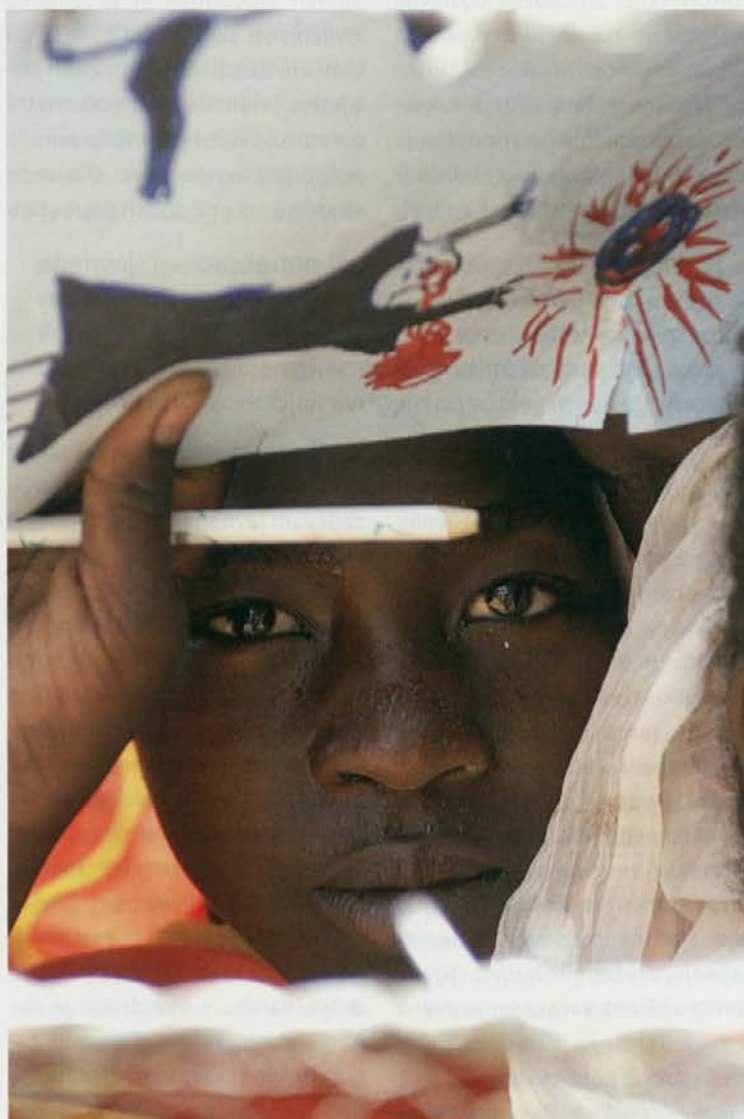

Foto: UN Photo/Tim McKulka

Maribor 2012 – privatna prestolnica kulture

Kaj reči o družbenem prostoru, ki v celotnem lanskem letu ni premogel poglobljene javne debate na temo kulture, kulturne politike, konceptualnih in praktičnih razmejitev, ki ločijo profesionalizem od ljubiteljstva, lastno produkcijo od trgovanja z izdelki in storitvami, angažiranost od ekonomizacije? Kaj reči o mestu, ki je za svoj koncept vzelo čisto energijo in jo operacionaliziralo kot kulturno eksplozijo, pri čemer zadnje razume le kot izgradnjo infrastrukture?

Gregor Kosi

Čista energija govori o povezovanju na vseh nivojih, kulturna eksplozija se prikazuje kot samozadostnost in nevednost – stene ne spreminjajo ničesar, prej utrjujejo razmerja, ki so v dano situacijo pripeljala. Skupni imenovalec ostaja isti: popolna odsotnost javne razprave. Seveda je manever vodilnih smotrni. Manko debate omogoča umanjkanje problema. Če pa ni problema, ni rešitve. Če ni debate, ni vprašanj in zavezovanja k odgovorom in odločitvam. Če ni odločitev, ni odgovornosti – ne na strani strokovnih služb, ne na strani politike. Če ni razlike med lastno produkcijo in trgovanjem, ljubiteljstvom, menedžeriranjem in celostnim pristopom, tudi ni potrebe po razmejevanju med angažiranostjo in ekonomizacijo, javnim in zasebnim. Če pa tega ni, imamo velik problem. Živimo namreč v ogromni zasebniški kooperaciji. Družbene institucije niso več potrebne, saj javnega urejanja skupnih zadev ni. Potreben je le še spreten blagajnik. Ustoličena (in končno razkrita) je nevidna roka trga, umeščen bog ekonomizma. Mesto je postalo podjetje, javni sektor pa njegova najdonosnejša kolonija. V tovrstni realnosti je vsakršna politika le socialni korektiv, poseg, ki blaži nezadovoljstvo. Konflikt se z razdeljevanjem večjih in manjših drobtinic ter posledične nevoščljivosti spretno prese-ljuje med podanike, kulturnikom pa še naprej omogoča mazohizem vztrajanja v nemogočih razmerah

in umetniškega sproščanja v novi in novi sublimaciji. Nove zgradbe so v tovrstni racionalnosti odlična investicija. Taborišča in muzeji obenem. Zaposlujejo in zabavajo novi red sužnjevi, v sistem nadzora pa vpenjajo vse kulturne in umetniške prakse, ki se nadzoru izmikajo. Razkazovanje in ukalupljanje kulture skozi institucije postavlja mejo do ne-kulture in to prepušča nepomembnosti in pozabi. Institut javnega sofinanciranja namesto vzpodbujanja in podpiranja uvaja red v kolaž ustvarjalnih norosti, mešanja praks, kreativnih vi-

Družbene institucije niso več potrebne, saj javnega urejanja skupnih zadev ni. Potreben je le še spreten blagajnik. Ustoličena (in končno razkrita) je nevidna roka trga, umeščen bog ekonomizma. Mesto je postalo podjetje, javni sektor pa njegova najdonosnejša kolonija.

harjev in krikov nezadovoljnih, saj v maniri matrice produkcije umešča v kriterije referenc, izvedljivosti, lastnih vložkov, udeležbe, odzivnosti, ustrežanja direktivam birokratov EU ter prehranjevanja nacionalnih imaginarijev. Popolna kontrola, ki večinsko onemogoča že samo razmišljanje o alternativnih družbenostih.

Mesto in vas

Tovrstna sprivatizirana realnost potrebuje razmejevanje in razločevanje med vasjo in mestom le še za statistične obrazce in utemeljevanje družbenih lestvic. Njena sprogramirana začasnost je polna izzivov, razpisov, dinamike, mreženj, poročil, oglaševalskih floskul, kriz in konjunktur. Medijska podo-

ba se lepi na cankarjanske momente Betajnovne – od neznosne sle po moči, prilagajanja norm, preko udinganja slehernikov do končne glorifikacije najbolj predrznih. Mesto je postalo utelešenje zarukane vasi iz literarnih predlog. Neznosni hibrid se ogleduje v podobi festivalskih ekstaz, blebetanja o kreativnih industrijah in prodajanja življenjskih slogov. Od fitnesa do teatra in nazaj. Hibridu čez dan pritrjujejo pridni delavci, vsakovrstni ovratniki, zvečer pa revolucionarji, posebneži in rekreativci. (Ne)vede se srečujejo v podobah piarovskih

gesel o pomembnosti trenutka in konformnosti v odpovedovanju zadevam javnega.

Preostanek civilnega poguma, sežet v praksah nevladnikov, le dopolnjuje zgodbo. Skupek nejavnih, zasebnih, poljavnih, prikrito vladnih krožkov, ki jih določajo preživetvene strategije in alter oblačila preteklih gibanj, je postal vezivo hibridu. Kreativci, umetniki, socialneži imajo le en skupni imenovalec: zlizanost v isti samoumevnosti kapitala in ponavljajoče molilne mantre: »Mi bi samo radi delali, delali, delali, delali, delali, delali...«. Vse drugo je nepomembno, za vse drugo ni časa. »Uredite nam razmere! Rešite nas!« Lepljiva gmota se zamisli le

ob netransparentnem financiranju ali pokrivanju izgub bogatunov, ki v desetih festivalskih dneh pride-lajo več minusa, kot je vrednost sofinanciranja vse preostale kulture v mestu za tekoče leto. Popolnoma so tiho ob proračunskih predlogih, ki govorijo o nižanju sredstev. Ne kličejo k uporabi, ko vsakoletno zamujajo razpisi – postalo je popolnoma normalno, da so rezultati občinskega sofinanciranja projektov za tekoče leto znani konec poletja ali jeseni. Za nameček pa še veselo pokleknejo, ko menedžer pokliče k molitvi. Eno srečanje v celem letu! En sam sestanek je vodja začasnega sekretariata EPK namenil nevladnikom in zainteresiranim v projektu prestolnice kulture. Podžupan za kulturo niti enega. In vendarle je bilo obilo zadovoljstva. Vodja si je odtrgal od ust in med rajo navrgel dvesto petdeset tisočakov. Carsko. Veselo kljuvanje in zadovoljno blejanje odmeva še danes. Kako ne bi, velika večina akterjev je le dofinancirala že izvedene projekte in se razveselila prihoda odrešenika.

Dogodek Gogo

Prestolnica kulture se bere kot oglasna deska na vaškem domu. Veselo oznanjuje godovanja, obiske zavetnikov, zaupnikov ali mimoidočih; najavlja mega veselico ob reki in z poudarjanjem obiskanosti, zavsakogarnekaj, prepoznavnosti in podobnih domačijskih kriterijev dokončno briše meje med biznisom in javnim dobrom. »Ne skrbite, vse bo

štimalo!« Navrženi so zapiski o županovih gradbenih podvigih in nategovanju z ministrstvom za kulturo, ne umanjka foto seansa veljakov ob otvoritvi onega Španca, ki ne naznanja le samosvojesti in štancanja v kulturi, po novem je postal celo zaščitni znak za prazne občinske nepremičnine v centru Maribora. Umetnik, vreden mesta, Gogo. Namiga, da se center izseljuje in ostaja le še prehodni prostor, prehranjevalnica, kot da nihče ne zazna. Sprevrženo dosledno se v spodnjem levem kotu nahaja še notica o pokopu nekoč pomembnih krajanov. Spomnimo: crknila je transparentnost, malo kasneje še samorefleksija, o politiki tako ali tako že dolgo nihče ne govori. Za prikimavanje se podejljuje evre celo na radiju. Na gnoju je pokopan javni interes, iz kleti prinešeni mafijski posli. Najbolj zaljubljene v novo danost zapelje ladjica in jim omogoči izgovoriti usodni da. V mestu Gogo dedci tudi veslajo in čutijo pozitivni utrip na pokopališčih. Je kdo omenil dalajlamo? Minljivost nam je vsem v uteho. Prekrškarjem na avtobusih je namenjen religiozni ukrep. Ženice, ki visi skozi okno, ni treba

upoštevati. Tudi v Iraku umirajo in prestolnice kulture so pač bolj ali manj uspešne. Vas je mesto, javni interes je privat biznis, strokovne službe so finančne službe, mestna uprava je zasebno podjetje, Drava je Pohorje, Lent je Branik. MTB,

Mesto je postalo utelešenje zarukane vasi iz literarnih predlog. Neznosni hibrid se ogleduje v podobi festivalskih ekstaz, blebetanja o kreativnih industrijah in prodajanja življenjskih slogov. Od fitnesa do teatra in nazaj.

študentski servis, univerza... Čista privatna eksplozija!

Ekstaza smrti

Zgodba se ne dogaja drugim. Dogaja se nam. Ni naključna, nasprotno, ima svojo zgodovino. Je razvita, razdelana, osmišljena. Bere se kot sedenje v nadzornih svetih, strankarska pripadnost, klientelizem, vsegre, pasiviziranje. Je Tone alpskega smučanja in Mateja, ki kariero nenadoma konča pri dvaindvajsetih, na vrhuncu. Je obilica samoumevnosti in obilica nejasnosti, pri čemer tisti, ki mesto živijo in delajo, izvisijo zaradi neznosnih razmer, menedžerji in uzurpatorji pa postajajo zaslužni meščani. Je dvajset let divje privatizacije, ki se zaključuje v obrobni

in na videz nedonosnih garderobah kulture. Je skoraj trimilijonski budžet javnega zavoda, ki pelje in spet ne pelje projekt prestolnice kulture in podžupan kot predsednik v istem zavodu. Je mestna subvencija za gondolo in masten

privatni zaslužek na smučišču ob njej. Je brezsravno prehajanje javnega v zasebne roke. Preostane nam le še kos Pohorja, pitna voda, morje, gozdovi, reke. In konec. Smo nazaj v veku zemljiških gospostev in njihove benevolence. Je zadnje izmozgavanje javnega sektorja, ki se mu civilna družba v podobi nevladnikov klanja. Obremenjena je sama s sabo in mazo-hizmom kulturponudnikov, ki kot da nekaj posebnega in pomembnega delajo. Kar je le spontana filozofija, samonateg, v resnici večina kulturne produkcije bazira v potrošniškem diskurzu, o tem najbolje priča storitvena logika in učinki v javnem: ena velika reprodukcija, dekoracija in samozado-

stnost ter popolna nezmožnost in nesposobnost vplivanja ali poseganja v aktualne probleme. Obilo kritične umetnosti, ki se použije v institucionalnih zavetjih med štirimi stenami ali pa je kritična le v interpretacijah kuratorjev. Domet tovrstne produkcije so najave, zborniki in katalogi, zbirke na policah in kesoni za ločeno zbiranje odpadkov.

Začetek čudovitega prijateljstva

Spoštovane, spoštovani! Ponujeno besedno razgledišče želi biti veliko več od trikotne jase ali adrenalinskega parka. Ni nadomestek za akcijo, temveč klic preboju zamaščenih por mesta Gogo. Prazni prostori mestne občine kličejo k intervenciji. Dali? »Merde in j'accuse!« Seje mestnega sveta kričijo po vpadih, ki bodo razblinili samoumevnost glasovalnega spektakla in nizkotnost politične kulture. Mestovas potrebuje grafito in spontane javne akcije. Lokalne volitve potrebujejo blokado že vidnega. Dovolj je samozadostnosti oblastnikov in veseljačenja prisklednikov. Dovolj je umetnosti dekorja in razglašanja virtualnih vrednot. Dovolj je preračunljivosti in čebljanja. Akcija!

Takšno je pač življenje!

Skupina Elvis Jackson sodi med tista domača glasbena imena, ki rušijo stereotip, da so Laibach edina uspešna slovenska skupina za mejami domovine. Njihova pot v svet in izid zadnje plošče Against The Gravity na različnih koncertih Evrope sta bila le dva izmed razlogov, da smo se usedli in kakšno razdrli z vedno radoživim in prav nič zadržanim frontmanom skupine Davidom Kovšcem – Budo.

Igor Bašin

Zelo zgodaj, že na samem začetku, ste merili na tujino. Kaj je bil razlog za to?

Glavni razlog je bil prvi bobnar, ki je bil nekaj let starejši od ostalih. Pred tem je igral pri Scuffy Dogs, s katerimi je šel naokoli po tujini. Bili smo še mulci, ko nam je preprosto rekel: »Gremo!« Po nekaj koncertih v Sloveniji smo šli na enomesečno turnejo v Švico, Italijo, Nemčijo in Avstrijo. Vsak dan smo imeli koncert. Nismo veliko razmišljali. Vse je bilo organizirano po prijateljskih vezeh. Ni šlo za načrten napad na tujino. Hoteli smo igrati, in ker nismo mogli dobiti koncerta doma, smo ga dobili drugje.

Takrat ste bili še mlada skupina brez menedžerja.

Dobili smo ga šele kasneje, ko je bilo vedno več skrbi. Želeli smo predvsem igrati in pisati glasbo, ne pa ukvarjati se z vprašanji, koliko bo organizator dal denarja, zakaj zamuja z izplačilom, ali bomo dobili potne stroške ali ne. Zato smo šli v sodelovanje z menedžerjem, ki se je z veseljem vključil, in rasli smo skupaj.

Učili ste se od njega, on pa od vas. Tako je! In še danes je tako.

Tudi za vas velja, da ste se morali najprej uveljaviti v tujini, da smo vas opazili doma?

Ali obratno! V tujini ti rečejo, da se moraš najprej uveljaviti doma, šele nato na tujem. Ni pravil. Če imaš dušo in če te ljudje sprejmejo, si zmagal. Če ne, igraj, dokler zdržiš. Glasba nam je bila in ostaja še naprej način življenja.

Kaj to pomeni?

Da je vse na neki način podrejeno skupini. Pred Elvis Jackson smo imeli druge skupine, v katerih smo

si nabirali izkušnje. Z igranjem po takšnih skupinah se išče prave ljudi, in če si nekaj zelo želiš, to tudi dobiš. Na koncu smo se pravi dobili skupaj. Bend je za nas neke vrste skupnost, ki mora delovati kot popolna celota. Če popusti en člen, se v trenutku hočeš nočeš zamajajo temelji.

Govoriš o odgovornosti do sočlanov v skupini?!

Karkoli delaš, moraš delati odgovorno. Če delaš na polno, se stvar razvije. **Skupaj s kitaristom Bertom in basistom Slavcem si ustanovni član Elvis Jackson. Zamenjali ste tri bobnarje. Kako je to vplivalo na vas?**

Bend je kot družina. Tako kot v zasebnem življenju lahko takšna sprememba pomeni veliko izgubo tudi v skupini. Po njej se moraš pobrati in iti naprej. Takšno je pač življenje.

Zelo, zaradi tega daljši čas nismo izdali plošče. Vsakič ko zamenjaš člana, moraš znova zvaditi komade, čas pa neverjetno hitro leti naprej. Gre za osebni odnos. Bend je kot družina. Tako kot v zasebnem življenju lahko takšna sprememba pomeni veliko izgubo tudi v skupini. Po njej se moraš pobrati in iti naprej. Takšno je pač življenje.

Z menjavo bobnarjev ste rasli kot skupina. Vsak nov bobnar je bil stopnico višji od prejšnjega.

Seveda, gonilna sila. Če si želiš več, ne moreš vzeti manj. Če si avtoprevoznik, si ne boš kupil kamiončka, ampak si boš kupil tovornjak. V podjetniškem jeziku povedano: če želiš doseči kvaliteto, moraš imeti dober kader.

Očitno je, da ti bend ni več samo

hobi, kljub temu pa hodiš v redno službo.

Tako je pač na naši rokenrol sceni. Sploh za nas, ki se ukvarjamo s prodorom v tujino in ki ves čas brcamo in se trudimo na vse pretege. Vsak od nas vlaga v to. Lahko bi šli po poti nekaterih ter igrali na veselnicah in od tega živeli. Sicer ne vem, kako dolgo bi to delovalo v našem primeru. Delamo globalno in dolgoročno.

Se pa vse pogosteje pojavljate na takšnih veselnicah, na pustovanjih, mortadeljadah in drugih študentskih žurih. Gre za kompromis? Iščete novo publiko?

Uresničujemo željo po igranju in na-

stopanju. Če boš v Sloveniji izbiral, boš imel dva koncerta na leto. V prvi vrsti igramo zase in v tem uživamo. Poleg tega nam je v neizmerno veselje, če s svojim početjem razveselimo še koga. Glasba nam je skoraj vse. Ker ni veliko izbire, je treba igrati povsod. Kot drugo pa so ti koncerti povezani z našim vlaganjem v snemanja, producente in podobne stvari, ki zelo veliko stanejo. Nekako moraš priti do sredstev, ki ti omogočajo nadaljnji razvoj.

Igrate vlogo zabavljačev.

Zabavljači?!? Takšni smo, drugače ne znamo. Že kot mulci smo si želeli igrati, in to iskreno. Vem, da se čudno sliši, ampak muziko igramo iskreno. Smo takšni, kakršni smo v zasebnem življenju. Na odru se nam samo še malo bolj odpiči.

Katarza?

Ko sem poslušal Dayglow Abortions, Dag Nasty in podobne skupine, ko mi je brat prinesel cedeje Bad Brains in Victims Family, se mi je strgalo. Skakal sem po sobi. Našel sem neki predmet, ki sem ga imel za mikrofon, in z njim skakal kot norec. Tako je danes na odru. Vsakič znova, ko pridem gor, se mi odpiči. Namen naših koncertov je, da se ljudje sprostijo, da se imajo dobro, da se zabavajo, da se odklopijo. To je naše vodilo od začetka. Nikoli mi ni šlo v račun, da ljudje pridejo na naš koncert in buljijo v nas. Imeli smo koncerte v predelih Nemčije, kjer so ljudje zelo zavrti. Organizator koncerta nam je pred nastopom rekel, da so tako zavrti, da jih ne premakneš, tudi če se postaviš na glavo. Od takrat se postavljam na glavo, haha. To je anekdota. Koncert se je začel, žgali smo, ljudje pa so se čudili. Pri tretjem komadu sem se postavil na glavo. Nobenemu ni bilo jasno, kaj se dogaja. Pri petem komadu je bila že norišnica v dvorani. Ljudje so se sprostiti. Videli so, da ne gre za nikakršen bav-bav. Zmeraj bi igral na istem nivoju, kot je publika. Nikoli se ne bi postavljaval višje. Vedno se poistovetim s publiko.

Kako pa je igrati na velikih in visokih odrih, ki so pet do osem metrov oddaljeni od prvih vrst?

Adrenalin skoči še nekaj stopenj višje, v osnovi pa je isto. Na oder pridem v ekstazi in sploh ne vidim pred sabo. Ne vidim posameznika, vidim samo publiko in energijo. Bilo bi mi enako, če bi igral na Wembelyju ali v MKNŽ-ju.

Sprehajate se med različnimi, ve-

likimi in malimi prizorišči? Omenil si MKNŽ, klub v Ilirski Bistrici, jaz pa Mortadeljado na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani – razlika je očitna!

Vsako ima svoj čar. MKNŽ in njemu podobni klubi imajo svojo dušo, zato nam je v veselje igrati pri njih. V MKNŽ smo veliko zahajali na koncerte in v čast nam je, da smo tam imeli svoj prvi koncert, ki se je zgodil na pustno soboto, zato smo morda tako norčavi. V manjše klube pridejo ljudje veliko bolj osredotočeni na koncert, pridejo poslušat in gledat bend. Na veselicah so ljudje razkropljeni in alkohol naredi svoje. Za nas

pa je vseeno, ker koncert je koncert! Že prej sem rekel, da se v živo ne odmikamo daleč od tega, kar smo v življenju. To, kar počnemo na odru, smo mi. Moramo se dotakniti občinstva in tako kot pristopiš do ljudi, tako ljudje reagirajo in ravnajo s tabo. Na koncertih je najpomembnejša energija. Pomembno je, da si odkrit in sproščen.

Kakšne so pa razlike v primerjavi s tujino?

V tujini ne igramo toliko na veselicah kot doma. Študentskih žurov je veliko manj. Po klubih na zahodu se vidi, da država veliko več vlaga v infrastrukturo in opremo oziroma v

takšno kulturo. Pri nas na žalost ni deležna takšne pozornosti. Na velikih čagah pri nas je tako, da igra po pet ali šest bendov, morda celo petnajst ali dvajset, in na koncu igraš ob štirih zjutraj. Tega je v tujini veliko manj. Čeprav zadnje čase opažam, da gre tudi tam v to smer. Koncerti ob treh ali štirih zjutraj mi niso všeč. Ni mi všeč, ko ljudje hodijo ven šele opolnoči. Spomnim se, ko smo imeli koncerte v Švici, ki so se končali še ob dnevu. Nisem mogel verjeti. V klubu je bila tema, zunaj pa še dan. In zakaj? Zato ker je bil ob deseti uri zadnji vlak, s katerim je šla domov vsa mladina, zato se je moralo vse

končati do te ure. Z leti se je marsikaj spremenilo. Zamenjale so se generacije. Danes ko pridemo v Švico, nas ljudje skoraj ne poznajo več. Prihajajo novi obrazi. Publika izpred desetih let je odrasla in ne hodi več toliko na koncerte. Mislim, da se zdaj odvija menjava generacij, zato imam občutek, da moramo vse stvari početi znova.

Govoriš o novi generaciji, na račun katere padajo očitki, da ni družbeno angažirana in ozaveščena, da jemlje stvari zelo na lahkó?

To je rezultat časa, v katerem živimo. Okoli nas je milijarda informacij in mladina ne ve, kako in kaj. Mislim, da

Foto: Miro Majcen

gre za izgubljenost, da ljudje ne vedo več, kaj bi sami s sabo. Vse skupaj gre v neznano. Vsega je preveč. Polne riti vsega imajo in s polno ritjo je lahko srati. Mene je danes najbolj groza, ko vidim nekatere mlade emo in podobne skupine. Ko poslušas njihove plošče, je vse vrhunsko, ko pa jih vidiš v živo, je katastrofa, brez duše in srca, o katerem imajo toliko povedati. Sploh ne vem, koga so imeli za vzornike. In takšnih glasbenih izdelkov je po mojem preveč. Seveda pa so še vedno tudi dobri bendi.

Koliko vplivajo na vas družbene razmere, krize in podobne stvari? Jih premagujete z glasbo ali jih odpravite od sebe?

Vsekakor vplivajo na nas. Nočemo preveč politizirati in se usmerjati v politične debate. Seveda se dotaknemo določenih tem, vendar se ne čemo pretirano vpletati. Ne mislim, da je to brez veze, ampak da so določeni ljudje in instance, ki se s tem profesionalno ukvarjajo. Če bi se že ukvarjali s tem, potem bi se ukvarjali raje samo s tem. Mi smo se posvetili glasbeni skupini. Ni nam vseeno, kaj se dogaja okoli nas, vpliva pa ravno toliko kot vpliva na naše zasebno življenje. Dotakne se benda tako kot se dotakne mene, tebe, njega. Včasih smo veliko igrali na dobrodelnih koncertih, vendar nikoli nismo bili prepričani, ali smo resnično kaj prispevali oziroma naredili kaj dobrega ali ne. Še največ dobrega narediš z iskrenim koncertom. Po enem koncertu je prišel k nam starejši mož, sredi štiridesetih let, in nam rekel: »Fantje, pomladili ste me za deset let!« Počutil sem se super, da sem nekomu lahko dal kaj takega. Gre za malenkosti.

Koliko vam pri prodoru pomaga navedba Billa Goulda iz Faith No More kot producenta na zadnji plošči?

Ne morem še reči, da nam je to pomagalo. Na poti do našega cilja, kamor gremo, je bilo veliko pomembnih elementov, ki so tako ali drugače vplivali na naš razvoj. Ko zložiš vse to skupaj, vidiš, da je vse prispevalo in nas pripeljalo do točke, na kateri smo zdaj. Nismo doživeli, da bi nekdo z velike založbe pristopil k nam in rekel: ker ste delali z Billom Gouldom, greste na EMI. Minili so takšni časi. Tega ni več. Mi se gremo svojo zgodbo.

Sodelovanje z Gouldom je bilo zagotovo zelo pomembna izkušnja, rezultata katere se verjetno sploh še ne zavedate?

Seveda! Nikoli si nisem mislil, da bom delal s članom skupine, ki sem jo poslušal še kot mulec. Veliko se naučiš od takšnih ljudi in vidiš stvari, o katerih se ti sploh ni sanjalo. Gre za en velik plus. Brez Billa bi plošča zagotovo zvenela drugače. Imeli smo veliko materiala in prav v selekciji nam je bil v veliko pomoč. Pomagal nam ga je izbrati. Usmerjal nas je. Med procesom je rekel, da ne bi rad preveč zmedel poslušalca z mešanico žanrov in stilov, zato smo se osredotočili in šli v eno smer. Na plošči smo dobili zvok, po katerem smo hrepeneli od samega začetka. Hoteli smo čisti zvok, v katerem se slišijo vsi instrumenti in ki ima moč.

Doslej, ko sva govorila o tujini,

Mene je danes najbolj groza, ko vidim nekatere mlade emo in podobne skupine. Ko poslušas njihove plošče, je vse vrhunsko, ko pa jih vidiš v živo, je katastrofa, brez duše in srca, o katerem imajo toliko povedati.

sva mislila predvsem na zahod, na Nemčijo, Švico, Avstrijo. Pot vas je zanesla tudi na vzhod. Po nastopih po Balkanu oziroma nekdanji Jugoslaviji ste ravno kot predskupina Faith No More nastopili še globlje na jugovzhodu Evrope, kjer ste celo dočakali izid zadnje plošče. Pokazali ste, da ni treba gledati samo na zahod, ampak tudi na vzhod.

Gre za iskanje dobre energije. Po nekdanji Jugi smo našli super energijo. Ljudje so nas zelo lepo sprejeli, zato se zelo radi vračamo tja. Nekdanja Jugoslavija, sploh pa še preostala jugovzhodna Evropa, je velik potencial. Mislim, da bodo bendi vedno več hodili tja. Ljudem tam preprosto manjka takšne muzike. Ne vem, kaj je bilo popularno v Bolgariji – Skid Row, Saxon? So za časom, in ko slišijo en takšen bend, jim je preprosto nekaj

novega. Ljudje si želijo takšnih koncertov in to se zelo pozna na odzivu, ki je zelo drugačen, veliko bolj vroč in iskren. Na drugem koncu Evrope je pa vsega preveč, zato moraš veliko več narediti. To vidim zdaj, ko delamo promocijo ob izidu plošče v Skandinaviji, Angliji in na Irskem. Veliko je sodelovanja s piar agencijami in drugih promocijskih zadev in obveznosti. Ne moremo si več privoščiti načina dela kot nekoč, ko smo poklicali in se najavili za naslednji teden, ko nas je dočakal poln klub.

Mineva leto dni od izida zadnje plošče Against the Gravity, ki bo konec meseca izšla tudi v Angliji in na Irskem. Stopili ste na zelo kruto glasbeno bojišče tržišče.

Prišlo smo tja, kjer se je vse skupaj začelo, čeprav naš način muziciranja bolj izhaja iz Amerike kot iz Anglije. Nismo izumili nobene tople vode. Na teh tržiščih je ogromno medijev. Nekoč je bilo pet revij, in če si bil v njih, si obstajal, če ne, pa te ni bilo. Danes imamo tisoč spletnih in papirnatih revij, kar je super, a po drugi strani to zelo bega. Če te ni v vseh teh revijah, pomeni, da te ni. Začeli smo delati z nemško založbo Antstreet Records in po izidu v Nemčiji, Avstriji in Švici smo zdaj štartali na Anglijo in Irsko, kjer sodelujemo s svetovno znano piar agencijo iz Anglije Quite Great Comm., ki med drugim dela z Mickom Jaggerjem, Madonno, Iron Maiden in podobnimi. Presenetili so me s svojo profesionalnostjo. Vsak teden nam pošljejo poročilo o svojem delu, kam so šle novice o nas in kdo je kaj objavil. Veseli nas, da smo dobili agencijo, ki dobro dela.

Skupina Elvis Jackson izhaja iz punkovske etike naredi sam. Kako ti je danes, ko gledaš vso to mašinerijo, v katero ste vstopili, da bi dosegli zastavljene cilje?

Moraš biti odprt do tega, drugače se brez težav uloviš in obstaneš na istem mestu. Vsekakor pa moraš v vsem tem tudi uživati. Sam sem odprt za veliko stvari. V bistvu gre za zanimivo obliko raziskovanja sveta. Danes je veliko vmesnikov, različni mospaci in facebooki, in glasba je na koncu zadnja v vrsti, na žalost. Ljudje pozabljajo na bistvo, zato je dobrodošlo pogledati nazaj na korenine in si ponovno kupiti kakšno ploščo. Da glasba ne bi postala postranska stvar.

Foto: Dejan Nikolič

Brezčasnost kroženja

Vsako jutro znova zbudena v Gogji. Naj nekdo me uščipne, da postane dokončno in nedvoumno jasno, da ni grozljiv sen – sodobnost. Pa je. V državi, kjer se življenje upočasnjuje vrti okoli svoje osi in se venomer sooča z že vidnimi situacijami ter jih s stalnim ponavljanjem stopnjuje do grotesknosti, napredka ni na obzoru. Stanje duha je ta trenutek tako politično kot moralno prispel do svojega dna. Neaktivnost zdravorazumskega, patološka škodoželjnost, intrige, afere, interpelacije, dramatične zgodbe ter vključevanje najnižjih strasti v politiko in javno življenje je le skromen oris tega, kar vidim, ko pogledam v katero koli poljubno smer. Ljudje na horizontu, prežeti s frustracijam, niti ne skušajo pomagati samim sebi, ne da bi hoteli pomagati soljudem. Nezadovoljeni voajerji zgolj nergajo. In čakajo, da se nekaj zgodi. Po možnosti samo od sebe.

Strankarski kolegi predsednika vlade že več kot deset let čakajo na zamenjavo zanj, ta pa, vsaj tako se zdi, le še čaka poraz na naslednjih volitvah. Imamo ministre, ki so interpelirani, in druge, ki samo še čakajo na svojo interpelacijo. Opozicijo, ki čaka na priložnost, da bi koga interpelirala. Povprečne slovenske možgane, ki bolj kot na izhodno strategijo, od katere je odvisna njegova prihodnost, čakajo na umazane podrobnosti zlorabe psov raztrganega dohtarja. In ko se zruši server rumenega Požarja, vemo, da nam bije huda ura.

Čeprav leta in leta zmajujemo z glavo zaradi številnih »nepravilnosti«, ki krasijo naslovnice, najsi bo to akterjev leve ali desne strani slovenske riti, imenovane politika, ni nikogar, ki bi odločno udaril po mizi, zahteval linč odgovornih

in korenite vedenjske spremembe slovenskih politikov, družbe nasploh. Po nekaj tednih je stara afera skorajda pozabljena, saj jo že takoj izpodrine nova. Obračunavanje ni videti konca, kar niti ne bi bilo problematično, če bi doprineslo h dokončni razrešitvi konflikta. Epilogu kakršne koli vrste. Ampak ne, zanimajo nas le trenutne zagate, v katerih se znajdejo posamezni akterji, ti pa čez nekaj časa, ko se še prahniti ne poleže, mirno kandidirajo za naslednji mandat. In mazohistično ljudstvo jih seveda podpre. Mirno prenaša te in one, presoja le še o teži posameznih prestopkov, ne o kakovosti političnega odločanja v dobrobit domovine. Se odloča med slabimi in manj slabimi, pri čemer so oboji sebični, brez vizije in vesti. Celu nesramno predrzni so.

Vzemimo primer Patria. Da kupiš zgodbo o nakupu oklepnikov na transparenten način, moraš biti slep in gluha za ves svet ali še huje – ultra desničar, ki je preveč pošten in zato preganjan s strani tranzicijske levice, z mafijskim zaledjem. Po orožarski lekciji z Erjavcem, ko smo mislili, da se kaj podobnega ne utegne pripetiti še enkrat, smo dočakali Jelušičevo, ki je obetala spremembe na MORS-u, sedaj pa napoveduje vojno javnemu interesu. Najprej s skrajno ignorantsko reakcijo na peticijo Ukinitimo vojsko, nato pa še s tihim naročanjem dvanajstih hummerjev, in to povsem mimo osnovnih praks javnega naročanja, sredi ekonomske krize, ki pa že ne bo tako huda, če v državi ni nikogar, ki bi imel čas in voljo, da bi jo reševal. Junaki so izumrli davno tega. Hane, ki bi dokončno potolkla Preliha, ni od nikoder. In znova zbudena v Gogji ...

Interes

Interès, -ésa – kar je, predstavlja komu določeno vrednoto, korist. Upam, da sem samo preveč črnogled, vendar se zdi deželna na sončni strani Alp še posebno bogata z ljudmi, ki imajo izostren čut za lastne interese. Se popravljam, ljudi, ki imajo izostren čut samo za lastne interese. Pred nekaj dnevi so me povprašali za mnenje o sodelavki. Pa ne zato, ker bi moje mnenje zares kogarkoli zanimalo, želelo se je samo deliti odgovornost za prekinitve sodelovanja z njo. Že nekaj časa sem namreč razlagal, da poslušam številne pritožbe čez njo, pa se nič ni spremenilo. No, zdaj ko je bilo potrebno izumiti izgovor, sem bil dober. Seveda naj bi sam imel interes posredovati takšno mnenje. Interes, bojda ...

A ni ostalo samo pri eni prošnji. Kaj kmalu so se našli ljudje, ki so želeli, da moje mnenje ne bi bilo preveč negativno. Nenazadnje bodo z njo potovali v tropske kraje. In za sonce, peščene obale in modro morje se splača potruditi. Da je bila stvar še bolj smešna, so se vsi člani te počitniške odprave obrnili name z vsebinsko in besedno povsem istimi sporočili. Moram jim predlagati, da se naslednjič vsi podpišejo pod en dokument in ne polnijo mojega nabiralnika z nepotrebno navlako in sebi povzročajo preveč dela. Na tem mestu bom tudi pustil ob strani, da so ti isti ljudje imeli še leto ali dve nazaj popolnoma drugačna mnenja o tej sodelavki, a misel na počitnice v tropih vse spremeni. Zato jih pritožbe, kot kaže, niso več zanimale. Ker je gospa popularna, jaz pa še bolj, je takoj sledil naslednji razgovor. Tako ga imenujem, ker ni bil najbolj prijateljski. Tokratni

filantropi so me prosili, da svoje zdaj že kompromisno mnenje prilagodim nekaterim njihovim politično primernim standardom. Seveda vse samo zaradi moje lastne čiste vesti, saj njihova želja nikakor ni povezana z dejstvom, da so z istega oddelka in finančno povezani s sodelavko. Še zanimivejša je bila ta prošnja, saj tretji sogovorniki za razliko od prosilca za mnenje glasno zagovarjajo, da morajo biti moja mnenja upoštevana in nepristranska. Verjetno je nepristranskost odvisna od zornega kota in interesa.

No, ko sem končno spisal svoje mnenje o sodelavki, ki je bilo usklajeno s tremi drugimi mnenji, se je pojavil še četrti igralec. Njemu velja priznanje, da je edini prišel in igral z odprtimi kartami. Za razliko od ostalih ni trdil, da želi samo moje dobro. Sam sem se namreč že začel bati, da res izgledam nesrečno, če mi morajo pri mojih 23 letih kar trije svetovati, kaj je dobro zame. Moj zadnji sogovornik je samo želel treznost in slednjo je tudi dobil. Zadevo sem namreč z največjim veseljem oropal vseh praznih besed ostalih interesnih skupin.

Tako sem po dobrih desetih dneh in štirih sestankih sestavil mnenje o eni osebi, v katerem sem upošteval svoje in še mnenja štirih drugih, ki so v primeru videli in iskali svoje interese. Mislim, da o kvaliteti takšnega mnenja ne rabim izgubljati besed. Naj vse, ki so se morda prepoznali, pomirim, da razumem, da so zasledovali samo lasten legitimen interes in da je moja odgovornost, da sem jih upošteval. Vendar sem se iz tega primera nedvoumno naučil, da mnogi interesi niso v interesu mnogih.

Zanimanje tujih študentov za študij pri nas narašča

Erasmus, Comenius in Ceepus so evropski programi, ki ponujajo študentom možnost del študijskih obveznosti ali praktično usposabljanje opraviti v eni od sodelujočih držav. S takšno mobilnostjo si namreč študenti pridobijo ne le izobraževalno, ampak tudi kulturno in jezikovno izkušnjo v tuji državi.

Daša Purgaj

V program Erasmus se lahko vključijo le študenti, katerih matična institucija je pridobila ustrezno Erasmus univerzitetno listino in sredstva za individualno mobilnost na nacionalnem razpisu. Študent lahko v tujini biva najmanj 3 mesece in največ eno leto. Pred odhodom se mora dogovoriti glede vsebine obveznosti v tujini; če gre študent na mobilnost za študij, se to zapiše v študijski sporazum, če pa gre študent na mobilnost za prakso, pa mora pred odhodom poskrbeti za pogodbo o namestitvi in pripadajoči dogovor o usposabljanju. Za program Erasmus je letno namenjenih 450 milijonov evrov v okviru EU programa za vseživljenjsko učenje 2007–2013. Se pravi, tri milijarde v celotnem sedemletnem obdobju.

Dvajsetletna tradicija

Zanimanje študentov in univerz za program mobilnosti študentov Erasmus po več kot 20 letih njegovega obstoja še vedno narašča. V teh letih je v okviru Erasmusa v tujini študijsko bivalo preko dva milijona študentov. Evropska komisija sicer opozarja, da se je rast mobilnosti v zadnjem času nekoliko upočasnila. Da bi dosegli cilj treh milijonov Erasmus študentov do leta 2012, bi bila potrebna od devet- do desetodstotna letna rast. Število sodelujočih v programu Erasmus se je sicer najbolj povečalo v državah srednje in vzhodne Evrope ter v Turčiji, od koder prihaja vedno več študentov tudi na študij na fakultete mariborske univerze. Najbolj mobilni so po podatkih iz Bruslja študenti iz Nemčije, Francije in Španije, pri čemer prav slednja postaja najpopularnejša destinacija, tako za-

radi jezika kot bližine morja. Sledijo ji Francija, Velika Britanija in Nemčija, kamor na študij v tujino odhaja tudi največ študentov Univerze v Mariboru. Najbolj priljubljen študij še vedno ostaja ekonomija, na drugem in tretjem mestu so jeziki in družboslovje. Povprečno trajanje Erasmus študija v tujini je šest mesecev in pol.

Erasmus štipendija je enotna

Višina štipendij se določi letno na nacionalni ravni s strani Nacionalne agencije glede na višino razpolo-

Tuji jezik je še vedno največja ovira slovenskih fakultet, saj 8. člen zakona o visokem šolstvu, ki govori, da je uradni jezik na slovenskih univerzah slovenski, našim fakultetam preprečuje izvajanje študijskih programov v angleščini oziroma pravi, da morajo enake vsebine biti predstavljene tudi v maternem jeziku.

žljivih sredstev, tj. sredstev, ki jih za Slovenijo odmeri Evropska komisija, ter glede na število v program prijavljenih slovenskih študentov. Slednje pomeni, da so do enake štipendije upravičeni študenti vseh slovenskih univerz in drugih visokošolskih institucij, ki sodelujejo v programu Erasmus. Standard bivanja v državah se pri štipendijah pozna, vendar minimalno, saj je štipendija za države z višjim standardom, recimo za Dansko, Francijo, Irsko, Italijo, Finsko, Švedsko, Veliko Britanijo, Norveško, Islandijo in Lichtenstein, nekoliko višja kot v državah z nižjim standardom.

Letos rekordno število tujih študentov pri nas

Na Univerzi v Mariboru bo v študijskem letu 2009/2010 študiralo največ tujih študentov doslej, preko

300. Nekaj manj naših študentov bo odšlo na študij drugam. »Izredno strm porast naših študentov, ki odhajajo v tujino, smo beležili lani. Letos je številka, tudi zaradi gospodarske krize, nekoliko nižja,« pravi dr. Marko Marhl, prorektor za mednarodno in meduniverzitetno sodelovanje UM. Kot še ugotavlja, največ tujih študentov pri nas študira na ekonomsko-poslovni fakulteti, fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko in na fakulteti za stroj-

ništvo, kar je moč pripisati tudi temu, da te fakultete ponujajo največje število predavanj v angleščini.

Predavanj v angleščini je malo

Tuji jezik je še vedno največja ovira slovenskih fakultet, saj 8. člen zakona o visokem šolstvu, ki govori, da je uradni jezik na slovenskih univerzah slovenski, našim fakultetam preprečuje izvajanje študijskih programov v angleščini oziroma pravi, da morajo enake vsebine biti predstavljene tudi v maternem jeziku. »To je velik problem, saj to pomeni organiziraj dvakrat, plačano dobiš enkrat. Za študente pa to pomeni, da se morajo včasih zadovoljiti zgolj s konzultacijami. Iskrena hvala pa vsem profesorjem in ostalim, ki te stvari organizirajo bolj kot ne na svoje stroške,« pravi Marhl, ki meni, da na ta način zamujamo čas, ki ga drugi s pridom koristi-

jo. »Zavedati se moramo, da evropski prostor postaja skupen evropski prostor ne samo za trgovanje z mlekomo ali maslom, ampak tudi skupno tržišče, skupen trg v smislu enovitega visokošolskega prostora. Študentje se ne odločajo več samo med Mariborom in Ljubljano, Koprom ali Novo Gorico, ampak vse bolj postaja zanimiva tudi tujina. To je tisto, kar si Evropa pravzaprav želi in vzpodbuja. Univerze si vse bolj želijo pritegniti tudi študente od drugod. Mi seveda izgubljammo na tem skupnem evropskem tržišču, ker nismo konkurenčni, če ne moremo ponuditi določenih, perspektivnih, mednarodno usmerjenih programov neposredno v angleščini. Težko je pričakovati, da bodo imeli vsi študentje iz tujine tudi interes učiti se slovenskega jezika,« je že pred časom komentiral Marhl. Kljub temu da se mariborska univerza sooča z upadom vpisa v prve letnike študijskih programov, pa je razveseljav podatek, da se je povečalo zanimanje tujih študentov tudi za podiplomski študij pri nas. V prvi letnik je tako letos vpisanih 23 tujih študentov, kar je za 21,1 odstotka več kot lani, skupno pa na podiplomskih programih študira 49 tujcev. Večje število tujih študentov pa seveda pomeni tudi večje število študentskih postelj, ki jih vsako leto primanjkuje že za naše študente. »Študentski domovi nam gredo na roko, koliko se le da, še vedno pa moramo nekaj študentom poiskati privatne namestitve, kar za nas pomeni veliko truda in organizacije,« povzema prorektor.

Erasmus za mlade podjetnike

Pilotni projekt »Erasmus za mlade

podjetnike« omogoča usposabljanje, mrežno povezovanje in izmenjavo izkušenj med evropskimi podjetniki. Mladi podjetniki se bodo na tak način učili od obstoječih podjetnikov v drugih državah. Tovrstni projekt razširja mreženje med poslovnimi ter malimi in srednjimi podjetji ter dovoljuje izkušenim podjetnikom, da razvijejo nove tržne povezave in spoznajo priložnosti, ki jih ponujajo druge EU države. V tem programu lahko sodelujejo novi podjetniki in podjetniki, ki resno načrtujejo odprtje lastnega podjetja oziroma so odprli svoje podjetje v zadnjih treh letih. Na drugi strani v program vabijo izkušene podjetnike, ki morajo biti lastniki oziroma vodijo malo ali srednje veliko podjetje v EU. Na voljo sta 102 posredniški organizaciji v 21 državah EU. Med njimi na žalost ni organizacije v Sloveniji. Vsi zainteresirani lahko zaprosijo za dodatne informacije v sosednjih državah (Avstrija in Italija) ali v kateri koli drugi članici EU.

Comenius asistenti

Program Comenius oziroma njegova akcija Asistenti je namenjena bodočim učiteljem kateregakoli predmeta, ki so končali vsaj dve leti študijskega programa za poklic učitelja, in

bodočim učiteljem, ki so že končali študij, a še niso bili redno zaposleni kot učitelji. Pedagoško prakso opravljajo v izbrani šoli gostiteljici v tujini najmanj 13 tednov in največ 45 tednov. Študent lahko tako sodeluje pri poučevanju v razredu, poučevanju maternega jezika, izboljšanju razumevanja in izražanja učencev v tujem jeziku, je podpora učencem s posebnimi potrebami in sodeluje pri spodbujanju evropske dimenzije na šoli gostiteljici. Na tej šoli je Comenius asistentu dodeljen mentor, s katerim že pred prihodom sestavi okvirni načrt dela, v času njegovega bivanja na šoli pa deluje kot pedagoški vodja oziroma kontaktna oseba, na katero se asistent lahko obrne. Zanimivo je, da lahko asistent sodeluje s tremi šolami gostiteljicami, od katerih ena prevzema glavno odgovornost za njegovo bivanje.

Ceepus ali Erasmus vzhodne Evrope

Na Univerzi v Mariboru se je letos povečalo tudi število tujih študentov, ki na mariborskih fakultetah študirajo v okviru programa Ceepus in ostalih bilateralnih štipendij. Lani je namreč na ta način pri nas študiral le 19 študentov, letos pa se je številka pov-

zpela na 47 študentov, od tega jih največ, osem, prihaja iz Srbije, sledita Bolgarija ter Češka in Slovaška. Slaba polovica vseh se je odločila za študij na fakulteti za strojništvo, nekaj manj je našlo svoje študijske programe na ekonomsko-poslovni fakulteti in na FERI-ju. Sicer pa bi se ta program lahko imenoval tudi Erasmus vzhodne Evrope, saj je pred petnajstimi leti nastal na pobudo Avstrije, ki je želela tudi državam centralne in vzhodne Evrope, ki si takrat med seboj še niso mogle izmenjevati študentov prek akcije Erasmus, omogočiti to preko novega programa. V programu tako poleg Avstrije sodelujejo še Slovenija, Češka, Slovaška, Poljska, Bolgarija, Romunija, Madžarska, Hrvaška, Srbija, Črna gora in Albanija. Visokošolske institucije teh držav so povezane v mreže in študenti s teh institucij del rednih študijskih obveznosti opravijo na partnerskih institucijah, kot je to v navadi za program Erasmus.

Znanja in izkušnje iz različnih šolskih sistemov, kultur in okolij si lahko torej študenti pridobijo preko različnih programov. Možnosti je precej, potrebna sta le pogum in radovednost, ki pa ju mladim v teh letih zagotovo ne manjka.

Iščejo se (aktivni) študentje, ki jih zanima politično družbeno in kulturno dogajanje v Sloveniji ter po svetu. Pošljite nam svoje reference ter postanite sodelavci Katedre.

Iščejo se pesmi in kratke zgodbe mladih literarnih nadobudnežev. Pošljite jih in objavili jih bomo v Katedri.

Vsi zainteresirani pišite na info@katedra-on.net

Foto: Daša Purgaj

Intelektualni spoj duhovnosti

Fakulteta islamskih ved (Fakultet islamskih nauka) v Sarajevu je najstarejša in najprestižnejša institucija visokošolskega izobraževanja v jugovzhodni Evropi. Naslanja se na večstoletno tradicijo islamskega izobraževanja, ki ga izvajajo tudi v BiH.

Sami Al-Daghistani (Sarajevo)

Islamsko izobraževanje v BiH sovpada z vznikom džamij, islamskih šol, imenovanih medres, in koranskih in hadiskih šol iz 15. in 16. stoletja. Natančen začetek visokega islamskega izobraževanja v BiH predstavlja Gazi Husrev-begova medresa iz leta 1537. Fakulteta islamskih ved pa se smatra kot naslednica Šeriatske pravne šole iz leta 1887 in ostalih višjih šeriatsko-teoloških šol.

FIN je bila osnovana na temelju odloka Vrhovnega zbora in Vrhovnih islamskih starešin ter Islamske skupnosti v SFRJ leta 1977. Fakulteta je z delovanjem pričela 15. septembra 1977 pod imenom »Islamski teološki fakultet« v Sarajevu. V predhodni dobi se je fakulteta prilagajala potrebam Islamske skupnosti v BiH in zahtevam načrtov izvedbe izobraževalnega programa, tako je med leti 1992/1993 fakulteta dobila tudi pedagoški oddelek. Leto kasneje je bil ustanovljen tudi podiplomski študij. Od leta 2004 je FIN članica Univerze v Sarajevu, s posodobljenim študijskim programom, t. i. bolonjskim procesom, pa se je fakulteta približala tudi evropskim modelom visokošolskega izobraževanja.

Profesorji s FIN-a prihajajo z različnih izobraževalnih institucij in intelektualnih krogov iz BiH in širom sveta. Na fakulteti so predavali (mnogi še danes predavajo) eminentni in ugledni učenjaki, ki so del ali celoten kurikulum islamskih ved in arabskega jezika opravili v Medini v Saudski Arabiji, na najbolj poznani islamski šoli na svetu Al-Azhar v Kairu, v Maleziji in drugod. Mnogi tuji predavatelji so na FIN-u gostje oz. lektorji arabskega jezika in ostalih predmetov.

Kurikulum FIN je sestavljen iz mnogih predmetov, ki spajajo znanje iz

osnovnih humanističnih in družboslovnih ved ter islamsko-arabska področja duhovnih globin; med drugimi preučevanja Korana, islamske filozofije in sufizma. Študentje se skozi štiriletni kurikulum soočijo s sociološkimi, filozofskimi in psihološkimi predmeti in področji; nato pridejo na vrsto izbrani predmeti iz islamske mistike (sufizma), klasične in moderne islamske filozofije, teologije, preučevanje Mohamedovih izrekov, terminologije Korana, islamske estetike in ostalih struj v islamski duhovni misli in zgodovini. Ne manjkajo niti moderne teme genocida, sekularizma, pojava in integracije islama na Zahodu ter sodobnih religijskih pojavov in humanističnih premis. Veliko predmetov spaja zahodno intelektualno misel z islamsko modrostjo; tako so prepleti obeh struj študentom predstavljeni na poglobljen in hermenevitičen način, ki zahteva poznavanje obeh »svetov«. Avtorji, kot so Durkheim, Kant, Rousseau, Morleau-Ponty, Henry Corbin, Max Weber, Gulio Girard, Roger Garaudy na eni strani in Ibn Sina, Ibn Arabi, Ibn Khaldun, Al Ghazali, Ibn Tufajl, Al Farabi in ostali, kažejo na spoj in izredno bogastvo zahodne misli in islamske zgodovine, ontologije, metafizike ter teološko-književne poetike Vzhoda.

Na Fakulteti islamskih ved v Sarajevu danes stoji osem kateder: katedra tefsira (komentarji h Koranu); hadisa (preučevanje Mohamedovih rekov); kiraeta in imameta (preučevanje Korana in imamologija); akaida (temelji islamskega verovanja); fikha (islamskega prava); islamske kulture in civilizacije; pedagogike in psihologije ter katedra arabskega jezika in književnosti.

Vsa predavanja se izvajajo znotraj

pomirjujočih in estetsko dodelanih prostorov Fakultete islamskih ved, okrašenih z dekorativnimi vzorci vzhodne umetnosti, med glasovi delujočih fontan, ki krasijo notranje dvorišče fakultete in tako pričarajo idealno atmosfero za raziskovanje in poglobljen študij islamske modrosti. Na pragu stika civilizacij in navad, na kulturno raznolikem in privlačnem balkanskim prostorom, med Evropo in Vzhodom, stoji ena izmed najuglednejših institucij islamske misli in modrosti v Evropi, ki ohranja in prenaša znanje in tradicijo večtisočletne zgodovine duhovne izobrazbe. Poleg tega na FIN-u nudijo tudi posebne programe – tečaj

iz arabskega jezika in trimesečno mednarodno diplomu v bosanskem in angleškem jeziku iz islamskih ved, ki jo je do zdaj opravilo veliko tujih študentov in ostalih interesentov širom Evrope in sveta.

Fakulteta islamskih ved je jasen dokaz, da so nekatere vrednote univerzalne in da je znanje (kakor ga vrednoti tudi sam islam) orodje, s katerim si človek mora pomagati. Prazna glava ni veliko vredna, nasprotno pa je bisere modrosti potrebno zbirati ne glede na vero, običaj in prednike. In vera za islam ni nič drugega kot znanje – prava vera je pravo znanje, dejanje – je način bivanja.

Foto: Sami Al-Daghistani

Komercializacija duhovnosti

Almira Čatović

Skozi različna obdobja so oznake etiketirale družbeno stanje in duh človeštva. Današnja doba je tako dobila ime potrošniška kultura, čigar bistvo so želje oz. zadovoljitev le-teh. Želje so postale tisto, čemur je potrebno slediti in jih izpolniti, seveda v najhitrejšem možnem času. Pa vendar se ob zadovoljivosti prve pojavi druga, ob zadovoljivosti te, tretja in tako naprej. Poetično rečeno, ujeti smo v kalup želja.

Spominjamo na hrčka, ki teče v kolesu, ali na psa, ki hoče ujeti svoj rep. Smo v krogu želja in zadovoljevanja le-teh. Tovrsten način delovanja ni značilen le za svet predmetov, ampak se je prenesel na vse ostale ravni, od medčloveških odnosov do duhovnega področja.

V medčloveških razmerjih, ne glede ali ta obsegajo intimne partnerske zveze ali delovna razmerja, je človek izpostavljen dejstvu, da je potrošni material in kot tak zelo hitro zamenljiv. Človek je razvrednotil človeka in mu dal komponento predmeta. In ni ostal le pri človeku.

Potrošniška kultura je razvrednotila Boga in postavila užitek za največjo vrednoto. Tako se je oblikovalo novo verovanje, potrošniški konformizem. Kako je grajen svet potreb, je leta 1943 predstavil Abraham Maslow, ki je bil med prvimi, ki je postavil teorijo motivacije. V svoji teoriji je razvil dva koncepta, in sicer da obstaja pet temeljnih skupin potreb (fiziološke potrebe, potrebe po varnosti, socialne potrebe, potrebe po spoštovanju in potrebe po samouresničevanju) ter da so temeljne potrebe med seboj v hierarhičnem razmerju.

Pa vendar, kljub zadovoljivosti takšnih in drugačnih potreb so še vedno človeka begala vprašanja kot kdo sem, od kod prihajam in kam grem. No, v večini primerov (če stereotipiziram množico ljudi) gre le za nianse teh vprašanj.

Tako je duhovnost, namesto da bi učila, kako manevrirati z željami in preseči kopičenje stvari, našla svoje

mesto in nudila zatočišče s potrošniško naravnostjo. Osnova tržnega sistema sta premici ponudbe in povpraševanja in na enak način se je odzvala »duhovnost« s ponudbo številnih »vrhunskih« vedeževanj, ki so le odziv na številne »izgubljene« ljudi. Temu pričajo poplave vedeževalskih linij na raznih TV-kanalih, kjer se pojavljajo rešitve s čudežno kocko, kroglo, kartami in ostalimi tehnikami vedeževanja. In ker se med uspešen marketing ne uvrščata le oglaševanje in delovanje na televiziji, ampak prihaja v ospredje kot kanal prodaje tudi internet, je duhovnost sledila tudi temu.

Verjetno je naslednji korak oglaševanje z jumbo plakati ob avtocesti.

Tako sem na internetu zasledila, da

Človek je razvrednotil človeka in mu dal komponento predmeta. In ni ostal le pri človeku. Potrošniška kultura je razvrednotila Boga in postavila užitek za največjo vrednoto.

je možno angelu Mihaelu zastaviti vprašanje kar preko foruma. Seveda tovrstni forum ne nudi le pogovor z angelom, ki bo podal odgovore in vam razkril, kakšno bo vaše ljubezensko, zdravstveno in finančno stanje, ampak nudi svetovanje za celo leto. Koliko procentov od prodaje je namenjeno angelom, zaenkrat ostaja skrivnost.

In ker je direkten marketing eden od najmočnejših orodij prodaje, je temu tudi v duhovnosti. Govor je o seminarjih. Vsak seminar ima posebne stopnje in posebne knjige, in če hočeš duhovno rasti in napredovati, je potrebno vse to tudi plačati. Seminar, kjer te učijo, kako dihati in si vizualizirati življenje, ki ga želiš živeti, in kakšne stvari pri tem imeti, te stane skoraj toliko kot stvari na seznamu želja. Tako tisti, ki si lahko finančno privoščijo, kar hitro postane duhovni učitelj, bioenergetik, reiki mojster ali kak drug zdravitelj ter pri tem sam verjame, da to tudi je. Potemtakem niti ni čudno, da prihaja do razno raznih zlorab. Ob preplavljajočem ob-

čutku radosti, da v življenju obstaja nekaj več in da je tu nekdo z nazivom »duhovni učitelj«, ki »ve«, je dovolj, da se mu slepo sledi.

Potrebno je le, da se ponudi instant duhovnost, ki omogoča srečo v petih korakih in odrešitev od nezadovoljstva ter pri tem deluje tako, kakor se to za potrošniško kulturo spodobi – hitro. Ljudje, ki tovrstne storitve ponujajo, dajejo občutek navidezne umirjenosti in hlinjene prijaznosti, hkrati pa jih spremlja občutek superiornosti, saj oni namreč vedo, nekateri od njih celo verjamejo, da resnično drugim pomagajo, jih zdravijo in vidijo, kakšna je njihova prihodnost ter kaj je za kliente resnično dobro ali potrebno. Nastopajo zelo prepričljivo, kot so prepričljivi zavarovalni

Foto: Almira Čatović

ljudje z opravljenimi nekaj hitrimi tečajji, kar je očitno dovolj, da se nekdo dojema in podpiše kot zdravilec.

Sprašujem se, kako to, da jim toliko ljudi sledi. Pa vendar so te komercialne »duhovne dejavnosti« le drobčice v primerjavi z velikimi monopolisti, ki so pred dva tisoč leti bili na enak način trendovski, kot so trendovske angelske karte danes.

Ti so v svojem razvoju uvedli kapitalizem, ko še ta obstajal ni. Sedemnajst stoletij je moralo preteči, da je prišlo do besede sekularizacija. In še vedno se vsaj navidezno sledi etiketi, ki se označuje za edino povezavo med človekom in Bogom.

Ne glede, ali gre za monopolista ali eno od komercialnih duhovnih praks, ne glede, ali je bilo mišljeno v dobri veri ali le z željo po dobičku, čemu se pričakuje, da nam bo nekdo drug dal tisto, kar smo? Čemu iskanje notranjega spoznanja zunaj sebe in – da je zadeva še toliko bolj absurdna – od druge osebe? Čemu slepo sledenje namesto razglabljanja, čemu poseganje po trenutni zadostitvi namesto po raziskovanju, čemu plačevanje drugim namesto poslušanja sebe?

A ni zanimivo, da vemo odgovor na vsa ta vprašanja ter da je ta zmeraj enak: »Ne zdaj, zdaj nimam časa.«

Olimpijska kolajna ali smrt

Tekma je teater. Vrhunski športniki so sodobni gladiatorji, sodobni sužnji. Pokrovitelji, televizijske pravice in nagradni skladi so z denarjem zaslužili vrhunske športnike. Ker gre za predstavo, so jim sestavili takšno pogodbo, da so ob podpisu zavestno postali sužnji sodobnih zahtev. Koliko dni, mesecev ali let bodo trajali na sceni, je drugo vprašanje.

Milan Lazarević

Koliko je vredno življenje športnika? Odgovor je zapisan v pogodbi. Vsak vrhunski športnik se zaveda ali pa bi se moral zavedati lastnega položaja in vseh nevšečnosti, ki ga na njegovi športi poti spremljajo. Gre za pogodbo s hudičem? Ne, ker je šport daleč od načela »pomembno je sodelovati«. Prevladujejo načela *altius, citius, fortius* oziroma višje, hitreje, močnejše. Vrhunski šport presega meje osnov. Rekreativno športno udejstvovanje je zdravo. Kaj pa vrhunsko? To je stvar debate. Slovenija je na olimpijskih igrah dobila junakinjo Petro Majdič. Na ogrevanju je padla v luknjo, posnetek je bil grozljiv. Tvegala je, premagala bolečino, na tekmi z zlomljenimi rebri predrla pljuča in na koncu osvojila bronasto kolajno. Podvig za anale.

In kje so meje športa? Majdičeva se je jezila nad organizatorje, ker tisti, za Majdičevo skoraj usodni ovinek, ni bil zavarovan. »Športniki nismo gladiatorji,« je med drugim dejala po vrnitvi iz bolnice. Napaka. Vrhunski športniki so sodobni gladiatorji, sodobni sužnji. Pokrovitelji, televizijske pravice in nagradni skladi so z denarjem zaslužili vrhunske športnike. Ker gre za predstavo, so jim sestavili takšno pogodbo, da so ob podpisu zavestno postali sužnji sodobnih zahtev. Koliko dni, mesecev ali let bodo trajali na sceni, je drugo vprašanje. Vse je odvisno od tekmovalca. Ta se ne bori z mečem, kopjem ali trizobom, ker v športu obstajajo druga sredstva. Športnik uporablja druge metode, ki mu lahko prinesejo slavo in preživetje na odru. Izkušnje kažejo, da v štirile-

tnem olimpijskem ciklusu vrhunski tekmovalci naredi največ. Pribori si existenco. Če gre v drugi ali tretji ciklus in je uspešen, je že legenda. Obstajajo športi, ki so zaradi zahtev postali rizični. V to skupino sodijo atletika, plavanje, kolesarstvo in smučarski tek. Ruska vrhunska tekaška šola je v zadnjih dveh letih na dopinških testih padala kot po tekočem traku.

Zgodbe o vrhunskih športnikih so različne. Avstrijski kolesar Jörg Jakšche je pred tremi leti imel izpoved. Na začetku se je prepričeval, da mu uživanje majhnih količin poživil ne bo škodovalo, a doze so se hitro začele povečevati. Že konec leta je prvič vzel EPO. Sprva ga je bilo strah, ker je poznal govorice o zgoščevanju krvi, poleg tega je dobil še izpuščaje. Zraven EPO je jemal še medrol in sinahten. Po prvem letu injekcij je že razmišljal, da bi

odnehal, saj je postajal vedno bolj asocialen. A je vztrajal, saj so mu v moštvo podvojili plačo, omogočili nastop na tourou in prevzeli vse zdravstvene stroške.

Majdičeva se je odločila in se na vrhuncu kariere podala v lov za kolajno. Zdaj že razmišlja o koncu kariere. Vsaj tako je dejala po prihodu iz bolnišnice v Vancouvru.

Proge, steze, poligoni in stadioni so za vse enaki. Na športniku je, kako bo premagal te težave.

Gruzijski sankar Nodar Kumaritašvili težavne ledene steze v Whistlerju ni prevozil. Njegov poskus se je končal tragično. Vsi vrhunski tekmovalci v bobu, sankanju in skeletonu, ki so posegali po kolajnah, so po njegovi smrti dejali, da je progga zahtevna, ne pa smrtno nevarna. Torej se vsaka napaka kaznuje. Kumaritašvili je naredil usodno, Majdičeva pa ne.

Sodobni športni objekt je le nasledstvo starega Rima, tamkajšnjih aren. Te so prizorišče bojev za zmago. V zdajšnjih igrah ni boja do smrti, lahko pa boj za zmago povzroči smrt. Mnogo je primerov, ko tekme primerjajo z bojem za življenje ali smrt – vsaj filmsko. Pred vsako tekmo italijanskega nogometnega prvoligaša Rome na olimpijskem stadionu v Rimu ob predstavitvi kapetana Francesca Tottija igra glasba iz filmske uspešnice *Gladiator*. Tekma je teater.

Majdičeva se je zavestno odločila, da gre v tveganje. Slovenija je bogatejša za še eno kolajno, kar je velika pridobitev za majhno državo. In kaj potem? Tek na smučeh je tudi po zaslugi Majdičeve v zadnjem času pridobil na popularizaciji. In kje je meja med vrhunskostjo in skrbjo za zdravje? Skorajda je ni ali pa je zakrita v megli zasebnih interesov.

Bistvo »nadomestkov« oziroma svet »po izbiri«

Kaj storiti v svetu, kjer posameznik obstaja kot t. i. nadomestek? Ali lahko nadomestek resnično »nadomesti« sebstvo? Seveda ne, ampak ali se z njegovo uporabo spremeni tudi posameznikovo bistvo?

Aljaž Selinšek

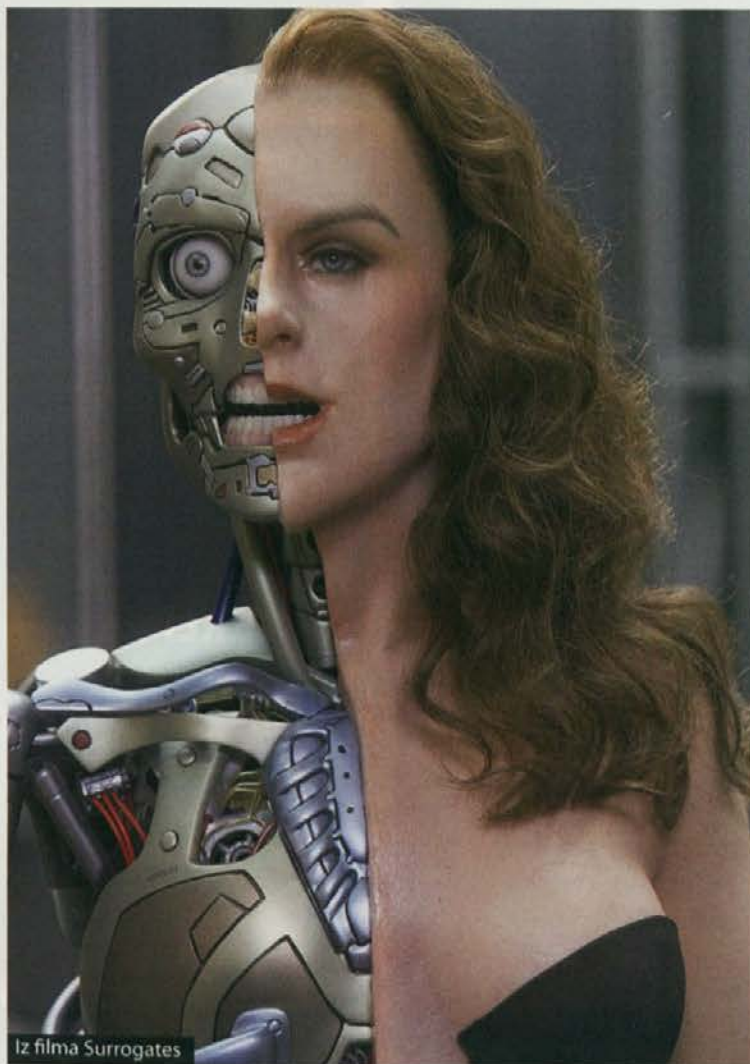
Zamislimo si svet, kjer tisto, kar nas oblikuje, ni dovolj in kjer kaj pomeni le vizualen nastop in adaptacija bistva. Svet, kjer smo kot bitja fizično odsotni in praktično neuporabni, saj nas nadomeščajo prav »nadomestki«, tehnični konstrukti, ki so pravzaprav enaki kot mi, kopije, ampak le izboljšani. Pomeni lepši, ne starajoči se itn. Namen, ki bi ga pri tem avtor rad izpostavil, je, da bi posameznik s takšnim načinom življenja bil lahko deležen življenja, ki si ga je zmeraj želel, pomeni, da bi z »nadomestkom« lahko storil vse. Robot, ki se za njim skriva, je namreč le robot, ki je v primeru okvare nadomestljiv. Vprašanje je, če bi se z uporabo »nadomestkov« spremenilo tudi naše bistvo.

Bruce Willis (kdo drug lahko zaigra tudi svoj nadomestek) v vlogi agenta FBI v filmu *Surrogates* poskuša in uspe rešiti težavo, ki se pojavi v svetu nadomestkov. Nadomestki, torej robotske kopije posameznikov, ki jih je na trgu zmeraj več, saj njihovi »modeli« številno naraščajo, so v osnovi nadomestki prav zaradi varnosti uporabnika. Zaradi življenja, ki so si ga zmeraj želeli živeti. Medtem ko živijo s pomočjo robota, so namreč doma priklopljeni na številne naprave, ki jim omogočajo uporabo svojega »nadomestka«, in tako varni pred zunanjimi nevarnostmi. V najslabšem scenariju bi bili primorani samo zamenjati svoj model z novim, torej odšteti nekaj denarja, in ponovno bi »varno živeli« naprej. Ker vsak tovrsten film kot po dolžnosti predstavi nujnost nekega problema ali bolj zapleta, ker se mu torej sam pojav »nadomestka« ne zdi zadosten za filmsko analizo, popelje tok filma na tir, kjer postane »nadomestek« ranljiv. Nadomestek kot tak je sicer kot gmota procesorjev in čipov zmeraj bil ranljiv kot stvar, am-

pak kar se spremeni, je to, da slednje začne vplivati tudi na uporabnika. Uporabnik tako ponovno lahko postane žrtev (normalnega) sveta, saj se nepridipravi po mestnih ulicah z motivom izničitve drugih jazov potikajo s posebnim orožjem, ki, kot rečeno, ne uniči zgolj robota, ampak tudi uporabnika. V to poseže naš Bruce, ki uvidi, da bo za rešitev problema potrebno izstopiti iz svojega robota in mesto obiskati kot resnični človek. Omenimo še samo, da filmu ne manjka tudi šablonskega prikaza družbe, kjer na robu družbe živi organizirana skupina, ki se bori prav proti robot-

stvu, ker se bojda zaveda filozofskih posledic za človeštvo. Kako presenetljivo je, ko tekom filma izvemo, da je tudi njihov vodja zgolj nadomestljivi robot. Film seveda ne odgovori na nobeno vprašanje in vprašamo se lahko, če se sploh zaveda njihove postavitve. Izkaže se, da je tisti, ki vleče niti, prav izumitelj robotov, torej genialni znanstvenik, ki se kot kaže zgolj igra. Ne z igračami, ampak z ljudmi. Ne samo da je stvaritelj robotstva, kjer nihče več ne živi kot on sam, je tudi stvaritelj nepridipravov, ki robotstvo želijo uničiti, in prav tako voditelj tistih z roba družbe, ki bi ta-

ko radi bili gverilski vojaki. Ob koncu se čudimo, da ne vodi tudi Brucea. Kakorkoli, onkraj fabule se skriva pomembno vprašanje o človeškem bistvu kot takem. Ali se torej z uporabo robotka spremeni in zakaj? Zadeva ni popolnoma enaka kot v *Matrici*, kjer se posameznik le-te ne zaveda in bi za to bila potrebna prav »tabletko«. Enkrat smo že opozorili na dejstva, kot lepo analizira Žižek v svojem dokumentarcu »The Perverts Guide to Cinema«, da bi v *Matrici* resnično potrebovali tretjo tabletko, ki bi nam razkrila resničnost v iluziji sami, ne pa samo prve ali druge. Zakaj je tako, je podano prav v članku analize omenjenega dokumentarca. Pri robotskih nadomestkih pa posameznik zavedno le-te upravlja? Se torej kaj spremeni? Seveda se, če ne drugo, prav njegova zavest, da bo slednje upravljal. Ampak ali se s tem spremeni njegovo bistvo? Nikakor, saj kot posameznik še zmeraj biva in je, kar je, le z razliko, da je nameščen na sedež, s katerega se igra. »Nadomestek« tako zdrzne le na nivo nadomestka in nič več. Bistvo posameznika bo tako enako, četudi bo za svojega robota izbral nekoga drugega, kajti v takšnem svetu je vsakdo lahko nekdo drug. Odgovor tiči prav v dejstvu, da je posameznik še zmeraj posameznik z vsemi svojimi akcidenkami, robotek pa kot tak seveda živi brez bistveno življenje oziroma njegovo bistvo je bistvo njegovega uporabnika. V filmu Jonathana Mostowa, ki je režiral tudi *Terminatorja 3* s podnaslovom »Vstajenje strojev«, se torej avtor ponovno sooči z razmerjem posameznika in robota, ampak žal, kot po pričakovanjih, soočenje v tem primeru pomeni le skupinski nastop na platnu. Film je posnet po grafični noveli avtorja Roberta Vendittija.

Iz filma *Surrogates*

Poprava krivic

Danes je pot glasbenih izvajalcev do lastnih posnetkov mačji kašelj v primerjavi z njihovimi predhodniki. Dostopnost instrumentov in drugih studijskih pripomočkov, zmogljivost računalnikov, razširjenost programskih in drugih tehničnih pomagala je odrinilo na obrobje spomina in uporabe prenosne tranzistorske kasetarje in dvo- ali štirikanalne snemalne naprave, s katerimi so se pionirsko pečale glasbene generacije v preteklosti. Današnji demo posnetki še ne uveljavljenih, mladih skupin so na višji kakovostni ravni, kot so bili številni garažni posnetki v šestdesetih, sedemdesetih ali osemdesetih letih. Njihova kakovost je skoraj primerljiva s studijskimi posnetki iz omenjenih desetletij.

»Ko sem bil pred desetletji še dejaven glasbenik, smo bili predvsem odvisni od povpraševanja založb po popevkah in želja naročnika. Večinoma so nam slog narekovali drugi,« je povedal Bor Gostiša v januarjem intervjuju za Žurnal pred glasbeno prireditvijo Še pomnite, prijatelji? v ljubljanski hali Tivoli in dodal: »Tokrat smo imeli sicer omogočena marsikatera snemanja, a smo morali zanemarjati svojo avtorsko glasbo.« Tako je blago spregovoril o sivi pegi v zgodovini naše popularne glasbe, da je prva generacija rockovskih skupin snemala predvsem in samo naročene skladbe naših kompozitorjev, ki so bili isti hip tudi uredniki na nacionalnem radiu oziroma založbi, medtem ko so jim avtorske pesmi tako rekoč onemogočili posneti. Na prelomu sedemdesetih v osemdeseta leta so se začeli pojavljati prvi privatni snemalni studii pri nas, kar je odigralo odločilno vlogo za razvoj in razcvet našega

novega vala in vsega, kar mu je sledilo. Šlo je za proces demokratizacije teorije in prakse rokenrola, je leta 1986 ugotavljal srbski rockovski kritik Dragan Kremer, saj so bili studii v obdobju pred tem izključno v lasti (državnih) diskografskih in RTV hiš, ki so snemale za svoje potrebe, razmerje med posnetim in objavljenim materialom pa je bilo skoraj ena proti ena. Vse to se je z demokratizacijo glasbene industrije počasi, vendar usodno spreminjalo.

Med zadnjimi retrospektivnimi izdajami slovenskega punka in novega vala sta prišli na dan izdaji Še pomnite Kuzle, tovariši? in Rektospektiva 1979–1982 Buldogov. Iz časa njunega delovanja je ostalo zelo malo uporabnega posnetega materiala. Buldogi so pesem To ni balet, ki so jo leta 1980 ilegalno posneli v studiu Helidona, objavili na kompilaciji Novi punk val 78–80, na kompilaciji Lepo je ... pa je vsaka od njiju zastopana s tremi skladbami, ki so jih posneli na osemkanalni Teac Tascam–8 na Radiu Študent. V arhivu tega radia se nahaja še nekaj studijskih posnetkov, vendar sta skupini premogli veliko več pesmi, kar dokazujejo vprašljivi in po kakovosti šibki posnetki, ki so jih zabeležili na kasetofon ali kakšno drugo snemalno napravo. Ti posnetki so bili podstat za odločitev, da trideset let kasneje obe skupini na novo posnameta izbrane skladbe. Z njimi so zapolnili vrzel v arhivu domačega rocka in še enkrat materializirali samoniklost, produktivnost in avtorski naboj našega punka in novega vala. Še več, z objavo teh na novo posnetih pesmi je zbrisana še ena od sivih peg v zgodovini slovenske popularne glasbe.

IN-SANE

Trust These Hands ... Are Worthless

Moonlee Records, 2009

Za nabrite In-Sane velja, da so na poti ali organizirajo gostovanja sorodnih skupin iz punkovskega subsveta na naših odrih. Vsestransko aktiven bend je s to ploščo ujel svoj globalni potencial, kar se sliši v prepričljivem in neomajanem šusu težko določljivega porenja. Ne ujamejo se v past šablonskega spevnega in melodičnega punka, ampak skačejo iz njega z barvitim in energičnim paketom pesmi.

KUZLE

Še pomnite Kuzle, tovariši?

Dallas, 2010

Istrijske Kuzle so iz generacije našega klenega punka in novega vala, ko se je kalilo jeklo novega časa. Ker je zvočno relevantnega zapisa ostalo bore malo, se je 30 let kasneje porodila želja po zaznamku za zanamce. Naj se ve, kako bi morale zveneti Kuzle! Seveda so danes preveč sofisticirane, vseeno pa dovolj ostre, da so z besedili vred vzor novim generacijam upornikov, kulturnikov in biznismenov.

NČØDNČ

Izlet v neznano

NčØdnč, 2009

Kočevski NčØdnč zbudijo krik: »Provinca vrača udarec!« in nadaljujejo tradicijo trdega punkkora. Z metaliziranim zvokom zaidejo k ska-reggae poskočnicam in cinično zabavajo z narodnozabavnimi vižami. Z njimi trio podmaže svoj multikulturni miš-maš nabritih kitar in naivno-navijaških napevov. So na dobri poti, da jih bomo primerjali s prleškimi Dežurnimi krivci, za katerimi se zalcolca na tem izletu.

STEKLI PSI

Koga briga!

God Bless This Mess, 2009

Novo leto je prineslo ploščo dveh srboritih klepalcev rim v žlahtni prekmurščini, ki v spremljavi trdega instrumentalnega jedra kitar, basa in bobna prekolneta, rečeta in ustrelita marsikatero močno. Nista kratka in jedrnata, sta pa jasna in glasna. Koga briga, da nimamo angažirane glasbe! Hiphopovska tolpa iz geta Prekmurje se oglašuje v pretrdem rockovskem slogu, da ji zmanjka za funkovski podlagi.

Sopotniki

Amelia Trampuž

Mrki obrazi koprniyo po svobodi. Ker se bojijo svoje nemoči in staranja, se posmehujejo izmučenim in postaranim sopotnikom. Le kaj se jim je pripetilo, kaj so preživeli, da so tako uničeni in nimajo več moči živeti? Sopotniki želijo vedeti vse in v mislih sestavljajo trpečo zgodbo posameznika.

Na avtobus vstopi nov potnik. V pozdrav ga objame molk – mračen in nemiren molk. Grozeče brnenje motorja ga ustrahuje. Vsi pogledi so zdaj zastrti vanj. Premerijo ga od glave do pet in se mu posmehujejo. Sede med ostale potnike in pogledi se polagoma razpršijo. Tišina jih razjeda. Znanca drug ob drugem molčita. Prežijo in iščejo napake in grehe drugih. Upajo, da je njim bilo še huje, da jim je sedaj še bolj tesno pri srcu.

Tih glas spregovori. Pogledi obsojajo. Govori skoraj molče, kakor bi se sam samega sramoval. Ustnice se skrivajo med

hladne dlani, da bi besede ne odšle predaleč – bojijo se zažreti v globoko tišino, nočejo motiti glasnega brnenja motorja. Tuja ušesa se napenjajo, da bi prestregla besede. Predsodkov je vse več, obsodbe so vse hujše in vendarle še ne zadovoljijo privoščljivih obrazov, ki brezizrazno opazujejo molk in bolečino.

Glas zamre. Nekdo si med dolgo potjo po današnjem življenju, ki se končno končuje in ki ni dopustil časa, da nahrani svoje telo in dušo, zaželi malce posladkati. Seže v torbo. Šum majhnega zavoja odzvanja v tišini. Pogledi sopotnikov se zopet zažrejo v isto točko. Za trenutek vse zamrzne. Nekaj časa miruje in tiho premišljuje. Pred sebičnimi obrazi izgubi apetit in zavojček zopet pospravi.

Avtobus se pelje po sivi cesti, a potniki negibno čemijo, pričakujejo in se bojijo. Enakomerno hromenje motorja. Vsak premik se grozno sliši, vsak dražljaj nase

pritegne neželeno pozornost. Vsi le čakajo trenutek, ko se avtobus ustavi na njihovi izstopni postaji in jim odpre vrata do svobode, da pobegnejo iz prostora, ki jih zatira, in se rešijo težkih zapah, ki jih postavljajo tuji pogledi in jim ne dajo živeti. Želijo si od tod in obsojajo tiste, ki izstopijo prej kakor oni. Avtobus se prazni, a ostaja zmeraj enako poln predsodkov in prevar. Nato zopet vstopajo novi potniki. Sopotniki prežijo, kakor bi verjeli, da so zločinci – zločin je živeti, kdor živi, gotovo greši, laže in taji.

Čutim, da se bliža moja izstopna postaja, in upam, da bom ob izhodu začutil kanček svobode in olajšanje. Ob tej misli se jim, kakor v slovo, rahlo nasmehnem. Nevoščljivo zarežejo vame s pogledi. Le eden skoraj neopazno povrne nasmeh – končno kanček topline. Ko počasi izstopam, zre za menoj, a ne reče ničesar, le otrplo dalje čemi.

Poezija Andreja Grilca

NANESLO JE SKUPAJ

kamenje, reka je izdolbla skalo,
golobi gnezdiyo v skladih.
V podzemlje se vozijo ljudje
črnih obrazov, črnih dlani,
v vozičkih polnih premoga.
Danes so ptice letale nizko,
morje se je penilo od sonca
in beton je bil utirjen pod njim.
Elektrika se je vkladlja in izkladlja
trajekti so vozili redko, vozili so počasi,
polni besed.
Nekdo je potegnil gasilni aparat
in vse je bilo belo.
Lažni preplah!

Ljudje so se lovili in otroci skrivali.
Dobro se spomnim starca,
kako se je svetil v temi.
Nobenega strela, nobenega dežja,
nobenega reza.

Zašli smo v gostilne in nihče ni zaspal.
Bili smo beli, nič drugega, bili smo le
beli.

PARADOKS

Ne oziraj se za luno,
mesec ostane viden dlje,
kot sončna krogla, vedno znova
zruši za obzorjem.
Neko žensko je rešil silikon.
Njena velika dojka je reševala
življenje nemirnim vojakom,
življenje pred šrapneli,
življenje pred nemirnimi vojaki.
Kamnit otok, peščen otok,
Hudson river, Tigris in Evfrat,
sharks in odrezani udje.
Geneza in apokalipsa,
vmes pa kontradikcija
vmes pa vislice, brez podob.
Z veliko podobami
na Time Squaru iskoč boga in ne
podobe
Iskoč boga z in brez podobe
Iskoč čas, drobnih stopinj
Posameznik v uri iz peska,
Dokler ga dokončno ne zasuje sneg.

STATEN ISLAND

Ženske v lokalih vrtijo bingo
in pokrajina je kot igla obrnjena
na sever.
Odtujiti se od padcev,
pripetih vrvi pajacev.
Mnogo otrok izteče prostih
po nabrežjih.
Igle stanovalcev ostre, vzravnane
v pravo smer.
Oblaki so se delali iz tovarn,
do pustih dežel,
mornarjev iz Ohorska.
Čutile so se vode
in čutile so se živali iz globin prebodene
za ogrlico na Bell Isle.
Popotniki obmolknejo že na trajektu,
strmo skozi zrak.
Zvesti spremljevalci na kolenih,
kot nevzdržna srajca iz plamenov.
Ni vsak prag stopnice obpokan
z režami
ki te odvedejo navzdol.
Obreš kompas nase, med ustje
usmerjenih krmil.
Konec našega potovanja bo spoznanje
doma prvokrat.

Hujšanje

Zgodba je del knjige *Spacene*, ki je nedavno izšla pri založbi Litera.

Gregor Lozar

V poglavje

Ne boste verjeli, Grizli je začel hujšati.

Bil je čas, ko sta se velik del Mariborčanov, Mariborčank in peščica turistov, ki pri priči obveljajo za turistično atrakcijo, vsak večer stisnila na cesto, ki poteka vzdolž Drave. Dva tedna smo se drenjali in razkazovali med nastopi glasbenikov, gledaliških skupin in drugih opravičil. To potem imenujemo festival Lent – osrednji praznik mesta. Ko so na ulicah ostali le še zmečkani lončki, je izmučena postava izgorevala v zadnjih trzljajih vzhičenosti. Bil je Grizli, ki je to noč doživljal sanjske uspehe. Poljubil je dekle. Z vsemi sladkostmi, ki jih je premožel, jo je obletaval že tri tedne, nato pa je v razpadajoči cerkvi Minoritskega samostana, ki je služila kot zadnje zatočišče neurnornih lentarjev, med plesom tvegala in jo pobožal. Ni umaknila lica in ni ga zgrožena pogledala, zato je, rahlo presenečen, gesto nadaljeval v poljub. Čez slabe pol ure jo je odpeljal v golo meniško celico, kjer jo je med preostalimi steklenicami, zapuščenimi iglami in skorjo prahu tudi pofukal.

Postkoitalna izpraznjenost je ostajala za vzhičenostjo človeka, ki ga je po dolgih letih prvič namočil. Na poti čez most, ko je ponavljal in premleval donedavne dogodke, je ugotovil, da jo je v resnici zgolj pofukal. Nista seksala, kaj šele da bi se ljubila, zgolj – pofukal jo je. Saj ne, da ni sodelovala, le ... le dotikala se ga ni kaj dosti. Pustila se je božati in ljubkovati, celo fafala je, a med fukom ga je držala vstran. Pri misionarčku je z zadnjima deloma dlani podpirala njegove rame, potem je sedla nanj in zdaj, ko je razmišljal o tem, je ugotavljal, da je v bistvu preprečevala dotike.

Roke niso božale in koža se ni drgnila ob kožo. Tri tedne mu je govorila, da ceni njegovo pamet, šarm, humor, in fuk se je zdel naravni podaljšek te simpatije. Glavica naj prodre, a stiki telesa so minimalizirani, tič se nasiti, a koža ostane lačna dotikov. Na poti domov pa ni pomislil, da se punca morda ni upala odpreti (kdo ve, morda ga ni dovolj poznala in okolje tudi ni vzpodbujalo

sproščenosti, morda je imela celo fobijo pred dotiki), kot dober sfrustriranec je vso krivdo potegnil nase. Bil je predebel in zato se ji je gabil. Ko je prišel domov, se je ubit zvrnil na posteljo in pri priči zaspal, kot je pri priči zaspal naslednji dan in naslednji dan in naslednji dan. Ob koncu tedna je ugotovil, da že štirinajst dni ni večerjal, in odločil se je izjemo spremeniti v pravilo. Nič več hrane po sedmi zvečer. V ponedeljek zjutraj je iz kleti izbrskal stare gozdarje in se pognal v strmine Pohorja. In je tako, za začetek, storil vsak dan.

* * *

Tri kajzerice, hladno puranje bedro, petnajst dag gavde, ajvar, majoneza, štiri kocke sira za mazanje, sedemnajst dag suhe salame, paradižnik, dva feferona, tri četrt litra posnetega mleka (0,5 % maščobe – ultralight), tretjina šarklja, jogurt z muslijem, ena humoristična in ena melodramatična serija in košček dietne čokolade so našli svoj konec za časa Grizlijevega zajtrka. Preden mu je uspelo spraviti edini obrok dneva, sta se kazalca steklene ure približala poldnevu. V nahrbtnik je vrgel liter in pol jagodne vode in športno opremo ter se odpravil v fitness.

Bleščeče središče zdravih in lepih, na sredi pa Grizli. Hodi po virtualnih stopnicah, vesla virtualne čolne, pedali virtualna kolesa, celo po virtualni stezi teka. Zmeraj hitreje, zmeraj dlje. In pri tem švica in švica in švica. In z vsako kapljico potu gre iz njega kapljica maščobe. V najbolj dobese-dnem pomenu besede se mu dogaja Auššvic. In ja, fitness ga osvobaja.

Kako mu to uspeva, me morebiti sprašujete? Zlagoma. Tri mesece se je gnal na Pohorje in z večernimi kavicami, znale so trajati dolgo v noč, preganjal občutek lakote. Od začetka je udrihal in sopihal, celo po vseh štirih se je plazil čez najstrmejše predele Fiske, nato pa se mu je stanje počasi začelo boljšati. Nekega dne je tako na avtobusu pomežiknil prelepi deklici, ki se ni

spaćila v spontanem navalu groze, ampak se je prav simpatično nasmehnila nazaj. Dolgo je Grizli tega dne stal pred ogledalom in večkrat je med tem stopil na vago. Rezultat je bil neizbrisen, shujšal je za deset kilogramov. Ob koncu dneva je sprejel dva sklepa. Opustil je kosilo in se vpisal v fitness klub.

Medtem ko se Grizli preteguje in nateguje na svetleči mašineriji sodobne fiskulture, imamo mi čas, da se vprašamo, kaj ga poganja. Kateri motivaciji sledi skozi vse te obrede prostovoljnega težaštva. Skrbi zase? Je Grizli končno prisluhnil zdravnikom in se odločil poskrbeti za dolgotrajnost svojega srca? Upanju? Si naš medo mar obeta ljubezen lepega dekleta? Sledi celo ljubezni? Je postal Grizli nemara vitez? Nesmrtni zaljubljenec? Romantik? Večno hrepeneči lirski subjekt? Nežna dušica na poti v raj? Ja pa kaj še. Zgolj jezen je. To je vse.

Z vsakim korakom, ki ga naredi, za vsakim odvečnim gibom se njegova jeza na lepote revije, na konstruktorje diet, na tekstilno industrijo, na proizvajalce stolov (bodisi preozkih bodisi prešibkih), na sošolce, ki so ga zajebavali, na sošolke, ki so ga prezirale, na mater, ki ga je gnjavila, na cel ta usrani svet, ki ima iz bog ve kakšnih razlogov problem z debelostjo, na cel usrani svet atletov, zdravnikov, varuhov kanona, ki mu dajejo občutek nezaželenosti, napačnosti, izobčenosti, ker če že hočete, debelost ni bolezen, je oblika osamljenosti, marginalizacije, jebeni smrtni greh (ni nebes za požeruhe in v nebesih debeluhov ni), z vsakim novim počepom torej se njegova jeza poveča, okrepi, izostri in postane bolj napadalna. In vsem tem kretenom v obraz kriči Grizli svoj nemi boste že videli. In z vsakim korakom je bolj jezen nase in na svet, ki ga sili, da se spremeni, prilagodi, »izboljša«, da se stišči v njihove preozke kanone in odreže vse, česar notri ne more stlačiti. Ma kakšna ljubezen neki. To je obup črnca, ki se je odločil postati bel. Ustrana mimikrija in čisto nič drugega.

OPRAVIČILO

Avtor fotografije objavljene v decembrski izdaji Katedre v letu 2009 na strani 24 je Sašo Jobstl.

Ker pri fotografiji ni bilo navedenega njegovega imena in priimka kot avtorja fotografije, se mu opravičujemo.

Človekove pravice

Človekove pravice lahko v splošnem definiramo kot tiste pravice, ki so prirojene naši naravi in brez katerih ne moremo živeti kot človeška bitja. Dovoljujejo nam, da v polnosti razvijemo in uporabljamo naše človeške kvalitete, našo inteligenco, talente in vest ter da zadovoljimo naše duhovne in druge potrebe. Temeljijo na vse glasnejših zahtevah človeštva po življenju, v katerem se prirojenima dostojanstvu in veljavi vsakega človeškega bitja podeli spoštovanje in zaščito. V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na: narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

Deklaracija o človekovih pravicah

V njej je med drugim zapisano, da se vsi ljudje rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Upravičeni so do uživanja vseh pravic in svoboščin, ki so razglašene z deklaracijo, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino. Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju. Vsakdo ima pravico do dela in proste izbire zaposlitve, do pravičnih in zadovoljivih delovnih pogojev in do varstva pred brezposelnostjo. Vsakdo ima, brez kakršnekoli diskriminacije, pravico do enakega plačila za enako delo.

Svetovni dan človekovih pravic obeležujemo 10. decembra. Na ta dan leta 1948 je bila v Parizu sprejeta splošna deklaracija človekovih pravic. Omenjena deklaracija predstavlja skupen ideal vseh ljudstev in narodov z namenom, da bi vsi organi družbe in posamezniki razvijali spoštovanje teh pravic in svoboščin ter zagotovili njihovo splošno priznanje in spoštovanje. Priznanje prirojenega človeškega dostojanstva vseh članov človeške družbe in njihovih enakih in neodtujljivih pravic pomeni priznanje temelja svobode, pravičnosti in miru na svetu.

Spletna stran: www.varuh-rs.si/index.php?id=102

Varuh človekovih pravic

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije je ustavna kategorija, ki ne sodi ne v izvršilno ne v sodno in ne v zakonodajno vejo oblasti. Varuh tako ni del mehanizma oblasti, ampak je nadzornik oblasti, saj s svojim delovanjem omejuje njeno samovoljjo pri poseganju v človekove pravice in temeljne svoboščine. Na varuha, na njegove štiri namestnike ali na njegove strokovne sodelavce se lahko obrnete, če menite, da vam je bila z aktom državnega organa, organa lokalne samouprave ali nosilca javnih pooblastil kršena katera izmed pravic. Varuh lahko kršitelja opozori, da kršitev popravi oziroma odpravi storjeno nepravilnost ali celo predlaga povrnitev škode. Lahko pa tudi v vašem imenu in z vašim pooblastilom na ustavno sodišče vložiti zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti določenih predpisov ali aktov ali pa posreduje ustavno pritožbo zaradi kršenja katere od pravic. Vendar varuh ne more odpraviti kršitve oziroma nepravilnosti namesto pristojnega državnega organa, organa lokalne samouprave ali nosilca javnih pooblastil.

NASLOV: DUNAJSKA 56, 1109 LJUBLJANA

TELEFON: 01 475 00 50

BREZPLAČNI TELEFONSKI KLIC IN INFORMACIJE: 080 15 30

E-POŠTA: INFO@VARUH-RS.SI

SPLETNA STRAN: WWW.VARUH-RS.SI

Osebnostne pravice in svoboščine po ustavi so:

- nedotakljivost človeškega življenja;
- prepoved mučenja;
- varstvo osebne svobode;
- odreditev in trajanje pripora;
- varstvo človekove osebnosti in dostojanstva;
- pravica do povračila škode;
- domneva nedolžnosti;
- načelo zakonitosti v kazenskem postopku;
- pravica do rehabilitacije in odškodnine;
- prepoved ponovnega sojenja o isti stvari;
- svoboda gibanja;
- pravica do osebnega dostojanstva in varnosti;
- varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic;
- nedotakljivost stanovanja;
- varstvo tajnosti pisem in drugih občil;
- varstvo osebnih podatkov;
- prepoved izročitve državljanov;
- prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni.

Po ustavi poznamo naslednje politične pravice in svoboščine:

- svoboda izražanja;
- pravica do zbiranja in združevanja;
- volilna pravica;
- sodelovanje pri upravljanju javnih zadev;
- pravica do peticije;
- pravica do ugovora vesti;
- pravica do popravka in odgovora;
- pravica do pribežališča;
- izražanje narodne pripadnosti;
- pravica do uporabe svojega jezika in pisave.

K O P

P 6710/5,2010

121000206,3

COBISS

ZIMSKE ŠPORTNE VIKEND ŠTUDENTOV UM

19. - 21. MAREC

NEPOZABNO RAJANJE NA SNEGU

ŠTEVILO PRIJAV OMEJENO

ORGANIZIRAMO :

- AVTOBUSNI PREVOZ
- NAMESTITEV V LUKOVEM IN GRMOVŠKOVEM DOMU
- POHOD Z BAKLAMI NA RIBNIŠKO KOČO
- BREZPLAČNA ŠOLA SMUČANJA IN TEKA NA SMUČEH
- PROMOCIJA SMUČARSKE OPREME
- TEKMOVANJE V VELESLALOMU
- TEK NA SMUČEH
- ZABAVA V HOLZER PUBU
- PRIZNAN DEL ŠPORTNE VZGOJE

CEJNA

ZE OD 25 €

BOOM VIKEND 75 €

PRIJAVE ZBIRAMO NA:

sportnivikend.kope@gmail.com
VEC INFO NA: WWW.STANOVALCI.NET
STUDENTSKISVET.UNI-MB.SI